

**POLITIIKAN SPEKTAAKKELI – SUOMALAISEN POPULISMIN JA
UUSOIKEISTOLAISTEN VERKKOTEKSTIEN
UUDELLEENKONTEKSTUALISOINTI JAAKKO YLI-JUONIKKAAN
ROMAANISSA *JATKOSOTA-EXTRA***

Sami Uusi-Hautamaa

Maisterintutkielma

Kirjallisuus

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos

Syyslukukausi 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Sami Uusi-Hautamaa	
Työn nimi – Title Politiikan spektaakkeli – Suomalaisen populismin ja uusoikeistolaisten verkkotekstien uudelleenkontekstualisointi Jaakko Yli-Juonikkaan romaanissa <i>Jatkosota-extra</i>	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Pro Gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syyskuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 119
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämä maisterintutkielma käsittelee suomalaisten uusoikeistolaisten mediatekstien uudelleenkontekstualisointia Jaakko Yli-Juonikkaan vuonna 2017 julkaistussa romaanissa <i>Jatkosota-extra</i>. Tutkimus käsittelee tapoja, joilla romaani tuottaa satiiria uusoikeistolaisesta retoriikasta ja maailmankuvasta. Tutkimus tukeutuu populismin osalta erityisesti Ernesto Laclau ja Benjamin Moffitin teorioihin, jotka ymmärtävät populismin olevan tyyli tai tapa artikuloida poliittisia kamppailuja, sen sijaan että se kantaisi mukanaan varsinaista ideologista sisältöä. Tutkielman näkökulma rajautuu erityisesti romaanin kollaasimaisiin ja multimodaalisiin piirteisiin. Tutkimus osoittaa, miten <i>Jatkosota-extra</i> haltuunottaa uusoikeistolaisia media-aineistoja ja hajottaa näille aineistoille ominaisia mielikuvia, merkityksiä ja narratiiveja. Romaanissa erilaiset Suomen kansaan liitetyt merkitykset hajoavat ja asettuvat kyseenalaisiksi. Tutkielma myös osoittaa miten uusoikeistolaisuuden sisällä jaetut diskurssit, narratiivit ja mielikuvat ohjaavat käyttäjien tulkintoja ympäröivästä maailmasta.</p>	
Asiasanat – Keywords Jaakko Yli-Juonikas, Jatkosota-extra, Populismi, multimodaalisuus, kollaasi, politiikka, uusoikeisto, media, spektaakkeli	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Populismi, uusoikeistolaisuus ja mediat 2010-luvun Suomessa	8
2.1 Poliitikka, uusoikeisto ja populismi	10
2.2 Populistinen kamppailu merkityksistä	14
2.3 Perussuomalaisuomalaiset osana Suomen poliittista lähihistoriaa	18
2.4 Uusoikeisto, populismi ja vihapuhe median murroksessa	22
3. Kollaasi ja multimodaalisuus <i>Jatkosota-extrassa</i>	30
3.1 Kollaasin määrittelyä ja kollaasi <i>Jatkosota-extrassa</i>	31
3.2 Multimodaalisuus <i>Jatkosota-extrassa</i>	41
4. Multimodaalisuus ja uudelleenkontekstualisointi populistisen speaktaakkelin luonnissa	48
4.1 Media oikeistopopulistisen speaktaakkelin kateederina <i>Jatkosota-extrassa</i>	50
4.3 Salaliittoteoriat speaktaakkelimaisen maailmankuvan kehyksenä <i>Jatkosota-extrassa</i>	60
4.4 Suomen kansa <i>Jatkosota-Extrassa</i>	71
4.5 Eliitti, viholliset ja valta <i>Jatkosota-extrassa</i>	84
4.2 Sota kansallisena myyttinä <i>Jatkosota-extrassa</i>	91
6. Päätäntö	102
Lähteet	106

1. JOHDANTO

Jaakko Yli-Juonikkaan *Jatkosota-extran* (2017= JE 2017) tapahtumat keskittyvät perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaleissa tapahtuneen kannatuksen kasvun aikaan. Laajassa 669 sivun mitassaan romaani rakentuu Perussuomalaisten kuvitteellisen kansanedustaja Pekka Niskapalkin eduskunta-avustaja Mika Kingelinin ympärille. Mikan henkilöhaamon kautta teos tulee käsitelleeksi monenlaisia ajankohtaisia aiheita Suomen ulko- ja sisäpolitiikasta internetforumeilla vallitsevaan rasismiin ja kulttuurin nykytilaan. Kollaasia ja multimodaalisuutta kirjallisuuden keinoina hyödyntäen se asettaa lukijan uusoikeistolaisen media-aineiston vastaanottajan asemaan. Näin se kommentoi sirpaleisen muotonsa kautta, kuinka populistinen kansa rakentuu heterogeenisestä joukosta identiteettejä, yhtä aikaa populistisen speaktaakelin (ks. Debord 1970) performatiivisen tuottamisen vastaanottajina ja osana tätä performanssia. Teoksessa yksilölliset vaatimukset ja diskurssit, joiden välityksellä ne ilmaistaan sekä median tuottamat sisällöt koostuvat yhdeksi speaktaakeliksi. Speaktaakeli voidaan nähdä Laclauin analyysin mukaisesti halun kohteena, jonka kautta populistinen uusoikeisto nimetään olemassa olevaksi (ks. Laclau 2005, 116).

Tässä tutkimuksessa keskityn erityisesti analysoimaan Yli-Juonikkaan romaanin tapaa käsitellä uusoikeistolaista maailmankuvaa, multimodaalisuuden ja kollaasin keinoin. Tutkimuksessani uusoikeisto rajautuu edelleen niin, että käsittelen sitä erityisesti verkon keskustelupalstoihin kytkeytyvänä populistista retoriikkaa hyödyntävänä hajanaisena identiteettijoukkona, joka kokoontuu maahanmuuttovastaisuuden kattokäsitteen alla. Näin ollen maahanmuuttokriittisyys tai maahanmuuttovastaisuus näyttäytyvät ilmiöinä, jotka todellisuudessa kätkevät taakseen paljon erilaisia pyrkimyksiä ja poliittisia tavoitteita. Tämä heterogeeninen joukko erilaisia identiteettejä ja vaatimuksia tiivistyy diskursiivisesti ja performatiivisesti tuotetun yhdistävän nimen taakse (ks. Laclau 2005, 107–108). Tutkimuksessani korostuukin tapa, jolla romaani vastustaa ilmiötä, joka näyttää sulauttavan itseensä hallitsemattomasti erilaisia identiteettejä ja pyrkimyksiä.

Jatkosota-extra tunnistaa ilmiöiden monimuotoisuuden, esittämällä useita maahanmuuttokriittisyyden sisällä vaikuttavia ryhmiä ja diskurssin muotoja. Teoksessa populistiseen retoriikkaan kytkeytyvä käsite ”kansan” näyttää yhdistävänä identiteettinä, joka

kokoaa taakseen muun muassa perussuomalaiset, verkon keskustelupalstojen salaliittoteoreetikot, syrjäytyneet nuoret miehet, ja autioituvan maaseudun asukkaat.

Tulkitsen teosta poliittisena satiirina, jota teoksen käsittelemän aiheen voidaan ymmärtää vastustavan; uusoikeistolainen internet-keskustelu näyttää tutkimusten perusteella nojaavan vahvasti omassa retoriikassaan juuri satiiriin ja parodiaan (ks. esim. Nagle 2017; Sparby 2017). Poliittisen korrektiuden rajoja koettelevaa mustaa huumoria onkin perusteltu esimerkiksi traumaattisten kokemusten käsittelynä. Tällaiset argumentit kuitenkin esittävät asian liian yksinkertaisessa valossa eivätkä ota huomioon erilaisia kontekstuaalisia seikkoja. Tärkeintä ei olekaan se, onko esitetty vitsi sisällöltään erityisen negatiivinen, vaan miten se tulkitaan suhteessa lausujaan ja tilanteeseen, jossa se esitetään. Nämä seikat yhdessä vitsin sisällön kanssa määrittävät, suhtaudutaanko sen kautta ihmisyyteen ylipäätään positiivisena tai negatiivisena. (Hietalahti 2017, 120.) Valmiiksi humoristiseksi tarkoitettua retoriikkaa on joka tapauksessa vaikea vastustaa perinteisin satiirin keinoin.

Tutkin myös romaanissa esiintyvien verkon foorumkeskusteluiden kielen ja kuvallisuuden käyttöä. Tutkin niitä keinoja, joilla *Jatkosota-extra* käyttää kontekstien muutoksia hyväkseen tehdessään satiiria ilmiöstä, joka olemuksellisesti pyrkii suojaamaan itsensä kirjallisuuden keinoilta sen omilla aseilla. Kontekstinvaihdosten osalta tärkeiksi tutkimuskohteiksi nousevat erityisesti erilaiset multimodaalisuuden ja kollaasin keinot, joita teos hyödyntää osana poliittista satiiria. Tutkimuksessani kysynkin: Millaisia populistisen uusoikeiston retorisia ja kuvallisia viestinnän keinoja *Jatkosota-extra* käyttää ja millaisia vaikutuksia se tuottaa yhdistäessään niitä uudella tavalla? Pohdin myös, millaisia funktioita erilaisten moodien hyödyntäminen teoksessa palvelee. Tämän lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten erilaiset moodit toimivat teoksessa suhteessa toisiinsa ja merkityksenantoon.

Jaakko Yli-Juonikkaan tuotantoon kuuluu *Jatkosota-extran* lisäksi viisi romaania ja kolme novellikokoelmaa. Tämän lisäksi hän on urallaan suomentanut kuusi kirjaa ja kirjoittanut proseduraaliromaanin yhteistyössä kolmentoista muun kirjailijan kanssa.¹ Yli-Juonikkaan tuotannosta on tähän mennessä valmistunut muutamia tutkimuksia: Sakari Kursula (2013) on tutkinut ergodisuutta Yli-Juonikkaan teoksessa *Neuromaani* (2012). *Neuromaania* on tutkinut

¹ Proseduraaliromaanin *Ihmiskokeita* (2016) on katsottu olleen ilmestyessään ensimmäinen Euroopassa tuotettu menetelmällisesti suuren kirjailijajoukon kesken kirjoitettu romaani. (Mahdollisen Kirjallisuuden Seura 2016)

myös Vesa Kyllönen artikkelissaan, joka tulkitsee romaania maksimalistisena salapoliisiromaanina (ks. Kyllönen 2016).

Omalle tutkimukselleni *Neuromaanista* tehty tutkimus on olennaista, sillä se on ensimmäinen osa Yli-Juonikkaan suunnittelema trilogiasta, jota *Jatkosota-extra* jatkaa (Piippo 2018a, 80). *Jatkosota-extran* osalta Kyllösen artikkelissaan hyödyntämä maksimalistisen romaanin käsite näyttäyty edelleen hyödyllisenä. Yli-Juonikas itse on todennut *Neuromaanin* muodon etenevän *Jatkosota-extrassa* seuraavaan pisteeseen (Piippo 2018a, 81). Näin ollen *Neuromaanin* jäsentänyt ergodinen pelikirjan muoto hajoaa *Jatkosota-extrassa* niin, ettei tällaista kokoavaa lukemisen tapaa enää voida löytää. Tähän suuntaan teos näyttää myös kommentoivan, kun yksi luvuista on kirjoitettu muistuttamaan *Neuromaanin* ulkoasua (JE 2017, 571–577). Kun *Neuromaanin* näyttää parodioivan tieteesen ja tutkimukseen perustuvaa kokonaisvaltaista tulkintaa maailmasta (Kursula 2013, 6), kääntyy *Jatkosota-extrassa* huomio verkon ja median loputtomaan informaatiotulvaan ja mahdottomuuteen hallita tätä kokonaisuutta. Kun parodia *Neuromaanissa* kohdistuu tieteelliseen tutkimukseen, näyttää *Jatkosota-extran* hallitsematon informaatiovarasto osoittavan salaliittoteorioihin ja verkon vaihtoehtoutisiin (ks. Noppari & Hiltunen 2018, 261–262).

Maiju Laitasen maisterintyö Yli-Juonikkaan *Vanhan merimiehen tarinasta* (2014) käsittelee fiktiivisten mielten toimintaa teoksessa, ja miten tiedostamatonta kuvataan kokeellisessa kaunokirjallisessa romaanissa (Laitanen 2015). Myös *Jatkosota-extrassa* voidaan nähdä piirteitä tällaisesta tiedostamattoman kuvauksesta. Teoksessa tiedostamaton tulee esiin erityisesti kuvallisuuden kautta, kielen pyrkiessä raportoimaan havaittua todellisuutta. Omasta näkökulmastani teoksen tiedostamattoman kuvaus nousee mielenkiintoisesti erityisesti siinä, miten henkilöiden tiedostamaton ja todellisuus asettuvat teoksessa ristiriitoihin. Näin uusoikeistolaiseen maailmankuvan läpi suodatettuna maailma näyttäyty teoksessa ristiriitaisena suhteessa koettuun todellisuuteen. Moffitt toteaaakin verkon keskustelupalstojen tukeutuvan usein yhtenäiseen ideologiaan, jolloin totuus ja tutkittu tieto asettuvat toissijaiseen asemaan (Moffitt 2016, 92).

Tutkijoista Yli-Juonikkaan tuotannosta on kirjoittanut erityisesti Laura Piippo, joka on julkaissut kirjailijan tuotannosta useita tutkimuksia (ks. esim. Piippo 2018b; Piippo 2018c; Piippo 2018d; Piippo 2019) Piippo on myös julkaissut Yli-Juonikkaan *Neuromaanista* (2012) väitöstutkimuksen otsikolla *Operatiivinen vainoharha normaalitieteen aikakaudella: Jaakko*

Yli-Juonikkaan Neuromaatin (2012) kokeellinen poetiikka (Piippo 2020). Omassa tutkimuksessani olenkin tukenut voimakkaasti Piipon aiempiin Yli-Juonikkaan tuotantoa käsitteleviin julkaisuihin. Erityisesti hyödynnän tätä aiempaa tutkimusta rajatessani kohdeteokseni valtavaa aineistoa tutkimukseni mittoihin sopivaan muotoon.

Jatkosota-extra mukailee ulkoasussaan ja graafisessa suunnittelussaan iltapäivälehdille ominaista muotoa. Myös tekstilajien järjestys teoksessa näyttää etenevän teoksessa näille julkaisuille tyypillisessä järjestyksessä. Näin vakavampaa aineistoa muistuttava sisältö asettuu teoksessa alkupuolelle ja viihteellisten genrejen, kuten sarjakuvan ja ristikon jäädessä teoksen loppuun. Eräänlaisena teoksen toisena tekijänä voidaankin nähdä graafinen suunnittelija Markus Pyörälä, joka on suunnitellut teoksen visuaalisen ilmeen ja näin vaikuttanut voimakkaasti teoskokonaisuuteen. Pyörälällä onkin ollut merkittävä rooli Yli-Juonikkaan tuotannossa jo useita vuosia ennen *Jatkosota-extraa*. Pyörälän toteuttama teosten graafinen ulkoasu tuottaa kirjailijan tuotannossa usein kytköksiä teosten välille. (Piippo 2018d, 200.)

Yli-Juonikkaan teokset risteävätkin Piipon mukaan paitsi toistensa myös koetun todellisuuden kanssa. Yli-Juonikkaan tähänastisesta tuotannosta kirjoittaessaan hän toteaa teosten viittaavan usein tosielämän tapahtumiin, kuitenkin suhtautuen aiheiden todellisuuteen huumorin kautta. (Piippo 2018d, 201.) Tällaisia piirteitä esiintyy myös *Jatkosota-extrassa*, jossa todelliset tapahtumat alkavat näyttäytyä naurettavina, kun ne luetaan fiktion kontekstissa. Teoksessa populistisen uusoikeistolaisuuden suomalaisuutta ja Suomen sotia ihannoiva estetiikka asettuu usein naurettavaan valoon joutuessaan ristivalotukseen tälle estetiikalle vieraiden tai rinnakkaisten merkitysten kanssa. Piippo tulkitseekin Yli-Juonikkaan hyödyntävän todellisuuden pohjautuvia aiheitaan käyttäen hyväkseen näiden ilmiöiden ominaispiirteitä ja liioitellen niitä (Piippo 2018d, 203).

Aiheensa puolesta teos kytkeytyy suomalaiseen puoluepolitiikkaan, mutta teemaksi teoksessa näyttää hahmottuvan populistisen uusoikeiston suosion kasvu. Teos kuvaa uusoikeistoa erityisesti kieleen ja diskursseihin kytkeytyvänä ilmiönä, kuten tulen tutkimukseni kuluessa esittämään. Teemaansa teos käsittelee satiirin keinoin kääntäen pilkan kohti uusoikeistoon kytkeytyviä usein populistisia merkityksellistämisen tapoja. Tutkimuksessani kutsun näistä diskursiivisista ja performatiivisista merkityksellistämisen tavoista koostuvaa näennäisen yhtenäistä estetiikkaa Guy Debordin käsitettä mukaillen speaktaakkeliksi (ks. Debord 1970).

Populismi ja uusoikeisto ovat monimerkityksisiä ja tunteita herättäviä käsitteitä. Kumpikin näistä sisältää niin paljon erilaisia merkityksiä, että nykyisin on vaikea eritellä, mitä todella tarkoitamme puhuessamme niistä. Tutkimuksessani pyrin kuitenkin käyttämään käsitteitä tieteellisen tietoon perustuen ja rakentaa viitekehyksen, jonka kautta rajaan kohdeteokseni analyysiä. Tällainen rajaaminen on välttämätöntä teoksen laajuudesta johtuen.

Koska tätäkin aineistoa on teoksessa valtavasti, esittelen sisältöjä tyypitellen. Erittelen teoksesta esimerkkitapauksia, jotka nostan edustamaan tiettyjä teoksen tapoja kuvata ja satirisoida populistista uusoikeistoa. Tyypittelyssäni korostuvat sekä teoksen muotoon sidotut että sisällölliset tyypit. Näenkin satiirin rakentuvan teoksessa multimodaalisesti niin että satiiria rakennetaan moniaistisesti välillä tukeutuen yhteen moodiin ja toisinaan moodien välisillä rinnastuksilla.

Satiiria on perinteisesti pidetty ivallisena ja aggressiivisenakin kirjallisuuden muotona, ja sitä on tästä johtuen suomalaisessa kirjallisuuskeskustelussa toisinaan vastustettu voimakkaastikin (Kivistö & Riikonen 2012, 68–77). *Jatkosota-extra* osoittaa toisaalta myös satiirille epätyypillisiä piirteitä, kun se toisaalta suhtautuu päähenkilöönsä Mika Kingeliniin varsin myötätuntoisesti ja ymmärtäen. Mikan maailmankuva rakentuu teoksessa maahanmuuttokriittisten forumkeskusteluiden sisällöstä ja diskursseista ja toisaalta perussuomalaisten poliittisesta ideologiasta. Hän toimii romaanissa fiktiivisen Perussuomalaisten kansanedustaja Pekka Niskapalkin poliittisena avustajana. Mika edustaa yksilön kokemusta vastamedian ja maahanmuuttovastaisen käsitteistön tuottaman informaatiotulvan keskellä. Myös lukija asettuu tekstissä ikään kuin Mikan paikalle yrittäessään ottaa selvää teoksen tarjoamasta sirpaleisesta informaatiosta. Näin satiiri ei kohdistu Mikaan vaan teoksen muihin henkilöihin ja toisaalta teoksen käyttämiin diskursseihin ja sirpaleiseen informaatioympäristöön, josta täydellisen kokonaiskuvan luominen osoittautuu mahdottomaksi.

Selkeänä ajallisena ja tilallisena kontekstina teoksessa näyttäytyy suomalainen puoluepolitiikka vuoden 2011 perussuomalaisten eduskuntapuolueen nopean kasvun jälkeen. Erilaisin kuvallisin ja tekstuaalisin keinoin teos kuitenkin myös jatkuvasti rikkoo tätä kontekstia ja problematisoi näin uusoikeistolaisuutta, rinnastamalla sen niin Yhdysvaltojen rotumellakoihin kuin Suomen sisällissodan aikaiseen valkoisten harjoittamaan terroriinkin. Näin se muistuttaa myös Marshall

McLuhanin ja Quentin Fioren kulttiteosta *Medium is the message* (1967), joka käyttää vastaavalla tavalla modernia ja historiallista kuvitusta rinnasteisesti.

Multimodaalisuuden kautta teos kuvaa Mikan tajunnan rajoja, ja sitä ristiriitaa, jonka hän kokee yrittäessään sovittaa omaa maailmankuvaansa ympäröivään maailmaan. Toisaalta vastaavat ristiriidat hahmottuvat ylipäätään kaikessa teoksen maailmassa ja diskurssissa. Siinä missä perinteisesti satiirissa kritiikki on kohdistunut kärjistettyihin ihmistyyppeihin, kohdeteokseni satirisoi tapaa, jolla populistinen uusoikeisto hahmottaa maailmaa mediateksteihin tukeutuen. Teos pilkkaa tällaista maailmankuvaa, mutta osoittaa samalla ymmärrystä siihen, mikä tällaiseen ajatteluun vaikuttaa.

Omalla tavallaan teos myös kytkeytyy suomalaisen satiirin perinteeseen sikäli, että Suomessa satiiriin tyylilajina on jo ennen itsenäistymistä kuulunut olennaisesti varoittaminen yhteiskunnan kehityssuunnasta (Kivistö & Riikonen 2012, 77). *Jatkosota-extra* tosin esittää kritiikkinsä huomattavasti vähemmän moralisoivassa muodossa, kuin edeltäjänsä. Sen sijaan se kiinnittää huomiota siihen, millaisena Suomi näyttäytyy yhteiskuntana tällä hetkellä, ja millaisia diskursseja tässä yhteiskunnassa vallitsee.

2. POPULISMI, UUSOIKEISTOLAISUUS JA MEDIAT 2010-LUVUN SUOMESSA

Populismi on vaikeasti määriteltävä käsite, ja sitä onkin usein käytetty varsin epämääräisesti vastustajan argumenttien kumoamiseen erityisesti politiikassa (Hatakka 2018, 31–32; Laclau 2005, 3). Poliittisena käsitteenä populismi tulee ensin ymmärtää osana poliittista järjestelmää. Vasta kun se ymmärretään tällaisen järjestelmän osana, voidaan sanoa, millaisia vaikutuksia sillä on tämän järjestelmän toimintaan. Nykyään populismia ei kuitenkaan ymmärretä ainoastaan politiikan sisällä vaikuttavana ilmiönä, vaan se näyttää vaikuttavan myös edustuksellisen politiikan ulkopuolisena ilmiönä (ks. Hatakka 2018; Noppari & Hiltunen 2018; Vaarakallio & Palonen 2017; Krämer 2014).

Eritellessäni erilaisia yhteiskunnallisissa diskursseissa vastaamattomaksi jääviä vaatimuksia tarkastelen myös niitä artikulaatioita, performansseja ja retoriikkaa, joiden kautta romaanin populismi yhdistää näitä vaatimuksia toisiinsa. Tässä olennaista on tulkita populismia myös Benjamin Moffittin tapaan poliittisena tyylinä. Poliittisella tyylillä tarkoitetaan Moffittin mukaan erilaisia valikoimia ruumiillisesti ja symbolisesti välittyviä performansseja, jotka suunnataan yleisölle poliittisuuden tuottavan vallan alueen luomiseksi ja tällä alueella liikkumiseksi.² (Moffitt 2016, 38.) Tämä määritelmä nousee merkittäväksi myös median ja populismin suhdetta käsiteltäessä.

Tietty poliittinen kysymys voidaan myös artikuloida erilaisten poliittisten ideologioiden näkökulmasta populistisesti. Tästä Laclau antaa esimerkin Ranskan uusoikeistolaisuudessa, joka uudelleenartikuloi perinteisiä vasemmistolaisia työväenluokan vaatimuksia ääriolaidan oikeistolaisen diskurssin kautta (Laclau 2005, 88). Tutkimuskohteeseeni liittyy siis lähtökohtaisesti monia käsitteenmäärittelyyn liittyviä hankaluuksia. Sekä populismista että oikeistosta puhuttaessa on vaarana, että ilmiöihin julkisessa keskustelussa liitetyt konnotaatiot hämärtävät sitä, mitä todella tarkoitamme puhuessamme näistä ilmiöistä.

² ”In this light political style can be understood as *the repertoires of embodied, symbolically mediated performance made to audiences that are used to create and navigate the fields of power that comprise the political, stretching from domain of government through to everyday life*” (Moffitt 2016, 38).

Tässä luvussa käsittelen politiikan, oikeiston ja populismin historiaa käsitteenä sekä pyrin rakentamaan mahdollisimman tarkkarajaisen määrittelyn sille, mitä itse käsitteillä tarkoitan. Populistisen retoriikan osalta kiinnitän erityisesti huomiota niihin piirteisiin, jotka esiintyvät nimenomaisesti suomalaisessa poliittisessa retoriikassa ja tarkemmin erityisesti oikeistolaisen ideologian retoriikassa. Myöhemmin suhteutan aineistoni analyysia tässä tuottamaani määritelmään. Samalla kuitenkin ymmärrän käsitteiden laajuuden ja pyrin korostamaan yleispätevien määrittelyiden hankaluutta.

Oleennaista tulkinnalleni on rajaus, jonka mukaan käsitän populismin ideologisesti ja sisällöllisesti joko epäselvänä tai täysin tyhjänä tapana artikuloida erilaisia politiikan ilmiöitä vastakkainasettelun kautta. Määritelmällä en kuitenkaan tarkoita populismin olevan sisällöllisesti tyhjää, vaan ymmärrän sen artikulaation tapana, joka tuottaa itsensä erilaisista yhteiskunnassa vallitsevista vaatimuksista performanssien ja diskurssien kautta. (Laclau 2005, 13, 108.) Ymmärrän populismin myös poliittisena tyylinä, jonka kautta erilaisia poliittisia identiteettejä ja ideologioita performoidaan symbolisesti ja ruumiillisesti tietyille yleisölle vallan tuottamiseksi ja ohjaamiseksi (Moffitt 2016, 38). Koska pääpaino tutkimuksessa on kirjallisuudentutkimuksellinen, en tässä voi kuitenkaan esittää täysin tyhjentävää esitystä populismista politiikantutkimuksellisena käsitteenä, vaan pyrin käsittelemään aihetta siten kuin näen sen kohdeteokseni tulkinnan kannalta olellaisena.

Vaikka oma määrittelyni ei ymmärrä populismia poliittisena ideologiana, tutkimukseni rajauksen myötä se tulee kytkeytymään tiiviisti poliittiseen oikeistoon ja internetin äärinationalismiin ja rasismiin. Näistäkään käsitteistä yksikään ei ole tarkkarajainen, vaan aiheita käsittelevissä kirjoituksissa ne näyttävät usein risteävän keskenään ja myös vasemmistolaisten ideologioiden kanssa (Palonen & Saresma 2017, 24; Žižek 2006). Tutkimuksessa valotan tapaa, jolla poliittinen oikeisto ja äärinationalismi käyttävät viestinnässään hyväkseen populistista retoriikkaa ja miten nämä verbaaliset ja kuvalliset diskurssit suodattuvat *Jatkosota-extrassa* satiirisen näkökulman kautta. Tutkimuksessani en ole löytänyt täysin vakiintunutta suomalaista käsitettä tarkoittamaan uusia oikeistolaisia populistiliikkeitä. Tässä tutkimuksessa olen päätenyt käyttämään käsitettä populistinen uusoikeisto, mutta vaihtoehtoisesti voitaisiin käyttää esimerkiksi termiä radikaali oikeisto. Populistisen uusoikeiston ymmärrän kuitenkin kantavan mukanaan merkityksiä, jotka viittaavat muutokseen oikeistopopulismin luonteessa.

Esitellessäni Perussuomalaiset -puoluetta populistisuuden näkökulmasta en siis pyri esittämään populistisuuden kytkeytyvän ainoastaan tähän puolueeseen. Jo Laclau (2005) ajatteluun kytkeytyvä populismin määritelmäni ohjaa tulkintaani kohti ajatusta, jonka mukaan se on kaikille poliittisille aatteille mahdollinen tapa artikuloida käsitystään maailmasta. Fokusoitumiseni Perussuomalaisiin populismin käsitteen rajaamana kumpuaa yksinomaan tutkimuskohteestani ja sen kontekstualisoinnista. En siis pyri ottamaan kantaa puolueen poliittisiin kannanottoihin henkilökohtaisella tasolla. Ymmärrän kuitenkin, että oma sijoittumiseni poliittisen kentän vasemmistoliberaalille alueelle voi vaikuttaa tekemiini tulkintoihin, mistä johtuen pyrin harjoittamaan erityisen tarkkaa itsekriittisyyttä työn edetessä.

Tulkinnassani keskityn ensin populismiin ja uusoikeistolaisuuteen yleisellä tasolla politiikan ja journalistiikan näkökulmista. Rajaukseni juuri mainittuihin tutkimusaloihin on nähdäkseni perusteltu ottaen huomioon kohdeteokseni aiheen, muodon ja teeman. Tämän jälkeen siirryn esittelemään Perussuomalaisia puolueena ja populismia Perussuomalaisten politiikassa. Lopulta käsittelen populismia ja uusoikeistoa suhdetta mediaan ja verkon uusiin medioihin. Koska kohdeteokseni tulkintaan vaikuttaa voimakkaasti sen fyysinen iltapäivälehteä muistuttava ulkoasu, paneudun tässä alaluvussa myös median murrokseen ja sen kytkeytymiseen teoksen käsittelemiä teemoihin.

2.1 Poliittikka, uusoikeisto ja populismi

Seuraavaksi esitän katsauksen populismiin, oikeistoon ja uusoikeistoon siinä määrin kuin näen ne tutkimukseni kannalta olennaisiksi. Erittelen myös politiikasta annettuja käsitteenmäärittelyjä sekä suhteutan populismia ja uusoikeistoa tähän viitekehykseen. Pohdin myös median ja oikeiston välistä suhdetta ja kartoitan diskursseja, joita uusoikeistolaisuuteen ja populismiin kytkeytyy mediassa ja verkossa. Otan huomioon myös, miten perinteinen media näyttäytyy uusoikeiston diskurssissa. Tähän pohjaan tutkimuksessani sen miten ymmärrän populismin, uusoikeiston ja poliittisen järjestelmän aineistoa tulkittessani. Tämä on olennaista myös siksi, että populismilla tarkoitetaan tilanteesta riippuen hyvin erilaisia asioita (Laclau 2005; Vainikkala 2015).

Heikki Paloheimo ja Matti Wiberg määrittelevät politiikan olevan tiivistetysti ”toimijoiden tavoitteiden edistämiseen tähtäävää yhteisten asioiden hoitamista” (Paloheimo & Wiberg 1996,

1). Populismiin suhteutettuna tällainen määritelmä nähdään erolle perustuvana asioiden hoitamisena, joka pyrkii vastaamaan yhteiskunnassa ilmeneviin vaatimuksiin ymmärtäen ne toisistaan poikkeaviksi. Demokraattiset vaatimukset siis pyritään käsittelemään sulauttamaan osaksi institutionaalista järjestystä. Kaikkia yhteisön sisältä nousevia vaatimuksia ei voida kuitenkaan liittää osaksi institutionaalista diskurssia, joka pyrkii nimeämään jokaisen vaatimuksen yksilöllisenä ja muista eroavana. Laclau mukaan populismi saakin alkunsa vaatimuksista, joita institutionaalinen valta ei voi omaksua osaksi itseään. Tällaiset vastaamattomat vaatimukset voidaan Laclau mukaan ketjuttaa toisiaan vastaavien vaatimusten ketjuksi, jonka kautta heterogeeninen identiteettien joukko artikuloidaan populismin esittämäksi yhtenäiseksi kansaksi. (Laclau 2005, 77–78, 81.) Näin populismi voidaankin nähdä kamppailuna kansan artikuloimisesta olemassa olevaksi (Krämer 2014, 46).

Pienien ryhmien on mahdollista toimia ilman poliittista päätöksentekoa, mutta usein tällaisetkin ryhmät joutuvat turvautumaan politiikkaan. Kuitenkin ryhmän koon kasvaessa ja erityisesti suurten yhteisöiden kuten kaupunkien ja valtioiden kohdalla vaaditaan yhteisiä pelisääntöjä, joiden pohjalta voidaan toimia johdonmukaisesti ja ennustettavasti. Muiden ihmisten käyttäytymisen ennustaminen tuo turvaa kaikille yhteisössä. (Paloheimo & Wiberg 1996, 16–18.) *Jatkosota-extrassa* edustuksellisen politiikan ja institutionaalisen vallan ulkopuolella vaikuttaa monia populistiselle ajattelulle perustuvia pienryhmiä. Kuten Laclau kuitenkin toteaa, jotta populistinen identiteetti voidaan muodostaa vastustamaan hallitsevaa institutionaalista valtaa, on yhden vaatimuksen noustava vastaavien vaatimusten ketjusta edustamaan kansaa totaliteettina (Laclau 2005, 94–95). *Jatkosota-extrassa* yhdistäväksi yksittäiseksi vaatimukseksi asettuikin maahanmuuton vastustaminen.

Jatkosota-extra kuvaa, miten pienten ryhmien sisällä koettu ulkopuolisuuden tunne muodostuu suuremmaksi instituution vastaiseksi liikkeeksi. Laclau mukaan tietyllä alueella vallitseva tiettyyn yhteiseen tekijään kytkeytyvä yhteisöllisyyden tunne voi tuottaa sokeutta muulle ympäröivälle yhteisölle, jolloin oman vertaisryhmän sisäinen identiteetti voi alkaa näyttäytyä hallitsevana ja totalisoivana olemisen tapana. Kun demokraattinen instituutio pyrkii omaksumaan jokaisen yksittäisen vaatimuksen osaksi loputtomasti laajentuvaa horisonttia, pyrkii populismin tuottama joukko esiintymään ainoana legitiiminä olemisen tapana ja tämän myötä omat vaatimuksensa koko yhteisöä edustavina. (Laclau 2005 85–86; 230–231.) Näin syntyy antagonistinen jako kansaan ja oletettuun eliittiin. Valtaväestö esiintyy valheellisena

totaliteettina, jolloin ulkopuoliseksi itsensä kokeva väestö voi samastaa itsensä väestöön kokonaisuutena. (Laclau 2005, 94.)

Ihmisten toimia yhteisöjen sisällä on pystyttävä ohjailemaan, sillä yhteisössä vaikuttaa yksittäisiä ihmisiä, järjestöjä ja yrityksiä, joiden toiminnalla on mahdollisesti vaikutuksia myös alkuperäisen päämäärän lisäksi. Tällaisia tietyn toiminnan lisävaikutuksia kutsutaan ulkoistoiminnoiksi. Tietyllä toiminnalla voi siis olla negatiivisia vaikutuksia, vaikka toiminnan päämäärä olisi hyvä tai neutraali. Ihmisten toiminnan rajoittaminen tai sääteleminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista, sillä yksittäisten henkilöiden mielipiteet eroavat usein suuresti, kun kysytään millä keinoin jokin päämäärä tulisi saavuttaa. (Paloheimo & Wiberg 1996, 18–20.)

Jatkosota-extra kyseenalaistaakin kielellisiä valintoja, jotka populistisessa retoriikassa osoittavat asenteellisuutta ja arvotuksia vaikeita päätöksiä tehtäessä: ”Toteutuessaan muutos iskisi kipeimmin opiskelijoihin ja työttömiin samalla kun haittalapsiperheiden ja haittaeläkeläisten etuisuudet pysyisivät pääosin ennallaan, monissa muuttotappiokunnissa jopa kohenisivat” (JE 2017, 92). Lainaus kääntää oikeistolaisen retoriikan ylösalaisin ja osoittaa miten kielellisistä valinnoista riippuen päätöksenteko näyttäytyy aina lopulta aina nollasummapelinä, jossa tietty väestönosa hyötyy toisen joutuessa kärsimään. Perussuomalaisille tyypillinen ”haittamaahanmuutto” -diskurssi kääntyy ylösalaisin, kun haitta-etuliite lisätäänkin puolueelle tärkeisiin eläkeläisiin ja lapsiperheisiin.

Näin ymmärrettäväksi tulee myös aiemmin mainittu mahdottomuus vastata kaikkiin instituution sisällä syntyviin vaatimuksiin. Päätöksenteko kietoutuu aina arvoihin ja ideologioihin ja päätökset heijastavat aina päätöksentekijöiden arvotuksia. Tämä taas mahdollistaa populistisen identiteetin synnyttämisen yhteisön sisällä syntyvistä tyydyttymättömistä vaatimuksista. Tämä identiteetti on olemuksellisesti jakautunut, sillä jokainen vaatimus ketjussa joutuu luovuttamaan osan yksilöllisyydestään yhteiselle pyrkimykselle. Populistisen identiteetin omaksuminen edellyttää siis yksilöllisten vaatimusten luovuttamista osaksi populististen symbolien kantamaa merkitystä. (Laclau 2005, 95–98.)

Rajoittaminen ja sääteleminen siis tarjoavat mahdollisuuden populismin kehittymiselle. Kun yhteiskunta ei pysty vastaamaan tiettyihin vaatimuksiin hallitsevan institutionaalisen logiikan sisällä, jää vaatimus täyttämättä. Tällöin vaatimus voi mukautua osaksi toisiaan vastaavien

vaatimusten ketjua. (Laclau 2005, 81–82.) Moffitt jatkaa tätä Laclau analyysiä todeten, etteivät vaatimukset synny aina objektiivisesti havaittavista todellisista ongelmista vallitsevassa yhteiskuntajärjestelmässä, vaan että populistiset toimijat voivat myös itse vaikuttaa näiden vaatimusten syntyyn. Hän katsoo vaatimusten syntyvän yleisölle välitettyjen performanssien kautta, jotka nostavat tietyt epäkohdat tulkinnalliseen keskipisteeseen. (Moffitt 2016, 121–122.)

Olennaista on, ettei populismin kansa ole ennestään olemassa oleva ryhmä, vaan syntyy vasta erilaisten vaatimusten yhdistämisestä. Jotta nämä vaatimukset voivat yhdistyä populistiseksi identiteetiksi, pitää niiden tiivistyä tiettyjen merkitsijöiden takana. (Laclau 2005, 77, 96.) Muodostuakseen kansa tarvitsee myös johtajahahmoja, jotka asettuvat edustamaan populistisen erilaisista vaatimuksista kootun identiteetin ihanteellista muotoa. Populismin kansa löytää yhtenäisyytensä vasta johtajahahmoissa ja niissä lausumissa, joissa sen vaatimukset tulevat ilmaisuiksi. Näin myös populismiin liitetty epämääräisyys tulee ymmärretyksi niin, että mitä monimuotoisempia vaatimuksia sen kautta pyritään ilmaisemaan, sitä heikommin se kykenee ilmaisemaan selkeitä vaatimuksia konkreettisissa poliittisissa kamppailuissa. (Laclau 2005, 98–99.) Nykypopulismissa erilaiset vaatimukset näyttävät kuitenkin löytävän alustan ilmaisulleen median välittämässä speaktaakkelissa, joka asettuu populistisen johtajan paikalle. (Sutherland 2012, 332; Moffitt 2016, 102, 104).

Yhteisön sisällä tapahtuvalla toiminnalla voi olla myös positiivisia ulkoisvaikutuksia. Tällöin tietty toiminta tuottaa positiivisia vaikutuksia, josta myös toimintaan osallistumattomat hyötyvät. Tällaiset toiminnan lisinä syntyvät positiiviset vaikutukset saattavatkin houkutella ns. ”vapaamatkustajia”, jotka pyrkivät saavuttamaan henkilökohtaista hyötyä osallistumatta itse hyödyn tuottamiseen. Näin ymmärrettynä tarvitsemme politiikkaa varmistamaan oikeudenmukaisen jaon, jossa jokainen yhteiskunnan jäsen osallistuu tällaisten julkisten hyödykkeiden tuottamiseen ja toisaalta on oikeutettu halutessaan käyttämään niitä. Näin esimerkiksi verot ovat osa poliittista päätöksentekoa. Poliitiikan avulla tehdään päätöksiä siitä, millaisia kaikille avoimia palveluita verorahoilla kustannetaan. (Paloheimo & Wiberg 1996, 22–24.)

Positiivisista ulkoisvaikutuksista hyötyvät voidaan myös nähdä osittaisina vastustajina populismin kansalle. Esimerkiksi turvapaikanhakijat esitetään populistisesti hyvinvoivien länsimaisten yhteiskuntien hyväksikäyttäjinä. Kuitenkin Moffittin mukaan tällöinkin on perimmiltään kyse eliitin vastustamisesta, jossa ”kansan” hyvinvointia uhkaavan

maahanmuuton lisääntyminen nähdään liberaalin eliitin syynä. (Moffitt 2016 43–44.) Myös *Jatkosota-extrassa* perimmäinen vastustaja ei näytäkään olevan varsinaisesti maahanmuuttajaväestö tai ulkomaalaistaustaiset ihmiset vaan salaperäinen eliitti, jonka intressit kietoutuvat valtiolliseen päätöksen tekoon.

Tutkimuksessani näen maahanmuuttokriittisyyden heterogeenisten identiteettien ja vaatimusten joukkoa yhdistävänä nimittäjänä, jonka kautta myös vastustettava eliitti artikuloidaan erilaisten performanssien ja diskurssien avulla populistiseksi speaktaakkeliksi, joka esityksen ja vastaanoton välisessä vuorovaikutuksessa tuottaa populistisen identiteetin ja populismin kansan (Sutherland 2012, 339–340). Kuten kansa, myös eliitti saa teoksessa useita erilaisia hahmoja, jotka kuitenkin esitetään populistisen uusoikeston maailmankuvan läpi. Laclau huomauttaakin, että populististen vaatimusten ketjun laajetessa vaatimusten kohdistaminen tiettyyn poliittiseen toimijaan muuttuu ongelmallisemmaksi (Laclau 2005, 86–87). Koska vastustettava toimija muuttuu vaatimusten kasautuessa yhä abstraktimmaksi, tarvitsevat vaatimukset Žižekin mukaan kohteekseen kuvitellun pseudokonkreettisen hahmon (Žižek 2006, 556). *Jatkosota-extrassa* tällaisena eliitin konkretisoitumana ovat liberaalit puolueet, jotka tiivistyvät erityisesti ”Niinistö” -nimiseen henkilöhahmoon.

2.2 Populistinen kamppailu merkityksistä

Populismissa ei siis itsessään ole selkeää sisältöä. Sisältönsä populismi saa Laclaun mukaan vasta, kun erilaisille vastaamattomille vaatimuksille tuotetaan yhteinen nimi. (Laclau 2005, 105.) Populismien ideologiseksi sisällöksi on usein esitetty antagonistista kahtiajakoa niin kutsutun eliitin ja sitä vastustavan kansan välille. Diskursiivisena ja performatiivisena identiteetin rakentamisen tapana se tuottaa itsensä vasta artikuloidessaan, mitä siihen turvautuvat poliittiset toimijat sanalla kansa kulloisessakin historiallispoliittisessa tilanteessa tarkoittavat. (Laclau 2005, 106.) Merkityksellistämistä tapahtuu kielen lisäksi myös monissa muodoissa (Laclau 2005, 106), mikä on tärkeä huomio erityisesti kohdeteokseni multimodaalisen tulkinnan kannalta.

Juuri ideologia käsitteenä on kuitenkin populismia määriteltäessä olennaista, sillä populismin tuottamisessa on lopulta myös kyse ideologioista, joiden kautta kansa artikuloidaan ketjusta.

Laclau toteaa, että joissakin tilanteissa tietty poliittinen sisältö voi kuluttaa kykynsä puhua tietyn vaateen puolesta. Kun vaateen tarkoitus yhteiskunnassa säilyy kuitenkin ennallaan, avautuu tilanne, jossa täysin vastakkainen puolue voi omaksua vaatimuksen osaksi omaa poliittista diskurssiaan. (Laclau 2005, 87–88.) Näin esimerkiksi perinteisesti työväenpuolueisiin liitetyt poliittiset vaatimukset voidaan tietyssä tapauksessa ilmaista oikeistolaisen diskurssin kautta, kuten voidaan nähdä tapahtuneen Perussuomalaisten lisätessä kannatustaan.

Filosofi Hannah Arendtin mukaan ideologialla tarkoitetaan yhteen väitteeseen perustuvaa järjestelmää, johon perustuen kaikki maailmassa esiintyvät ilmiöt pyritään selittämään (Arendt 2013, 223). Kestilä-Kekkonen, Tiuhonen ja Westinen toteavat ideologialla usein viitattavan ”poliittisiin asenteisiin ja mielipiteisiin, jotka ovat pysyvästi yhteydessä toisiinsa” (Kestilä-Kekkonen ym. 2018, 94). Tammikko määrittelee ideologiat tavoiksi tulkita todellisuutta suhteessa siihen, millainen olisi niin sanottu ideaali maailma. Ideologioihin sisältyy siis voimakas asennoituminen vallitsevaan yhteiskuntaan, ja näkemys siitä miten asioiden tulisi olla. (Tammikko 2019, 58.) *Jatkosota-extra* tuleekin ymmärtää suhteessa oikeistolaiseen politiikkaan, sen ajamiin ihanteisiin. Sen parodioiman maailmankuva kumpuaa pohjimmiltaan rasismista, jonka Arendt esittää olevan luokka-ajattelun ohella toinen 1900-luvun merkittävistä ideologioista luokkataistelun ohella (Arendt 2013, 223).

Populismin näkökulmasta olennaista ei kuitenkaan ole, millaisen ideologian puolesta esitetyt populistiset vaatimukset artikuloidaan. Laclau mukaan esimerkiksi työväenluokkaa voivat populistisesti asettua edustamaan niin oikeisto kuin vasemmistokin, vaikka perinteisesti vasemmistopuolueiden on nähty edustavan työväenluokan oikeuksia. Näin käy tilanteissa, joissa tietty sisältö käyttää loppuun mahdollisuutensa toimia tietyssä roolissa mutta tarve, jota se on palvellut, säilyy. Laclau esittää esimerkin Ranskasta, jossa vasemmistosiipeä edustaneen kommunistipuolueen hajoamisen jälkeen vasemmiston ja oikeiston välinen raja sumeni, mikä tarjosi oikeistolle mahdollisuuden toimia radikaalina vaihtoehtona, joka oli ollut aiemmin vasemmiston tehtävä. (Laclau 2005, 88.) Perussuomalaisten voidaan katsoa toimineen vastaavalla tavalla omaksuessaan työväenluokan paikan poliittisella kentällä vasemmiston etäännyttyä tästä äänestäjäkunnasta.

Populismille poliittisena tyypillisenä tyylinä onkin ominaista samastuttavuuteen pyrkiminen. Tätä samastuttavuutta nykypopulismi rakentaa esimerkiksi epäsovivaksi katsotulla

käyttäytymisellä. Tällaisia samastuttavuuteen pyrkiviä huonojen tapojen esityksiä voivat olla esimerkiksi epätavanomainen esiintyminen, poliittinen epäkorrektius ja poliittisen diskurssin kielen madaltaminen. (Moffitt 2016, 58, 60–61.) Esimerkiksi musta huumorin kautta voidaan luoda tällaista yhteisyyttä ryhmässä, jonkin toiseuden kustannuksella (Kuipers 2005, 79). Parodinen ja satiirinen aggressiivinen huumori onkin usein nähty verkon uusoikeistolaisuutta kuvaavana vaikuttamisen keinona, jonka kautta yhteisyyttä identiteettiä tuotetaan käyttäjien keskuudessa (Sparby 2017, 3; Nagle 2017). Äärimmilleen vietyinä tällainen poliittinen satiiri lähestyy poliittista väkivaltaa, jos panettelun taustalla voidaan nähdä pyrkimys vaikuttaa henkilön tai järjestön poliittisiin toimiin (vrt. Tammikko 2019, 30–31, 46–47).

Jatkosota-extra tarttuu satiirissaan juuri tähän uusoikeistolaisuuden humoristisuuteen ja poliittiseen epäkorrektiuuteen ja pyrkii kohdistamaan satiirin terän myös siihen osana uusoikeistolaista maailmankuvaa. Romaanissa se on osa maahanmuuttovastaista diskurssia ja merkityksen tuottoa, joiden kautta rakennetaan puhujien välistä yhteisöllisyyttä. Yhtenäinen identiteetti kumpuaa diskurssista, jossa yhteisön identiteettiä tuotetaan poissulkien ryhmiä yhteisön sisäisen hyväksytyin identiteetin ulkopuolelle verkon keskustelupalstoilla. Romaanin edetessä tällainen poissulkeminen ja taistelu identiteeteistä alkaa kuitenkin enenevässä määrin valua myös reaaliin todellisuuteen.

Erilaiset vaatimuksista artikuloidut identiteetit ja merkitykset ovat siis populismin ytimessä. Kamppailu merkityksestä kytkeytyykin luonnollisesti kieleen ja tapoihin tuottaen merkityksiä, mitä pyrin tutkimaan teokseni multimodaalisuuden ja kollaasielementtien kautta. Niemi ja Houni huomauttavat, miten politiikkaan kuuluu aina kamppailu käytetystä kielestä. He toteavat, populistien pyrkivän käyttämään kieltä tarkoituksella korrektiuden rajoja koetellen normalisoidakseen puhumisen tapaa, joka sen hetkisen diskurssin rajoissa koetaan sopimattomaksi. (Niemi & Houni 2018, 16.) Poliittinen epäkorrektius pyritään tällöin esittämään julkilausumattomana totuutena, jota hiljainen enemmistö ajattelee (Moffitt 2016, 63–64).

Tyhjän merkitsijän takana yhteiskunnassa ilmenevät vastaamattomat vaatimukset tulevat siis artikuloiduiksi yhteisen nimittäjän kautta erilaisia performansseja hyödyntäen. Laclau kuitenkin toteaa, etteivät tällaiset tyhjät merkitsijät ole vakaita ja pysyviä, vaan voivat asettua osaksi useita erilaisia vastaavuuksien ketjuja. Kun merkitsijästä käydään kamppailua kahden eri merkityksen välillä, sitä kutsutaan kelluvaksi merkitsijäksi. (Laclau 2005, 106–108, 131–

133.) Vaatimusten ketju on siis mahdollista artikuloida uudelleen hallitsevan järjestelmän toimesta. Tällöin ketjun vaatimuksia pyritään artikuloimaan osaksi toista ketjua, jolloin niiden merkitys asettuu osaksi kamppailua. Kun hallitseva instituutio omaksuu joitakin populaarin puolueen esittämistä vaatimuksista ja artikuloi ne osaksi omaa vastaavuuksien ketjuaan, se tuottaa kilpailevan käsityksen kansasta, joka hämärtää omaksuttujen merkitsijöiden merkityksen. Nämä kelluvat merkitsijät asettuvat silloin määrittelemättömiksi kellumaan populistisen ketjun ja kilpailevan ketjun välille. (Laclau 2005, 131.)

Erilaiset kelluvat merkitsijät, jotka asettuvat osaksi poliittista kamppailua merkityksestä nousevatkin *Jatkosota-extrassa* usein esiin, ja kamppailu merkityksistä voidaankin nähdä teoksen populismia kuvaavana piirteenä. Esimerkiksi hallitsevan eliitin merkitys teoksessa hämärtyy ja toisaalta esimerkiksi maahanmuuttokriittinen identiteetti omaksuu teoksessa tilanteisesti useita erilaisia subjektipositiioita. Yhtäältä populismille tyypillisesti romaanissa fiktion maailman tapahtumat tulevat tulkituksi näkökulmasta, jossa korostuu tälle hallitsevalle eliitille alisteinen uhriasema (ks. Niemi & Houni 2018, 16). Toisaalta tämä identiteetti nähdään myös arkijärjen edustajana eliittiin nähden (ks. Moffitt 2016, 61). Populististen johtajien tyylille onkin tyypillistä asettua yhtä aikaa osaksi sorrettua kansaa ja toisaalta siitä erottuvaksi erityislaatuiseksi yksilöksi, jonka kautta kansan ääni tulee oikealla tavalla ilmaistuksi (Moffitt 2016, 63–64). Ongelmaksi näyttääkin nousevan, miten oikeistopopulistien retoriikkaan tulisi suhtautua, kun avoimesti rasistisen kielenkäytön vastustaminen mahdollistaa oikeistopopulisteille asettumisen tähän uhrin rooliin (Niemi & Houni 2018, 15–18).

Myös *Jatkosota-extra* osallistuu tähän kamppailuun kielestä asettaessaan poliittisen korrektiuden rajoja koettelevan diskurssin hallitsevaksi puhumisen tavaksi fiktion todellisuudessa. Toisaalta se myös problematisoi tätä kamppailua käyttäen kielessään sekä vanhoja että uusia vihapuheen muotoja ja rasismien kohteita. Rasismia, sortoa ja syrjintää ilmenee jokaisessa ajassa, mutta sen kohde näyttää vaihtuvan ajasta toiseen. *Jatkosota-extrassa* entisaikainen Suomen tataareihin kohdistettu rasismi (JE 2017, 250) ja verkon foorumien moderni antisemitistinen tapa kirjoittaa juutalaiset tai oletetut juutalaiset kolmen sulkumerkin sisään (JE 2017, 121) kootaan yhteen. Sisällissodan valkoiset ja punaiset taas näyttävät rinnastuvan nykyajan oikeistolaiseen konservatiiviseen uusliberalismiin ja ”vihervasemmistoon”. Kaikenlainen valkoisen heteromiehen normista poikkeava näyttäytyy joko ivan tai pelon kohteena. Näin esitettynä uusioikeiston tuottamat uhkakuvat alkavat kuitenkin menettää tehoaan, ja näyttäytyvätkin itse naurettavassa valossa. Turvalliseksi koettu

traditionalistinen identiteetti alkaa teoksessa näyttäytyä ahtaana ja keinotekoisena. Rasistinen vihapuhe menettää voimansa ja uhkaavuutensa, kun se rajaa ulkopuolelleen sekä naiset, sukupuolivähemmistöt että ulkomaalaiset.

2.3 Perussuomalaisuomalaiset osana Suomen poliittista lähihistoriaa

Suomalaisen politiikan kontekstissa populismi yhdistetään usein juuri Perussuomalaisiin puolueena. Toisaalta populismiin liitetyt sisällöt näyttävät muuttuneen 2000-luvun kuluessa. Kun 2000-luvun alussa populismi nähtiin suomalaiselle politiikanteolle vieraana ilmiönä, perussuomalaisten suosion kasvettua on käsitteeseen alettu lisätä enemmän maahanmuuttovastaisuuteen liittyviä käsitteitä (Vaarakallio & Palonen 2017, 47, 67). Populismia on käsitteenä käytetty usein negatiivisessa merkityksessä kuvaamaan jotakin yksittäistä puoluetta. Käsitteenä se on myös joissakin tutkimuksissa myös tulkittu ainoastaan oikeistolaisuuteen tai maahanmuuttokritiikkiin kytkeytyväksi ilmiöksi. (Ylä-Anttila 2017, 14.) Tutkimuksessani pyrin kuitenkin käyttämään käsitettä laajemmassa kontekstissa ottaen huomioon myös, miten Perussuomalaiset itse käyttävät käsitettä, miten perussuomalaisten populistisuus näyttääytyy tutkimustiedon valossa ja miten sitä on kuvattu erilaisissa medioissa. Näitä näkökulmia suhteutan omaan ymmärrykseeni käsitteen kantamasta merkityksestä.

Ylä-Anttila kirjoittaa länsimainen demokratian ja eurooppalaisen yhteiskunnan olevan olemuksellisesti rasisminvastaisia, jolloin minkä tahansa monikulttuurisuutta tai maahanmuuttoa vastustavan liikkeen tulee väistämättä asettua jossain määrin hallitsevaa eliittiä vastaan (Ylä-Anttila 2017, 14). Näin maahanmuuttokriittisessä oikeistopoliitikassa on sisäänrakennettuna populismille ominainen pyrkimys haastaa hallitsevia merkitysrakenteita ja kokoontua vallitsevaa hegemonista järjestelmää vastaan. Tämän olemuksellisen eliitinvastaisuuden seurauksena maahanmuuttoa vastustavan poliittisen liikkeen on helppo ottaa käyttöön populismin tarjoamia työkaluja, jotka perustuvat hallitsevan eliitin ja kansan väliselle kahtiajaolle ja antagonismille.

Maahanmuuttovastaisuutta ei kuitenkaan pidä nähdä Perussuomalaisiin sisäänrakennettuna ilmiönä. Sekä puolueen omat poliittiset näkemykset että se miten sitä on käsitelty lehdissä ovat kehittyneet ajan mittaan ja maahanmuuttovastaisuus on kasvanut puoluetta määrittäväksi piirteeksi vasta viime vuosikymmenellä (Ruotsalainen & Saresma 2017, 151; Vaarakallio &

Palonen 2017, 67). *Jatkosota-extran* julkaisun aikaan Perussuomalaiset oli ehtinyt saavuttaa menestystä kaksissa eduskuntavaaleissa, mikä on nähty puolueen entisen puheenjohtajan Timo Soinin ansiona. Vuoden 2017 keväällä Soini kuitenkin ilmoitti eroavansa puheenjohtajan tehtävistään, minkä seurauksena kahtiajakautuneena pidetyn puolueen maahanmuuttokriittinen fraktio ”kaappasi vallan” maltillisempaa maahanmuuttopolitiikkaa ajaneelta ryhmältä. (Palonen & Saresma 2017, 19–20.)

Jatkosota-extra sijoittuikin aikaan ennen puolueen hajoamista Jyväskylän puoluekokouksessa vuonna 2017. Kahtiajakautumisen myötä joukko perussuomalaisia kansanedustajia erosi tuolloin hallitusvastuussa olevasta puolueesta, perustaen uuden puolueen nimellä Sininen tulevaisuus (Palonen & Saresma 2017, 20). Romaani keskittyy tähän vallan kaapanneeseen maahanmuuttokriittiseen fraktioon, jota on kutsuttu myös ”nuivien” ryhmäksi. Analyysini rajautuikin juuri kohdeteokseni rajauksen mukaan erityisesti tähän maahanmuuttokriittiseen ryhmään esitettynä aikana.

Vuoden 2017 jakautumisessa voidaan nähdä ryhmän sisäinen kamppailu kelluvasta merkityksestä. Puolueen siirryttyä hallitusvastuuseen, voidaan Laclauin populismin teoriaa hyödyntäen katsoa syntyneen kelluvan merkitsijän. Perussuomalaisuus siirtyi osaksi vastustamaansa eliittiä, jolloin osa vastaavien vaatimusten ketjusta tuli imaistuksi osaksi kilpailevaa ketjua. Osa tämän uuden ketjun vaatimuksista olivat kuitenkin sopimattomia alkuperäiseen ketjuun nähden, kuten Laclau analyysissään kuvaa kelluvan merkitsijän syntymistä. (Laclau 2005, 131–132.) Tapahtumia voidaankin tulkita jälkikäteen niin, että puolueen sisällä toiminut maahanmuuttovastainen fraktio kykeni tässä uudessa tilanteessa paremmin säilyttämään vaatimusten ketjun yhtenäisenä ja artikuloimaan näiden pohjalta ”kansan” tavalla, jonka katsottiin edustavan paremmin sen todellista ”ääntä” (ks. Moffitt 2016, 107–108).

Perussuomalaiset ovatkin myös itse pyrkineet identifioitumaan puolueena populistiseksi. Vuoden 2011 eduskuntavaalien vaaliohjelmassa³ puolue määrittelee populismin kansan tahtoon perustuvana demokratiakäsityksenä (Perussuomalaiset 2011). Puolueen oma määrittely käsitteestä poikkeaa kuitenkin merkittävästi omastani, sillä Perussuomalaisille käsite

³ Käytän puolueen vuoden 2011 eduskuntavaaleissa käyttämää määritelmää käsitteestä, sillä *Jatkosota-extra* käsittelee Perussuomalaisia juuri puolueen suosion kasvun vuosina 2011-2017.

näyttäytyy selvästi ideologisena, kun omassa käsittelyssäni pyrin esittämään populismin mahdollisesti ideologisia aineksia sisältävänä, mutta perustavanlaatuisesti performatiivisena ja diskursiivisena ilmiönä (ks. esim. Laclau 2005; Ylä-Anttila 2017; Palonen & Saresma 2017 Moffitt 2016).

Puolueen omassa populismin määritelmässä korostuu populistipuolueen asema vastavoimana elitistiseksi koetulle politiikalle, jonka nähdään vieraantuneen todellisesta kansan tahdosta. Kotimaisessa politiikassa tällainen eliitti näyttää puolueen määritelmässä tarkoittavan erityisesti niin sanotuista ”cityvihreistä” (Saresma 2017, 115). Puolueen määrittely kuitenkin vastaa useimpia populismin sisältöä kuvaavia minimimääritelmiä, joissa yleensä korostetaan populismia vastakkainasettelua tuottavana retoriikkana tai ohuena ideologiana (Palonen & Saresma 2017, 23). Vuoden 2011 vaaliohjelmassa puolue ilmoittaa kannattavansa: ”-- populistista eli kansan suosioon perustuvaa demokratiakäsitystä elitistisen eli byrokraattisen demokratiakäsityksen sijaan.” (Perussuomalaiset 2011). Ylä-Anttila kuitenkin huomauttaa puolueen siirtyneen tällaisesta köyhän kansan ja valtaapitävän eliitin vastakkainasettelua korostavasta vasemmistolaisesta populismista kohti nationalistisempää ja maahanmuuttokriittisyyteen painottuvaa politiikkaa (Ylä-Anttila 2014, 193).

Perussuomalaiselle populistiselle retoriikalle tyypilliseksi on nähty myös erilaisiin voimakkaisiin iskulauseisiin tukeutuminen (Palonen & Saresma 2017, 26), mikä on myös *Jatkosota-extran* diskurssia määrittävä piirre. Teoksen sanasto käyttää hyväkseen useita Perussuomalaisten kielenkäytöstä lähteneitä uudissanvoja, kuten puolueen 2011 vaalivoittoon liittyvä sana ”jytky”. Romaani käyttää tätä perussuomalaisten uudissanastoa sekä sellaisenaan että sanaleikeissä, jotka siirtävät sanojen merkitysisältöjä uusiin yhteyksiin. Näin esimerkiksi teoksen lisätessä saksankielisiä käännöksiä perussuomalaisiin liitettyyn termistöön : ”-- *nuivien* (< *saks. sauer*)” – (JE 2017, 39). Erilaiset merkitysneuvottelut ovatkin *Jatkosota-extrassa* toistuva tekniikka. Osoitan analyysissäni, miten teos kääntää uusoikeiston kamppailun hegemoniasta eli kiinnittyneistä merkitysrakenteista (Palonen & Saresma 2017, 27) ylösalaisin, siirtäessään näiden toimijoiden maailmankuvan hegemoniseen keskiöön.

Perussuomalaisten menestystä pohdittaessa on syytä ottaa huomioon myös sosiaalisen median vaikutus puolueen menestykseen. Niemi ja Houni näkevätkin sosiaalisen median ja internetforumien näytelleen tärkeää roolia perussuomalaisten halla-aholaisen siiven suosion kasvussa. He myös esittävät Perussuomalaisten nykyisen puheenjohtajan Jussi Halla-Ahon olleen

ensimmäinen sosiaalisen median avulla valtaan noussut poliitikko Suomessa. (Niemi & Houni 2018, 13.) Käsittelenkin tämän luvun neljännessä alaluvussa tarkemmin populismin ja median murroksen kytköksiä.

Ylä-Anttila esittää tutkimuksessaan suomalaisen populismin turvautuneen aikavälillä 2007—2016 erityisesti neljään työkaluun, jotka hän nimeää seuraavasti: 1) Kriisien luominen, 2) sukupuolten tasa-arvoon liittyvien hegemonisten käsityksien vastustaminen, 3) tuttuun tunteelliseen kokemukseen vetoaminen ja 4) vakiintuneen tiedon vastustaminen. Näiden kautta Ylä-Anttila esittää populismille tyypillisen poliittisen kahtiajaon ”kansaan” ja valtaapitävään eliittiin mahdollistuneen kuvattuna aikavälinä Suomessa.

Myös *Jatkosota-extra* korostaa tätä populismin antagonistista luonnetta ja näyttääkin hyödyntävän kuvauksessaan erityisesti Ylä-Anttilan (2017) työkaluja muistuttavia jakolinjoja. Juuri päähenkilö Mika Kingelinin kokemuksen kautta, kaikki esitetyt perussuomalaiselle merkityksenannolle olennaiset kysymyksenasettelut myös aktualisoituvat teoksen maailmassa. Esimerkiksi populismille tyypillinen ”kansan” äänen kuuleminen ja Ylä-Anttilan esittämät vakiintuneen tiedon vastustaminen yhdistyvät teoksen keskivaiheilla, kun Mika kohtaa Huhtasaaren kylässä kyselytutkimusta tehdessään vanhan Laina Elovaara -nimisen naisen, jonka kertomuksista hän lumoutuu:

-- Mitenkä se emäntä ymmärtää suomalaisuuden, että mikä se on tämä meidän Suomi,--

– No siinäpä on asiata kerrakseen, että mitenkä tuon nyt oikein edes alkaisi. Näetsen kun on hyvin mutkallinen kysymys tämä suomalaisten valtiomahtien asia. – voidaan Suomen hallinnon kaikkeudesta erottaa viisi itsenäistä pääteollisuuden haaraa -- Ja nämä haarat ovat semmoiset kuin rottakonsilio, Kerjäläisten Syndikaatti, rahastot, velkavankiloitten saaristot ja Baal-kartelli. (JE 2017, 268)

Mika vaikuttaa vilpittömästi Lainan esittämistä tarinoista, jotka muistuttavat nykyaikaisia salaliittoteorioita. Tämä vaikuttaa teoksessa rinnastuvan nykypäivänä havaittavaan tieteellisen ja tutkitun tiedon kamppailuun erilaisten vastadiskurssien kanssa. Kokonaisuudessaan

Huhtasaareen sijoittuva luku konkretisoi populistisen retoriikan kuvaamaa eliitin ja kansan välistä kahtiajakoa. Teoksessa Huhtasaari asettuu kuvaamaan populismin kansaa, jonka tahdolla se perustelee oman poliittisen mandaattinsa. Analyysiluvussa erittelen tarkemmin, miten teos kuvaa ristiriitaa oikeistopopulistisiin mielikuviin pohjautuvan myyttisen ”kansan” ja todellisuuden välillä.

2.4 Uusoikeisto, populismi ja vihapuhe median murroksessa

Internetin ja sosiaalisen median alustojen yleistymisen asettaa koko inhimillisen viestinnän uuteen kontekstiin, jonka ymmärtämiseksi kirjoitetaan jatkuvasti uutta tutkimusta monien tieteenalojen sisällä. Myös populistisen politiikan lisääntyminen näyttää kytkeytyvän voimakkaasti erilaisiin digitaalisen median palveluiden lisääntymiseen. Näiden palveluiden on myös nähty muokanneen populismia nykyiseen muotoonsa. (Moffitt 2016, 74.) Elina Noppari ja Ilmari Hiltunen toteavatkin, ettei populismin tutkimukseen ole enää nykyisin yksinomaan politiikkaan rajautuva ilmiö. Niin sanottua hallitsevaa eliittiä vastustavat mielipiteet saavat nykyaikana usein vahvistusta myös perinteisen median ja journalistiikan viestintätapoja hyödyntäviltä ”vastamedioilta”, joita julkaistaan yleensä verkon välityksellä. (Noppari & Hiltunen 2018, 237.) Perinteinen media taas on Moffittin mukaan yksi tärkeimmistä näyttämöistä, joilla nykyaikainen populismi performoidaan (Moffitt 2016, 70). Tutkimuksessani määritän Krämerin tavoin median yleisimmistä tiedonvälityksen kanavista koostuvaksi kokonaisuudeksi institutionaalisen järjestelmän sisällä (Krämer 2014, 43).

Kohdeteokseni tulkinnan kannalta on myös olennaista ottaa huomioon, miten populismi vaatii aina jonkin välittäjän, jonka kautta se siirtää sen tuottaman performanssin vastaanotettavaksi. Populistisen performanssin yleisö ei myöskään ole yksin ”kansa”, jota populismi esittää edustavansa, vaan sen yleisönä voidaan ymmärtää laajalti koko poliittinen ympäristö, mediakenttä ja yhteiskunnan rajojen sisällä olevat ihmiset, joiden ei katsota kuuluvan populismin tuottamaan homogeeniseen kansaan. (Moffitt 2016, 99, 106.) Kansan puolesta puhuminen vaatii toisaalta myös tämän artikuloitun kansan hyväksyntää, ja toisaalta myös muun yhteisön osoittamaa huomiota populistiselle performanssille. Populistinen poliitikko ei voi toimia omaksumassaan asemassa, ellei saa hyväksyntää kansalta, johon yrittää vedota. Toisaalta laajemman yleisön taas tulee uskoa populistisen poliitikon puhuvan edustamansa kansan puolesta. (Moffitt 2016, 106–107.)

Informaatioteknologian kehityksen myötä media koskettaa yhä enemmän kaikkea arkipäivän elämää. Näin media määrittää yhä enemmän myös politiikan tekoa, mikä on tukenut nykypopulismien kehittymistä. Koska populismin keinot on nähty yhteensopiviksi suhteessa median uusiin toimintatapoihin, myös perinteisiin puolueisiin kuuluvien poliitikkojen on huomattu turvautuvan aika ajoin populistiseen tyyliin. (Moffitt 2016, 74–77.) Näin *Jatkosota-extran* käyttämä iltapäivälehteä muistuttava graafinen suunnittelu näyttääkin korostavan yhteyttä median käyttämän diskurssin ja oikeistopopulismien saavuttaman suosion välillä. Iltapäivälehtimuoto on teoksessa Moffitin käsittein näyttämö⁴, jonka kautta populistinen performanssi välittyy populismin yleisölle ja sen kannattajakunnalle (ks. Moffitt 2016 93, 106–108). Näitä yhteyksiä pyrin kartoittamaan tutkimuksessani havainnoidessani teoksen hyödyntämiä mediateksteihin viittaavia ominaisuuksia suhteessa reaalityodellisuuden mediatekstien käyttämiin diskursseihin.

Jatkosota-extran esittämää maailmaa luonnehtii Slavoj Žižekin ajatus symbolisen tehokkuuden heikentymisestä. Ajatuksen mukaan symbolinen maailma ei enää kykene viestimään ulkopuolisesta todellisuudesta riittävän täsmällisesti. Žižekin mukaan tieteellisen tiedon tapa kuvata todellista maailmaa symbolien välityksellä vaatii sanojen ja kuvattujen kohteiden välille etäisyyttä, joka mahdollistaa symbolisen sitoutumisen. (Andrejevicin 2013, 13 mukaan.)

Andrejevicin mukaan informaation lisääntymisen myötä tällaista symbolista etäisyyttä ei voida kuitenkaan enää saavuttaa sillä verkon tuottama informaatiotulva tukkeuttaa objektista tehdyn tulkinnan. Kaikkea tarjolla olevaa informaatiota kohteesta on mahdotonta käsitellä, jolloin ihminen joutuu tekemään valintoja omaan maailmankatsomukseensa, asenteisiinsa ja ideologioihinsa pohjautuen. (Andrejevic 2013, 13.) Moffitt esittää populismin suhtautuvan tähän tiedonvälityksen murrokseen toisaalta pyrkien tuottamaan muutosta vallitsevaan mediakenttää ja toisaalta mukautumalla itse massamedian tapaan toimia. Muuttuvassa tilanteessa populistinen politiikka on myös katsottu mahdollisuudeksi osallistaa kansalaisia poliittiseen keskusteluun. Tällaisessa osallistavuudessa ongelmaksi nousee kuitenkin populistisen tyylin tapa yksinkertaistaa asioita, mikä tekee monimutkaisista poliittisista kysymyksistä dikotomisia ja tuottaa kahtiajakautumista. (Moffitt 2016, 81, 86–87.)

⁴ Engl. stage

Andrejevicin mukaan poliitikot ovat alkaneet hyödyntää informaation lisääntymistä ”totuuden jälkeisenä aikana”. Hänen mukaansa hegemoninen valta ei ylitsevuotavan tiedon aikana pyrikään pitämään yllä vallitsevia narratiiveja, vaan korostamaan objektien epäselvyyttä ja narratiivista luonnetta. Näin se suojaa itseään kritiikiltä osoittaessaan kohti kaiken tulkinnanvaraisuutta. Näin toimivat myös nykyaikaiset populistiset liikkeet käyttäessään hyväkseen heikentyneitä uskoa totuuteen ja salaliittoteorioita, joiden todistaminen vääräksi osoittautuu mahdottomaksi maailmassa, jossa kaikki on suhteellista. (Andrejevic 2013, 9, 80–81.) Latour huomauttaakin, miten popularisoitu dekonstruktio ja salaliittoteoriat muistuttavatkin usein toisiaan tarkastellessaan valtaa, hallintaa ja kaiken suhteellisuutta (Latour 2004, 229). Tällaista populistisen tiedonvälityksen tulkinnanvaraisuutta *Jatkosota-extra* käyttääkin kirjallisuuden keinona törmäyttäessään useita erilaisia merkityskenttiä yhteen. Johdonmukaisen ja selkeän tulkinnan tekeminen käy mahdottomaksi.

Kun ihmiset pyrkivät informaatiotulvan seasta poistamaan tulkintaa häiritsevät symbolit ja siirtymään suoraan itse kohteen luokse, etäisyys kohteen ja sitä esittävien symbolien välillä katoaa. Tällainen kehitys on nähtävissä myös populismin suhteessa uusiin mediavälineisiin. Näiden alustojen kautta populistit rakentavat illuusiota suorasta vuorovaikutuksesta päättäjän ja kansan välillä. (Moffitt 2016, 96, 98–99.) Ajatusmalli läpäisee myös *Jatkosota-extrassa* vallitsevan salaliittoteoriadiskurssin, joka perustaa maailmankuvansa kielen ja tiedon harhauttavuudelle. Salaliittoteorioille tyypillisesti se kuvaa kokemusta maailmasta, jossa yksilö voi väistää informaatiotulvan luottamalla omiin vaistoihinsa harkinnan ja selvittämisen sijaan (vrt. Noppari & Hiltunen 2018; Andrejevic 2013, 120–121).

Verhaeghe esittää, tällaisessa epävarmuuden ilmapiirissä aiemmin varmana pidetyt auktoriteettien menettävät voimansa yksilöllisen identiteetin muodostuksessa. Hänen mukaansa näin syntyy vaatimus aiempien vahvojen auktoriteettien palauttamiseksi. (Verhaeghe 2010, 49.) Moffit huomauttaakin populismille poliittisena tyylinä olevan ominaista juuri, tiedollisten auktoriteettien kyseenalaistaminen, ja vetoavan niin sanottuun kansan ”maalaisjärkeen”⁵ (Moffitt 2016, 44). Tällaisessa vaatimuksessa on kuitenkin sisäänrakennettuna dikotomia, jonka valossa ajatellaan olevan yksi järkevä tapa toimia ja ajatella, mikä vastustaa koettua irrationaalisuutta.

⁵ engl. Common sense

Toisaalta median arjessa näkyy myös tasapainoilu asiasisältöjen ja viihteellisyyden välillä. Myös erilaisiin luotettavuuteen pyrkiviin medioihin on kohdistunut painetta tuottaa sisältöjä viihteellisestä näkökulmasta yhteiskunnallisen merkittävyyden kustannuksella (Ramonet 2012, 14). Informaation lisääntyessä ja tutkitun tiedon asettuessa samalle viivalle mielipiteiden kanssa oleelliseksi nousee sisällön retorinen asettelu. Kun kaikki tieto aletaan ymmärtää perimmäisesti epäiltävänä, viedään asiantuntijuudelta se auktoriteettiasema, joka aiemmin on mahdollistanut demokraattisen yhteiskunnan toiminnan. Tiedollisen auktoriteetin muretessa olennaiseksi nouseekin näin ollen retorinen ja kielellinen performanssi. Tässä maailmassa auktoriteetti osoitetaan ei niinkään asiantuntijuuden, vaan vetoavuuden kautta. Näin aukeaa paikka populismille, joka lupaa paluuta aiempaan järjestykseen. (ks. Verhaeghe 2010, 49–50.) Populistiset toimijat ovatkin käyttäneet tilannetta hyväkseen, sillä uudessa mediaympäristössä poliitikot eivät ole enää riippuvaisia perinteisten medioiden tarjoamista esiintymispaikoista, populistisen performanssin välittämisessä yleisölle. Myös populismin performointiin liittyvät maantieteelliset rajoitteet ovat väistyneet uusien medioiden myötä. (Moffitt 2016, 88.)

Moffitt esittääkin nykyaikaisen populismin toimivan mediassa situationisti Guy Debordin kehittämän speaktaakkelin käsitteen mukaisesti. Debordin kehittämän teorian mukaan ihmisten välinen sosiaalinen todellisuus rakennetaan speaktaakkelille perustuvassa yhteisössä uudelleen kuvien ja representaatioiden kautta. Moffitt näkeekin populismin kansan rakentuvan mielikuvien tasolla Debordin kuvaamalla tavalla, jossa legitiimi kansa tuotetaan tällaisina kuvina ja representaatioina esteettisessä ja helposti käsiteltävässä muodossa. Kansan rakentuu speaktaakkelina, kun visuaalinen kokemus yhtenäisyydestä yhdistetään merkityksiä kantaviin symboleihin. Samalla yhtenäistä kansaa tuottavat kuvat myös ilmaisevan millaisten identiteettien ei katsota kuuluvan tähän yhtenäiseen kansaan. (Moffitt 2016, 101, 104.)

Moffittin mukaan erityislaatuisen uusien medioiden yleistymisestä tekeekin erilaisten ”näyttämöiden” lisääntyminen, joilla ”kansaa” edustavia vaatimuksia performoidaan. Erilaisten media-alustojen lisääntymisen hän katsoo myös korostavan välittömyyden tunnetta kansan ja johtajan välille vahvistaen näin myös populistisiin poliitikkoihin liitettyä samastumista. (Moffitt 2016, 88.) Populismin tutkimuksen onkin nähty sivuuttaneen erilaisten media-alustojen merkityksen populismin performoinnissa ja kansan tuottamisessa. Erilaisten tiedotusvälineiden kautta populismin performanssi välittyy ”kansalle”. Ne ovat myös paikkoja, joissa mielikuvia tästä kansan todellisesta olemuksesta rakennetaan. Samalla nämä tiedotusvälineet toimivat myös itse populistisesti, kun ne pyrkivät esiintymään ”kansan”

äänitorvina tai välittämään kansan vaatimuksia julkisuuteen. Nykyisessä mediakentässä populismin välitön vuorovaikutus ”kansan” kanssa tapahtuu myös yhä enemmän verkon foorumeilla. (Moffitt 2016, 99–98.) Tämä on tutkimukseni kannalta merkittävä havainto ja ohjaa tulkintaani *Jatkosota-extrasta*. Romaanissa median tuottamat representaatiot ja verkkokeskustelut määrittävät fiktion maailmasta tehtyjä tulkintoja. Fiktion maailmaa rajaa Andrejevicin kuvaama nokkela vainoharhaisuus, jossa oman ideologian vastaiset todisteet voidaan kumota todisteena salaliiton laajuudesta (Andrejevic 2013, 121).

Salaliittoteoriat ja kyyninen epäusko tiedonvälitystä kohtaan tuottavat myös yhteisöllisyyttä. Oletettu yhteinen vihollinen sekä oman ryhmän jäsenten näkeminen ylivertaisina muihin nähden voi lopulta johtaa yksilöllisen identiteetin väistymiseen ryhmäidentiteetin tieltä (Tammikko 2019, 91–92). Verkon keskustelufoorumeilla käyttäjien välillä koetussa yhteisöllisyyden tunteessa on havaittavissa populistisia piirteitä. Usein uusoikeistolaisiksi tulkituilla foorumeilla yhteisyyden tunne syntyy erityisesti poissuljetun toiseuden kustannuksella. Käyttäjät määrittelevät itseään yhteisön jäsenenä suhteessa niihin ominaisuuksiin, joita palvelun käyttäjillä ei katsota olevan. (Sparby 2017, 87.)

Sutherlandin tavoin verkkoympäristöt voidaan ymmärtää näyttämöinä, joilla populistista identiteettiä tuotetaan Debordilaisena speaktaakkelina, jossa sosiaaliset suhteet välittyvät tuotettujen kuvien ja representaatioiden kautta välillisesti vastaanottajille. Tällöin populismi tuotetaan erilaisilla verkon keskustelupalstoilla ja foorumeilla yhtä aikaa populistisen performanssin katsomisena, muiden käyttäjien reaktioiden katsomisena ja yksilöllisenä osallistumisena. Näin populismin yleisö on yhtä aikaa osa esitystä, että sen vastaanottaja. (Sutherland 2012, 339.) Näin populismi mediallisesti välitettyinä speaktaakkelina ymmärretään paikkana, jossa kansan merkityksiä tuotetaan suhteessa katseen kohteena olevaan toiseuteen, riippumatta vastaanottajien omista poliittisista vakaumuksista (Moffitt 2016 107–108; Sutherland 2012, 341).

Näin kaikki ilmaukset suhteessa populismiin speaktaakkelina paradoksaalisesti osallistuvat kommentoimansa ilmiön tuottamiseen. Populismi on ilmiö, joka rakentuu jatkuvana performanssina mediassa, joka yhdistää käyttäjät katsomisen ja kommentoinnin kautta yleisöksi. Tämä yleisö taas osallistuu tämän performanssin tuottamiseen teoilla ja diskursseilla, jotka katsotaan tietyille identiteetille sopivaksi. (Laclau 2005, 106–107; Moffitt 2016, 104; Sutherland 2012, 338–339.) Yhtenäisen ja monoliittinen verkkoidentiteetti voikin Tammikon

mukaan tuottaa turvaa käyttäjilleen tarjoten yhtäältä sosiaalisen vertaisryhmän tukea ja toisaalta vapautuksen vastuusta, kun vastuu aggressiosta hajautetaan suuren joukon kesken (Tammikko 2019, 85, 92). Oikeistolaiselle poliittisen korrektiuden rajoja koettelevalle verkkokeskustelulle tyypillistä näyttää olevan myös valtaväestön näkeminen sinisilmäisinä ja helposti harhaanjohtettavina (Nagle 2017; Noppari & Hiltunen 2018; Sparby 2017).

Poliittisen korrektiuden koetteleminen on myös osa populismiin tyylinä liittyvää pyrkimystä samastuttavuuteen. Korrektiuden rajoja koettelevalla diskurssi pyrkii esittämään korrektein kielenkäytön eliitin pyrkimyksenä ja populistisen poliitikon sanovan asiat suoraan. (Moffitt 2016, 59–61.) Tällaista diskurssia tuottamalla verkossa luodaan populismille tyypillistä antagonistista kahtiajakoa ”kansan” ja ”eliitin” välille. Näin myös poliittista väkivaltaa pyritään tekemään hyväksyttäväksi erilaisilla esittämisen tavoilla, joiden kautta vastapuoli esitetään ominaisuuksiltaan omaa viiteryhmää alempiarvoisempina tai jopa epäinhimillisinä. (Tammikko 2019, 85, 92). *Jatkosota-extrassa* tällainen epäinhimillistäminen näyttää kohdistuvan erityisesti koulutettuihin naisiin ja maahanmuuttajiin, jotka romaanin populistisen uusoikeiston silmin nähdään usein valkoiseen mieheen nähden alisteisina.

Populismi näyttää siis vetoavan juuri ihmisiin, jotka kokevat jäävänsä ulkopuolelle hallitsevan järjestelmän sisällä. Se hyödyntää salaliitoille tyypillistä retoriikkaa esittäessään valtamedian korruptoituneena ja epäluotettavana. Tähän retoriikkaan tukeutuen se myös pystyy torjumaan kaiken itseensä kohdistuvan kritiikin ja omaksumaan aseman puolueellisen median uhrina. (Ylä-Anttila 2020, 3.) Tätä ulkopuolelle jäämistä pyritään vastustamaan hallitsevaan instituutioon sopimattomalla kielenkäytöllä ja poliittisella epäkorrektiudella (Moffitt 2016, 60–61). Ympäristössä, jossa populistiset puolueet ja verkon forumit pyrkivät juurruttamaan omaa totalisoivaa ideologiaansa poliittiselle kentälle, Yli-Juonikkaan romaani käyttää näiden toimijoiden omia aseita Žižekin esittämien keinoin. Lacania tulkiten Žižek esittää totalitaristisen sosiaalissymbolisen järjestyksen perustuvan tämän järjestelmän tuottamalle subjektiiviselle nautinnolle, johon tämä järjestelmä vangitsee yksilön. Hänen Lacaniin pohjaava ajattelunsa kuitenkin pyrkii myös osoittamaan, miten yksilön mahdollisuus paeta piilee juuri tässä totalitaristisessa fantasiassa. (Žižek, 2009, 14–15, 33.)

Jatkosota-extra tarttuu verkko-oikeiston ja populismin vainoharhaiseen eliitinvastaisuuteen voimakkaasti ja pohjaa teoksen sirpaleisen narratiivin näiden ryhmien maailmankuvaan. Näin se tekee niille ominaisista vaikuttamisen tavoista, kuten voimakkaasta poliittisen korrektiuden

vastaisuudesta, hyvän maun rajojen vastustamisesta ja joka suuntaan liikkuvasta vainoharhaisuudesta niin sanotusti ”uuden normaalin”. Tätä tulkintaa teos myös korostaa sen sivuilla esiintyvän Uusi normaali -lehden kautta. Ulkoasultaan lehti muistuttaa Helsingin Sanomien graafista suunnittelua, mikä vahvistaa tulkintaa, jonka mukaan teoksen hallitseva maailmankuva on nimenomaan uusioikeistolainen.

Tunne ulkopuoliseksi jäämisestä kytkeytyykin monenlaisiin internetissä tapahtuviin sosiaalisiin prosesseihin (Sparby 2017, 89), joita myös *Jatkosota-extra* kuvaa representoidessaan erilaisia sosiaalisen median alustoja, forum-keskusteluja ja kokonaisia verkkosivuja. Romaanissa erilaiset salaliitot hallitsevat fiktion maailmaa ja tuottavat teokseen jatkuvan vainoharhaisuuden ilmapiirin. Kuvattujen tapahtumien taustalla näyttää aina vaikuttavan, jokin tuntematon toimija, johon fiktion hahmojen on mahdotonta päästä käsiksi. Metatasolla tällaisena toimijana voidaan lopulta nähdä romaanin iltapäivälehtimuoto, jolle fiktion hahmot ja tapahtumat ovat alisteisia. Kieli ja viestintä alistavat Yli-Juonikkaan romaanissa kaiken alleen.

Verkon salaliittoteorioiden populistisessa retoriikassa tyhjäksi nimittäjäksi siis asettuu oletettu tuntematon eliitti, joka kulissien takana ohjaa yhteiskuntaa kansalaisten hyvinvoinnin kustannuksella. Tässä eroavien identiteettien ryhmässä koheesiota jäsenten välille tuottaa vastaavasti oletettu jäseniin kohdistettu sorto tuntemattomien vallanpitäjien toimesta. Samalla se myös tarjoaa tavan välttää vastuuta, kun kaikelle epäoikeudenmukaisuudelle voidaan löytää syytettävä vihollinen. (Moffitt 2016, 147.) Tällaisessa antagonistisessa maailmankuvassa, jossa kaikki koettu epäoikeudenmukaisuus tiivistyy yhteen vastustettavaan viholliseen, Žižek näkeekin populismin suurimman ongelman. Hänen mukaansa esittäessään yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden yhdestä poliittisesta vihollisesta johtuvaksi se samalla tulee esittäneeksi, että tällainen epäoikeudenmukaisuus poistuu, kun vastustaja hiljennetään mahdollisesti jopa väkivallan uhalla. (Žižek 2006, 559.) Naglen mukaan internetin vaihtoehto-oikeiston keskustelupalstoilla tämä vastustettu eliitti näyttää saavan muodon vasemmiston liberaalifeministeissä, joihin myös vihattu poliittinen korrektius näyttää ruumiillistuvan. Valkoisten heteromiesten kokema vihaa naisia ja rodullistettuja henkilöitä kohtaan voidaan pahimmillaan käyttää oikeutuksena näihin ryhmiin kohdistetulle väkivallalle. (Nagle 2017, 86; Saresma 2020, 199.)

Liberaalin identiteettipolitiikan yleistymisen myötä internetin maskuliininen oikeisto on kokenut asemansa uhatuksi, ja käynnistänyt vastaiskun liberaalille identiteettipolitiikalle (Saresma 2020, 205, 209–210). Myös *Jatkosota-extrassa* tällainen perinteisen miehisyyden kokema pelko voimakkaita naishahmoja kohtaan on havaittavissa useissa kohtauksissa. Väkivaltaisen maskuliinisuuden onkin katsottu artikuloituvan Suomessa erityisesti patriarkaalisesta ajattelusta (Tammikko 2019, 80–81). Romaanissa kuvattu uusioikeistolaisuuden naisvihamielisyys kumpuaa maailmankatsomuksesta, joka perustuu voimakkaille sukupuolihierarkioille. Tällaisen näkökulman rajaamana liberaali ja epätraditionaalinen naiseus nähdään uhkana omalle maailmankuvulle. Tammikon mukaan ideologisesti ääriajatteluun sitoutuneen henkilön väkivalta pyrkii muokkaamaan maailmaa oman maailmankuvansa mukaiseksi (Tammikko 2019, 81). *Jatkosota-extrassa* väkivalta purkautuu erityisesti erilaisten merkitysten kautta erilaisin verkkoviestinnän keinoin. Seuraavassa kappaleessa käsittelemme tarkemmin romaanin käyttämiä viestinnän keinoja erityisesti kollaasin ja multimodaalisuuden näkökulmista.

3. KOLLAASI JA MULTIMODAAALISUUS *JATKOSOTA-EXTRASSA*

Tässä luvussa käsittelen sitä teoreettista taustaa, joka liittyy *Jatkosota-extran* materiaaliseen olemukseen. Juri Joensuu toteaa kaiken symbolisen merkityksen perustuvan aina lopulta materiaalisuuteen, mutta huomaa samalla, miten materiaalisuus kirjallisen esityksen tulkinnassa on aina alisteinen semanttiselle merkitykselle. (Joensuu 2012, 29–30). Tästä näkökulmasta ei kirjaa esineenä voida milloinkaan riisua niistä semanttisista merkityksistä, joita se sisällöllään viestii. Myös teoksen ulkoasu määrittää aina jossain määrin sisältöä. Joensuun on esittänyt lähdetekstiin perustuvan menetelmällisen kirjallisuuden tulkinnalle hyödyllistä jakoa käsitteellisen määräävyyden ja käytetyn rajoitteen välille. (Joensuu 2012, 249–251.) Näistä oman tulkintani kannalta näen *Jatkosota-extran* asettuvan erityisesti käsitteellisen ulottuvuuden määräämäksi, kun nähdään sen fyysisen ulkoasun ja graafisen suunnittelun vaikuttavan tulkintaan teoksesta iltapäivälehtenä. Tässä teoksen ulkoiset ominaisuudet tuottavat rinnastuksia ja metaforisuutta suhteessa teoksen käsittelemiin teemoihin ja aiheisiin.

Vaikka oman tutkimukseni näkökulma rajautuu vahvasti tutkimani lähdeaineiston todellisiin ja todenkaltaisiin lainattuihin sisältöihin sekä kuvallisuuteen, en kuitenkaan näe teosta varsinaisena kollaasiteoksena tai yksinomaan multimodaalisena romaanina. *Jatkosota-extra* on laaja kokonaisuus, joka sisältää piirteitä useista kirjallisuuden lajeista ja sen määrittäminen jonkin tietyn piirteen kautta rajaa paljon merkityksellistä luennan ulkopuolelle ja yksinkertaistaa teoksen tulkintaa kokonaisuutena⁶. Oman tutkimukseni kannalta teoksen kollaasimaiset piirteet ja kuvallisuus kuitenkin korostuvat, mistä johtuen syvennyn seuraavassa tarkemmin kollaasiin ja siitä kehittyneeseen *détournementiin* sekä multimodaalisuuteen.

⁶ Myös kirjailija itse on todennut *Jatkosota-extran* poikkeavan romaanisarjan ensimmäisestä osasta *Neuromaanista* (2012) niin, että *Jatkosota-extrassa* teoskokonaisuutta rakentanut periaate häviää. Siinä missä *Neuromaan* oli tulkittavissa pelinä, jossa lukija valitsee itse oman tarinansa, ei *Jatkosota-extrasta* tällaista hallitsevaa rakennetta voida löytää. (Piippo 2018a, 81.)

3.1 Kollaasin määrittelyä ja kollaasi *Jatkosota-extrassa*.

Jatkosota-extra kytkeytyy vaihtelevien aineistojen käytössään vahvasti kollaasiromaanin perinteeseen. Sekä diskursiivisesti että kuvallisesti se lainailee ja muokkaa erilaisia sisältöjään useista informaatioyhteiskunnalle ominaisista lähteistä. Varhaisten kollaasitöiden hengessä se pyrkii näitä materiaaleja hyödyntäen tuomaan yhteen erilaisia tietoyhteiskunnan tiedostamattomia piirteitä. Erilaisia verkon materiaaleja yhdistellessään se tuottaa niiden välille vuoropuhelua ja rakentaa uusia merkityksiä tuodessaan ne yhteen. (ks. Cran 2014, 14.) Puhuttaessa tällaisesta valmiin materiaalin käytöstä ja muokkaamisesta uuteen tarkoitukseen, voidaan tehdä jako lähdetekstiin, jolla tarkoitetaan alkuperäistä materiaalia ja kohdetekstiin, jolla viitataan muokkaamisen kautta tuotettuun uuteen teokseen.

Valmiisiin aineistoihin perustuvaa kirjoittamista ei kuitenkaan pidä samastaa yksinomaan kollaasiin kuuluvaksi, vaan muihin teksteihin perustuvaa muokkaamista toteutetaan myös monin muin tavoin (Joensuu 2012, 27). Piippo tulkitseekin *Jatkosota-extraa* edeltänyttä *Neuromaania* kollaasia muistuttavan sommittuman käsitteestä lähtien. Sommittuma on kollaasia laajempi merkityksenmuodostusta rajaava kehys, joka ottaa huomioon teoksen prosessimaisen rakentumisen suhteessa myös sen ulkopuolisiin toimintaan ja merkityksiin. (Piippo 2016, 351.) Vaikka tarkastelenkin romaania erityisesti kollaasitekniikkaan kytkeytyvänä erilaisten lähdeaineistojen käyttämisen ja yhdistämisen kautta, tiedostan että kokonaisuutena romaani ei asetu tällaiseen viitekehukseen. Yli-Juonikkaan romaaneja onkin yleisesti luonnehdittu juuri niiden ylitsevuotavan eksessiivisyyden kautta, mikä romaaneissa näyttäytyy kokonaisvaltaista haltuun ottamista vastustavana sisällön paljoutena (Piippo 2016, 362; Piippo 2018d, 200).

Näin laajan teoksen ei pidäkään tulkita redusoituvan vain yhteen menetelmään, vaan kyseessä on monista erilaisista elementeistä koostuva kokonaisuus, jonka pelkistäminen jonkin tietyn romaanigenren tai kokeellisen menetelmän edustajaksi latistaa koko teoksen. *Jatkosota-extrasta* olisi mahdollista tutkia myös esimerkiksi sen ergodisten ominaisuuksien näkökulmasta. Romaania ei voida tulkita kollaasiromaaniksi tiukassa mielessä myöskään, koska muualta lainattu lähdemateriaali ei asetu teoksessa määrittäväksi ominaisuudeksi, vaan ennemminkin yhdeksi merkityksiä rakentavaksi elementiksi (vrt. Joensuu 2012, 153).

Kollaasi on alun perin kuvataiteissa ja erityisesti Pablo Picasson ja Georges Braquen töissä syntynyt tapa käyttää todellisen maailman materiaaleja osana kuvataidetta. Alun perin kollaasille olennainen merkitysten tuottamisen tapa on ollut kontekstistaan irrotetun materiaalin esittäminen teoksessa uudessa yllättävässä yhteydessä. Lainatun materiaalin ja uuden kontekstin yhdistyessä teos siis tuo yhteen kaksi elementtiä, jotka ovat näennäisesti toisilleen vieraita. Lainattu aineisto tuo aina teokseen mukanaan jotakin alkuperäisestä lähteestään. Irrotettu kappale yhdistyy siis yhtäältä yhä katsojan mielessä sen alkuperäiseen kontekstiin, toisaalta näyttäytyen myös osana uutta merkityskokonaisuutta. (Cran 2014, 5–7.)

Tämä merkitysten yhdistäminen vastustaa perinteiselle kirjallisuudelle tyypillistä staattisuutta, kuten Joensuu esittää. Vaikka kollaasi pyrkii esiintymään staattisena pysäytyskuvana, voidaan siinä nähdä jatkuva pyrkimys takaisin omaan alkuperäänsä, lähdetekstiin. (Joensuu 2012, 60.) On kuitenkin otettava huomioon Laclauin mukaisesti, että tämä ihmisen menneeseen täyteyteen kohdistuva halu on aina vajavaista, eikä voi saavuttaa lopullista täyttymystään vaan kohdistuu aina johonkin universaalin paikalle asettuvaan osittaiseen objektiin (Laclau 2005, 115). Kuten kollaasissa tämä täyteyteen pyrkivä halu jää myös populismissa aina vajavaiseksi ja kohdistuu palautumattomaan täyteyteen. Tätä epätäydellisyyttä kohdeteos käyttääkin lähdemateriaalia ja erilaisia diskursseja rinnastaessaan ja törmäyttäessään. Tällaisen kuvallisen ja sanallisen merkityksen rinnastaminen ja muokkaaminen onkin nähty aiemmin tapana tuottaa alkuperäiselle lähteelle vastakkaisia merkityksiä kollaasiteoksissa (Robinson 2011, 111).

Jatkosota-extran kollaasi muistuttaakin erityisesti Kansainvälisten Situationistien *détournement*-tekniikkaa, jonka kautta situationistit haltuunottivat kapitalistisen instituution materiaaleja häiritäkseen speaktaakkelia, joka määrittää kokemusta todellisesta elämästä (Miller 2012, 111–112). Näin romaani haltuunottaa useita tunnistettavia graafisia ja diskursiivisia elementtejä, osoittaen niistä uusia puolia. Facebookin maahanmuuttokriittinen keskustelu näyttäytyy paradisisessa ja kriittisessä valossa, kun keskustelun nimien ja profiilikuvien tilalle liitetään Suomen sisällissotaan liittyvien suojeluskuntalaisten nimiä tai Yhdysvaltojen 1919 rotumellakoiden osallistujia.

Vaikka lainattu materiaali ei ole fyysisesti havaittavissa käsillä olevassa teoksessa, sijaitsee tämä alkuperä tästä huolimatta merkityksen tasolla teoksessa metonymisesti, niin että osa asettuu edustamaan kokonaisuutta. Juuri metonymia yhdistää Laclauin koko väestöön samastettavaa kansaa ja Debordin speaktaakkelia. Molemmat voidaan nähdä samalla tavoin

osana, joka pyrkii esiintymään hallitsevana kokonaisuutena. Samalla tavoin kuin kansa pyrkii näyttäytymään homogeenisena joukkona, joka määrittää hyväksytyä olemisen tapaa, Debordin speaktaakkeli kerää sen yleisön huomion, jolloin se määrittelee yleisön katsomisen rajat. (Sutherland 2012, 335–336.) Populismi rajaa identiteetin mahdollisuuksia kansan sisällä ja speaktaakkeli tuottaa esitystä tästä kansasta ja rajaa yksilöiden tulkintaa maailmasta. Sutherlandin mukaan speaktaakkeli tarjoaa populismille mahdollisuuden käyttää vastustamansa institutionaalisen järjestelmän työkaluja omiin tarkoituksiinsa. Mediavälitteinen speaktaakkeli näyttääkin omaksuneen populismissa perinteisesti johtajalle annetun roolin populistisen kansan kokoajana. (Sutherland 2012, 332.)

Tällainen tulkinta kollaasista onkin juuri romaanin populismiteemaan nähden herkullinen lähtökohta tutkimukselle. Sen artikuloi populismin tavoin vieraista elementeistä jotakin, joka tulee olevaksi vasta erilaisten elementtien kokoamisessa ja niiden nimeämisessä. Kuten populismi, myös kollaasi tuottaa heterogeenisestä aineksesta osittaisen objektin, joka asettuu palautumattoman täyteen tilalle. Kuten populismissa yleisesti, myös *Jatkosota-extran* tuottama mielikuva populismista ja sen kokoamasta yhtenäisestä kansasta on kuitenkin vain illuusio. Reaalille populismille vastakkaisesti *Jatkosota-extra* kuitenkin pyrkii rakentaessaan myös samanaikaisesti aktiivisesti hajottamaan tätä keinotekoista yhtenäisyyttä.

Romaani esittää median näyttämönä, jonka kautta populistinen uusoikeistolaisuus tuotetaan tyylillisenä ja esteettisenä ilmiönä. Samalla se esittää median myös yhtenä toimijana populistisen tyylin rakentamisessa, mikä asettuu myös politiikan tutkimuksen määritelmiin populismin ja median välisestä suhteesta (Moffitt 2016; Sutherland 2012; Žižek 2006). Romaani ei kuitenkaan tyydy ainoastaan tuottamaan kollaasin keinoin representaatiota tällaisesta speaktaakkelista, vaan häiritsee sitä aktiivisesti siihen kuulumattomilla elementeillä osoittaen kaikenlaisten täydellisyyden saavuttamattomuutta (vrt. Žižek 2006, 571). Käsitteellisenä ja fyysisenä objektina se alleviivaa myös, miten populismin vastaavien vaatimuksien ketju ei koskaan myöskään pysty hallitsemaan millaisia vaatimuksia sen osaksi kytkeytyy (Laclau 2005, 108).

Laclau populismitulkintaa mukailleen osat, jotka tuottavat kokonaisuuden eivät kytkeydy toisiinsa merkityksellisesti ennen kuin ne artikuloidaan kokonaisuudeksi, joka lopulta on enemmän kuin osiensa summa (Laclau 2005, 98, 115–117). Tällainen lähestymistapa erilaisten elementtien yhdistämiseen muistuttaa myös Gibbonsin tulkintaa multimodaalisesta

käsitteellisestä integraatiosta, jossa kaksi metaforista merkitystä kantavaa syötettä sulautuvat yhteen tuottaen uudenlaisia merkityksiä, jotka eivät palaa täydellisesti alkuperäisiin osiin (Gibbons 2012a, 33–34).

Jatkosota-extra yhdistää iltapäivälehtiin viittaavan fyysisen muodon ja sisällön verkon populistista uusoikeistoa kokoavaksi viitekehykseksi. Tällaisella näyttämöllä populistinen kansa tulee ymmärretyksi jonkinlaisena median, populististen toimijoiden ja näitä seuraavan yleisön välisenä vuorovaikutuksellisenä speaktaakkelinä (vrt. Sutherland, 339–341). Kun *Jatkosota-extra* siis tuottaa erilaisia representaatioita maahanmuuttokriittisyyden alla kokoontuvasta heterogeenisestä identiteettien joukosta erilaisilla artikulaatioilla, nimeämisellä ja performansseilla, se toimii määritelmällisesti populistisesti: Se artikuloi olemassa olevaksi populismin kansan, joka kuvien, diskurssien ja performanssien kautta liittää tietyn objektin (romaani fiktiivisenä iltapäivälehtenä/romaani populismia käsittelevänä teoksena) totalisaation merkitsijäksi (Laclau 2005, 106).

Taiteenlajina kollaasin on nähty olevan ohjaavan lukijaa kokoamaan oma subjektiivinen tulkinta tarjolla olevista palasista (Cran 2014, 5). Tällainen kollaasimainen ja intuitiivinen maailmankuvan kokoaminen näyttää kuvaavan myös monien vastamedian lukijoiden toimintaa. Nopparin ja Hiltusen suorittama haastattelututkimus osoittaa, miten vastamedioiden lukijoiden mediankulutus ei rajoittunut vain yhden luotettavaksi koetun lähteen seuraamiseen. Sen sijaan haastatellut näkivät kaikki mediat jossain määrin epäluotettaviksi ja pyrkivät saavuttamaan ”totuuden” yhdistelemällä tietoja erilaisista lähteistä. (Noppari & Hiltunen 2018, 262–263.) Cran problematisoikin tapaa tulkita erityisesti kollaasiromaaneja ensisijaisesti niiden semanttisesta sisällöstä lähtien. Hän näkee kollaasiromaanille olennaisena semanttisen sisällön sijaan niiden tarkastelun muun kollaasitaiteen tapaan ensisijaisesti muodon tuottaman esteettisen vaikuttavuuden kautta. Kollaasiromaanin vaikuttavuus ei hänen mukaansa synnykään tekstin tuottamista merkityksistä vaan tavasta, jolla erilaiset sisällöt on aseteltu suhteessa toisiinsa. (Cran 2014, 116.)

Tästä näkökulmasta tarkasteltuna on toisaalta myös mielenkiintoista huomata, miten kollaasia on suomalaisen kirjallisuuden historiassa aiemmin käytetty juuri propagandistisiin ja ideologisiin tarkoituksiin ja sodan kuvauksiin (Joensuu 2012, 147). Näin tapa, jolla romaani yhdistelee Suomen vuoden 1918 sisällissotaan liittyviä faksimilea hyödyntäviä tekstejä nykyaikaisiin medioihin, kytkee sanan ”Jatkosota” informaatioiden vastineeksi väestön kahtia

jakaneelle sodalle. Tässä kontekstissa sota suomalaisuudesta ja sen saamista merkityksistä tapahtuukin fyysisen konfliktin sijaan verkon tarjoamassa virtuaalisessa tilassa. Näin tulkittuna romaanin nimen voidaankin ymmärtää viittaavan niin sanottuihin ”kulttuurisotiin” (ks. esim. Dallmayr 2010; Thomson 2010). Romaani tulee näin osoittaneeksi, miten erilaiset ideologiat värittävät aina ihmisten tulkintoja maailmasta ajasta ja paikasta riippumatta. Näin se muistuttaa myös Graham Rawlen romaania *Woman’s World* (2005), jossa naistenlehtien välittämä maailmankuva ja diskurssi rajaa sitä, mitä päähenkilö maailmasta havaitsee (Keskinen 2016, 90).

Toisaalta kootessaan yhteen uusoikeistolaisuuteen liitettyjä aineistoja, romaani myös tuottaa lukijalleen kokemuksen siitä, miten maailma näyttäytyy vastamedian lukijan näkökulmasta. Teoksen maailma on sirpaleinen ja koostuu erilaisista diskursseista ja representaatioista, jotka ovat osittain ristiriidassa keskenään tai jopa toisilleen vastakkaisia. Näin romaani kuvaa yksilön kokemusta sirpaleisessa maailmassa, jossa tiedon merkitys on asettunut kyseenalaiseksi. Miten on mahdollista rakentaa yksilöllinen identiteetti ja yhtenäinen maailmankuva, kun kaikki varma tieto on kyseenalaistunut? Miten maailmaa on mahdollista ymmärtää, kun oma henkilökohtainen kokemus ei vastaa ulkopuolelta vastaanotettavia viestejä? ”Tuulimyllytinnituksen tai -epilepsian sijasta Mikaa värisytti ulkopuolisuuden tunne, sillä hän ei ollut ikinä saanut oireita infraäänestä” (JE 2017, 93).

Näin romaani kytkeytyy jälleen Laclauin tulkintaan populismista, jossa korostuu vastaavien vaateiden kahtiajakautunut luonne. Toisaalta jokainen ketjuun liitetty vaatimus on yksilöllinen toisaalta jokaisen ketjuun liitetyn vaatimuksen tulisi myös jollain tavoin kytkeytyä osaksi universaalia vaatimusten ketjua. (Laclau 2005, 95.) Lainauksessa perussuomalaisen piirissä esiintynyt erityisesti puolueen entiseen kansanedustaja Matti Putkoseen liitetty epäluuloisuus tuulivoimaa kohtaan ja väitteet tuulivoiman mahdollisista terveyshaitoista (Parkkonen 6.10.2016) asettuvat ristiriitaan henkilökohtaisen kokemuksen kanssa. Mika joutuu sopeuttamaan kokemuksensa ristiriitaisuutta suhteessa vertaisryhmäänsä. Oman kokemuksen ristiriitaisuus suhteessa muihin tuottaa ulkopuolisuuden tunnetta. Todellisuus ei koskaan vastaa täysin tuotettuja mielikuvia.

Muotonsa lisäksi myös teoksen sisältö kytkeytyy tällaiseen ajatukseen kaiken takaa löytyvästä totuudesta. Kollaasimaisuus näyttäytyy tällöin myös teoksen semanttisella tasolla. Romaani sisältää valtavan määrän erilaisia narratiivin palasia, joista mikään ei näytä saavan selvää

päätöstä. Vainoharhaisen ilmapiirin myötä se kuitenkin synnyttää mielikuvan jostakin laajemmasta kokonaisuudesta, joka lukijan on mahdollista löytää yhdistämällä palasia toisiinsa. Se näyttää vihjaavan, että kaiken epämääräisyyden ja sirpaleisuuden takana on jonkinlainen lopullinen yhdistävä tekijä, joka sitoo kaiken yhteen. Tällainen sirpalemaisuus ja puuttuva täyteys kytkeytyvätkin jo aiemmin esitettyyn maahanmuuttokriittisen liikehännän ja salaliittoteorioiden yhteyksiin.

Osana kohdetekstiä romaanin visuaalisuus ja sen tuottamat representaatiot kuvaavat fiktion maailman hegemonista käsitystä maailmasta. Kollaasin ja multimodaalisin keinoin se tuottaa tätä speaktaakkelimaista mediaympäristöä, jossa populistinen ja uusoikeistolainen identiteetti rakennetaan katkeamattomana kuvien virtana (ks. Debord 1970). Tätä virtaa romaani kuitenkin samalla vastustaa sekoittamalla joukkoon vieraita merkityksiä, jotka aiheuttavat kitkaa totutun isänmaallisen kontekstin tulkintaan. Koller on analysoinut multimodaalisten metaforien syntymistä ja todennut metaforan kaksijakoisen luonteen asettavan sen kognitiivisen tiedostamisen ja diskurssin väliin. Tällä tavoin hän näkee multimodaalisesti tuotetun metaforan tarjoavan lukijalle mahdollisuuksia kriittiseen ja valikoivaan luentaan, joka mahdollistaa sosiaalisen todellisuuden tarjoamien mallien muokkaamisen. (Koller 2009, 49.)

Koska Debordin teoriassa juuri erilaiset aiemmin välittömässä vuorovaikutuksessa tuotetut sosiaaliset suhteet tuotetaan speaktaakkelin yhteisössä näitä suhteita tuottavien kuvien kautta, voidaan Kollerin toteamuksessa nähdä mahdollisuus speaktaakkeliin kohdistuvalle interventiolle. Tällaiseen sosiaalisen todellisuuden kuvalliseen ja representationaaliseen tuottamiseen *Jatkosota-extra* näyttääkin tarjoavan mahdollisuuden lukijan interventiolle. Yhtenäisenä näyttäytyvä oikeistolaisen speaktaakkelin virta katkaistaan romaanissa eron avulla. Speaktaakkeli pyrkii esittämään oman esteettisyytensä yhtenäisenä tai Laclaun populismin teorian mukaisesti toisiaan vastaavana ketjuna. Ero mahdollistaa katkoksen tähän kuvavirtaan ja tuottaa lukijalle mahdollisuuden Kollerin esittämin keinoin (Koller 2009, 49) speaktaakkelin tuottamien sosiaalisten mallien uudelleenjärjestämiselle. Erilaisten lähdetekstien ristiriitaisuus hajottaa merkityksen esteettisen yhtenäisyyden. Poissaolevaan alkuperäänsä suhteutettuina leikattu materiaali tuottaa myös viittauksia johonkin fiktion maailmalle vieraaseen ja ulkopuoliseen todellisuuteen.

Tällainen oman kokemuksen pohjalta rakentuva sirpaleiden yhdistäminen muistuttaa myös yleisellä tasolla internetin selailua. Kokemus rakentuu aina erilaiseksi riippuen siitä, millaisiin

sisältöihin lukija keskittyy. Siinä missä teoksen edeltäjä *Neuromaani* kuvaa tieteellisen kokonaiskuvan saavuttamisen mahdottomuutta (Kyllönen 2016, 28), siirtyy *Jatkosota-extra* kuvaamaan informaation kasvua mediaympäristössä. Verkko voidaankin kenties nähdä myös eräänlaisena nykyajalle ominaisena lähteenä kollaasille. Kun kaupunkiympäristö oli 1900-luvun alun kollaasitaiteilijoille ympäristö, josta koota materiaalia teoksiin (Cran 2014, 47) omassa ajassamme erilaisia materiaaleja kokoavaksi instanssiksi on noussut olemuksellisesti verkon tarjoamat virtuaaliset ympäristöt. Näin verkko voitaisiinkin nähdä valtavana materiaalivarastona kollaasin tuottajille. Mielenkiintoista on myös, huomata että monet käyttäjien omat tuotokset ovat jo itsessään kollaaseja. Kollaasin tuottamiseen käyttäjät osallistuvat jatkuvasti tuottaessaan uutta materiaalia erilaisille sivustoille. Esimerkiksi useimmat meemit perustuvat valmiiden materiaalien lainaamiseen ja muokkaamiseen. Romaani kasvaakin lopulta käsittelemään muotonsa kautta median ja merkityksen murenemisestä, joka lopulta huipentuu teoksen takakannessa, jossa teoksen epilogi päättyy kuvaan sirpaloituneesta kirjan sivusta.

Kollaasin vaikuttavuus ei kuitenkaan kytkeydy yksinkertaisesti alkuperään. Luennassaan Kari Aronpuron kollaasiromaanista *Aperitiff – Avoin kaupunki* (1965) Kari Rummukainen huomauttaakin, ettei materiaalien aitous ole kollaasiromaanin kokonaistulkinnan kannalta olennaista (Rummukainen 2018, 20). Myös Keskinen, Joensuun, Piipon ja Helteen kollaasin määrittelyssä olennaiseksi nousee nimenomaan erilaisten aineiden yhteen sovittaminen ja aineiden suhde koettuun ympäristöön (Keskinen, ym. 2018, 9). Näin merkityksellistä ei olekaan se, voimmeko löytää käytetyn aineiston alkuperäisen lähteen, vaan se miten käytetty aineisto muistuttaa jostakin käsillä olevan kokonaisuuden ulkopuolisesta⁷. Tämän kaltaiseen määrittelyyn päätyy myös Gibbons pohtiessaan kollaasia osana multimodaalista kirjallisuutta. Hän näkee kollaasin syntyvän juuri tavasta, jolla se muistuttaa lukijaa omasta lähdemateriaalistaan ja muokkaa lähdetekstin kautta alkuperäistä tarinaa. Samalla hän kuitenkin huomauttaa kollaasiteoksen vastaavasti muokkaavan lähdetekstistä tehtyä tulkintaa. (Gibbons 2012a, 170.)

Kun *Jatkosota-extra* siis käyttää Facebook-keskustelujen graafista ulkoasua ei ole olennaista, onko vastaava verkkokeskustelu todella käyty. Kiinnostavammaksi nousevat tällöin ne sisällöt,

⁷ Juri Joensuu esittää väitöskirjassaan kokeellisesta kirjallisuudesta, *Aperitiff – Avoin kaupunki* (1965) -teosta voitavan tulkita kollaasiteoksena koska, fiktiivisestä aineistostaan huolimatta se käyttää selkeästi kollaasimaista aineistoa systemaattisesti (Joensuu 2012, 154–155).

jotka ovat selvästi toisaalta lainattuja. Tällöin kiinnostavaa on arvioida, miten erilaiset lainatut sisällöt suhteutuvat toisiinsa, ja toisaalta miten syntynyt kokonaisuus vaikuttaa teoskompositioon. Esimerkiksi kuvien ja kirjoitetun kielen välille voidaan kollaasin kautta löytää rinnastuksia, jotka synnyttävät uudenlaisia mielikuvia. Näin kollaasin avulla voidaan löytää uusia yllättäviä yhteyksiä käytettyjen lähdeaineistojen välille. Vastaavasti voidaan myös pohtia, miten erilaisista materiaaleista syntynyttä kokonaisuutta tulisi tulkita suhteessa sitä ympäröivään teokseen.

Myös Cran ymmärtää kollaasin laajassa merkityksessä, joka ei rajoitu menetelmään ainoastaan olemassa olevien materiaalien uudelleen käyttönä, vaan erilaisten merkitysten yhteen tuomisena ja rinnastuksena. Hän toteaa, miten taiteilijoiden töissä koetusta ympäristöstä esiin nostetut havainnot tuodaan kirjoitetussa kollaasissa yhteen ja esteettiseksi kokonaisuudeksi. Hänen mukaansa 1900-luvun taiteilijat koostivat teoksensa siitä fyysisestä ympäristöstä, jossa elivät. Cranin tarkastelemien taiteilijoiden teokset ovat näin merkittävästi kytköksissä New Yorkiin siten, että teosten materiaali on kerätty niistä aistein havaittavista kokemuksista, joita kaupunki tarjoaa. (Cran 2014, 29–30.)

Tutkin siis yhteen sommitellun materiaalin alkuperää vain siinä määrin kuin viittaus johonkin todelliseen tekstiin näyttää olennaiselta ja merkitykselliseltä. *Jatkosota-extran* sisällöt ovat monin tavoin suhteessa koettuun maailmaan ja representoivat teoksessa ulkoisen maailman referenttejä niin visuaalisesti kuin kielellisestikin. Se koostaa itseensä ne todelliset ja virtuaaliset ympäristöt, joita havainnoimme päivittäin, ja katsoo tätä maailmaa populistisen oikeiston rajaamasta näkökulmasta.

Tulkintaani ohjaa myös Joensuun esittämä ajatus, jonka mukaan humoristisessa kontekstissa vieraiden ainesten lainaaminen voidaan nähdä myös materiaalin haltuunottona, jossa tietyn tekstityypin tapa esittää maailmaa ja niiden taustalla vaikuttavat ideologiat asetetaan naurunalaisiksi (Joensuu 2018, 87–88). Tähän tehokeinoon *Jatkosota-extra* tukeutuu voimakkaasti satiirin keinona. Se hyödyntää uusoikeistolaisten verkkokeskusteluiden diskurssia ja retoriikkaa lainaten niiden tapaa käyttää kieltä ja kuvallisuutta. Se ottaa haltuun oikeistopopulistiselle viestinnälle tyypillisen tavan koetella poliittisen korrektiuden rajoja, ja normalisoi sen fiktion tasolla. Samalla se kuitenkin häiritsee tätä näennäisen yhtenäistä esteettistä kokonaisuutta, sille vierailta elementeillä.

Cranin esitys vallitsevan ympäristön vaikutuksesta kollaasin muodostumiseen (Cran 2014, 5–7, 29–30) voidaan nähdä myös suhteessa situationistien *dérive* -käsitteeseen. Situationismin ydinajatus juontuu surrealismissa vaikuttaneen Tristan Tzaran esittämään ajatukseen, joka erottaa runouden yhtäältä ilmaisun tapana ja toisaalta yleisenä ajattelun jäsenyyksenä. Jälkimmäinen määrittely ei näe runoutta ainoastaan yhteen kirjalliseen ilmaisuun rajoittuvana ilmaisun muotona, vaan laajentaa runouden osaksi vallitsevaa ympäristöä. Näin runous voi ilmetä kaikenlaisessa toiminnassa ja merkityksen muokkauksessa myös kielen ulkopuolella. (Miller 2012, 104.)

Dériven käsite tarkoitti situationisteille spontaania vaeltelua urbaanissa kaupunkiympäristössä ja tietoista pyrkimystä löytää uusia tapoja kokea ja nähdä tuttu ympäristö uusin tavoin (Miller 2012, 110). Omaan tutkimuskohteeseeni liittyen *dériven* käsite on myös mielenkiintoinen, kun otetaan huomioon käsitteen myöhempää kehitystä internet-aikana. Käsitteen ovat viime vuosina ottaneet haltuun erilaiset internetin aktivistiryhmät, jotka ovat nähneet siinä mahdollisuuden hahmottaa internet vapaana liikkumisen tilana, jossa käyttäjä voi rakentaa oman kokemuksensa vapaana kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän ohjaamista representaatioista. (Elias 2010, 821–822.)

Romaanin lukeminen populistisen uusoikeistolaisuuden tuottamana spektaakkelinä mahdollistaakin sen haltuunoton tällaisen vapaan liikkumisen ja merkityksen tuottamisen kautta. Se asettaa lukijan vastamediodien kuluttajan asemaan käyttäessään näiden uusien oikeistolaisten medioiden tapaa tuottaa esteettisesti yhtenäistä kuvausta itsestään. Tällaiseen esteettisyyteen kuuluu muun muassa soturimyyttiä korostava sotakuvasto, perinteisen agraariyhteisöiden ihannoiti ja antimodernismi, sekä vastustajien epäinhimillistäminen esimerkiksi etäännytetyn huumorin keinoin. Tällaisen spektaakkelin tuottamista romaani kuitenkin häiritsee siihen sopimattomilla elementeillä, jotka lopulta pakottavat lukijan huomion populistisen spektaakkelin keinotekoisuuteen.

Suurin osa *Jatkosota-extran* potentiaalista poliittisena vastavoimana kumpuaakin juuri tavasta, jolla se ottaa haltuun populistista retoriikkaa, ja asettaa sen konteksteihin, joissa ne risteävät toisenlaisten merkityskenttien kanssa. Näin tuotetaan efektejä, joiden kautta esimerkiksi oikeistolaisen internetkeskustelun yhteydet 1900-luvun nationalistiseen keskusteluun nousevat havainnollisella tavalla esiin.

Millerin mukaan situationistien ideologiassa korostuukin näin ajatus inhimillisestä ilmaisusta, jossa minuus ja yhteisen kokemuksen kautta tuotettu on aina aikaan ja paikkaan sidottua. Tähän liikkeen perustavaan ideologiaan liittyen hän myös huomauttaa, että ryhmän kehittämien käsitteiden määrittelemisen osoittautuu varsin keinotekoiseksi ja nähdäkseni myös paradoksaaliseksi. (Miller 2012, 110.) Tästä huolimatta esittelen seuraavassa lyhyesti liikkeen kehittämiä käsitteitä ja metodeita, jotka näen työni kannalta mielenkiintoisina. Keskityn erityisesti situationistien kehittämään *détournementin* käsitteeseen, mutta sivuan myös liikkeen työtä kokonaisuudessaan määrittelevää speaktaakkelin käsitettä. *Détournementilla* situationistit viittasivat appropriatioon, jossa todellisia aineistoja muokattiin ja asetettiin uuteen kontekstiin. Aineistojen muokkaamisen ja uudelleenkontekstoinnin tarkoituksena situationistit näkivät yhtäältä yhteiskunnallisen kritiikin ja parodian, ja toisaalta mahdollisuuden uusien ajatusten ja näkökulmien artikuloimiseen. (Miller 2012, 111–112.)

Cran huomauttaa kollaasin toimineen dekonstruktion, merkitysten siirron ja häirinnän kautta jo 1900-luvulla. Hän tuokin esiin mahdollisuuden erilaisten sisältöjen ja materiaalien väliseen dialogiin. (Cran 2014, 14.) Myös *Jatkosota-extra* tuo yhteen monimuotoiset oikeiston käyttämät populistiset sisällöt ja materiaalit tuottaen näiden yhteentörmäyksessä jotakin uutta. Se tuo lainatut osat vieraaseen ympäristöön, jossa ne vastadiskurssin sijasta ovatkin valtavirtaa, mikä riistää niiltä voiman eräänlaisina kapinallisuuden symboleina. Tuomalla kaikki kuvatut puhumisen tavat yhteen se asettaa ne näkyville vastoin niille tyypillistä esiintymiskontekstia – julkiselta katseelta piilotettua internet-keskustelua. Salaliittojen ja oikeistolaisen diskurssin nostaminen yleiseksi normiksi valottaa romaanissa myös niiden sisäisiä ristiriitaisuuksia.

Daniel Kanen (Cranin 2014, 9 mukaan) mukaan kollaasi on yhtäältä ympäröivän maailman ulkoista kokemista, toisaalta niitä valintoja, joilla kokemusta pyritään ilmaisemaan muille. Cran myös huomauttaa, miten kollaasi on joillekin taiteilijoilla ollut tapa representoida maailmaa selvästi, ilman henkilökohtaista tunnustuksellisuutta (Cran 2014, 10). Myös *Jatkosota-extrassa* kollaasin käyttö vaikuttaa esiintyvän juuri sekä Kanen että Cranin esittämällä tavalla. Romaani ottaa koetusta ympäristöstä niitä materiaaleja, joiden kautta populismia tuotetaan mielikuvien tasolla. Niiden hyödyntämisen kautta tekstin ei niinkään tarvitse esittää tulkintoja tai kuvauksia koetusta ilmiöstä. Näiden ilmiöiden monimutkaisuutteen nähden tällainen selittäminen saattaisikin näyttäytyä pahimmillaan banaalina ja pinnallisena.

Hyödyntämällä näennäisesti valmiita materiaaleja ja puhumisen tapoja romaani sen sijaan asettaa ne lukijan nähtävillä kokemukselliseksi elementiksi, joita lukija yhdistää omaan ymmärrykseensä ilmiöistä. Valmiiden aineistojen kautta se myös etäännyy aiheesta, joka on varsin tulenarka. Näin se kykenee asettumaan vastustajan asemaan pinnalta katsoen neutraalisti. Se ei hyökkää vastustajaa kohti suoraan, vaan normalisoi oikeistopopulisteille ja internetfoorumeille ominaisen retoriikan ja diskurssin asettaen sen tätä kautta uudenlaisen katseen kohteeksi. Satiiri kohdistuu oikein ilman, että romaani varsinaisesti kommentoisi suoraan käsittelemäänsä aihetta.

Internetin yleistyttyä kollaasi tekniikkana ei kuitenkaan ole enää samalla tavoin fyysiseen sijaintiin kytköksissä oleva ilmiö, kuten olen sen historiallisia juuria kuvatessani esittänyt. Jotkin verkossa toimivista aktivistiryhmistä ovatkin tulkinneet verkon ympäristönä eräänlaisena uutena urbaanina ympäristönä, joka on yksilölle vapaa itsensä toteuttamiseen. Koska suurin osa internetin sisällöstä on kuitenkin nykyisin kaupallisen sisällöntuotannon hallussa, ajatus yksilön vapaasta ja luovasta liikkumisesta verkossa on kuitenkin jo asettunut kyseenalaiseksi. (Elias 2010, 822.)

Tästä huolimatta on kuitenkin syytä pohtia kollaasin olemusta nykyaikana, jolloin kaikki ajatukset, ideologiat ja kokemukset maailmasta eivät ole enää samalla tavoin riippuvaisia fyysisestä sijainnista. Siinä missä ennen tietynlainen ympäristö tarjosi tietyt, toisinaan laajat, mutta silti rajatut materiaalit luovan työn käyttöön, on taiteilijalla internetin myötä käytössään lähes rajaton määrä sisältöä, joka ei ole kytköksissä niihin fyysisiin olosuhteisiin, joissa hän teoksen tuottaa. Selaillessaan verkkoa käyttäjä itse rajaa käyttökokemuksensa sellaiseksi kuin haluaa. Vastaavanlainen kokemuksen rajaaminen on toki mahdollista tietyssä määrin myös kaupunkiympäristössä, kun yksilö valitsee sijaintiaan tässä ympäristössä. Mahdollisuudet vaikuttaa omaan kokemukseen ympäristöstä ovat tässä tilanteessa kuitenkin internetiin verrattuna huomattavasti rajatut.

3.2 Multimodaalisuus *Jatkosota-extrassa*

Yhteiskunnallisesti ajankohtaisen aiheensa lisäksi *Jatkosota-extra* on olemukseltaan myös korostuneen multimodaalinen. Viestintäteknologian yleistyminen on laajentanut itseilmaisun mahdollisuuksia ja informaatiota välitetäänkin koko ajan enemmän monikanavaisesti ja usean

median välityksellä. Alison Gibbons esittääkin tapahtuneen paradigman muutos siinä, miten jäsenämme maailmaa. Hänen mukaansa elämme multimodaalista aikaa, mistä johtuen myös kirjallisuutta on olennaista tulkita tästä näkökulmasta käsin. (Gibbons 2012a, 3.) *Jatkosota-extraa* onkin syytä tutkia myös multimodaalisuuden näkökulmasta, sillä juuri erilaiset graafiset ratkaisut määrittävät sen kerrontaa voimakkaasti. Romanin hyödyntämä populistisen oikeiston käyttämä merkitysjärjestelmä nojaakin voimakkaasti erilaisten modaliteettien kautta rakennettaviin merkityksiin (vrt. Moffitt 2016, 87, 101–104). Seuraavaksi esittelen lähemmin multimodaalisuutta kirjallisuuden keinona keskittyen erityisesti aineistoni kannalta olennaisiin piirteisiin.

Jotta voin tutkia kohdeteostani myös multimodaalisesta näkökulmasta täytyy minun ensin määritellä, mitä tarkoitan käsitteellä moodi. Käytän tutkimuksessani englannin kielestä johdettua käsitettä, sillä oman tulkintani mukaan suomen kielessä käytössä olevassa sanastossa ei ole löydettävissä täysin vastaavaa sanaa, joka kantaisi saman merkityskentän, johon sanalla ”mode” englannin kielessä viitataan. Gibbonsin mukaan moodi on yksinkertaisimmillaan ilmaistuna kaikki ne tavat, joiden kautta ympäröivä todellisuus välittyy yksilölle (Gibbons 2012a, 8). Määritelmän kautta multimodaalisen romaanin voidaan ymmärtää Halletin mukaisesti välittävän lukijalle tekstimaailman merkityksellistämisen käytännöt. Se rajaa tapaa, jolla fiktion sisällä tehdään maailmaa ymmärrettäväksi. Hallet myös toteaa, ettei erilaisten moodien käyttö kirjallisuudessa ole uusi ilmiö, vaan näkee nykyaikaisten multimodaalisten romaanien erikoisuudeksi niiden johdonmukaisen ja jatkuvan tukeutumisen ei kielellisiin merkityksen välittämisen tapoihin. (Hallet 2009, 130, 145.) Tutkimus on kuitenkin viime vuosiin asti keskittynyt useimmiten romaanien kirjoitettuihin ominaisuuksiin (Gibbons 2012a, 1). *Jatkosota-extran* maailmaa määrittää merkittävästi verkkoympäristöjen tapa viestiä ja käyttää erilaisia mediatekstejä viestien tueksi, mikä rajaa romaanin tekstimaailmaa. Näin esimerkiksi meemien tapa viestiä merkityksiä kuvien kautta asettuu tasa-arvoiseksi verbaalisten viestien kanssa.

Määritelmä on kuitenkin tällaisenaan varsin yleisluontoinen, eikä varsinaisesti vielä kerro sanan käsitteellisestä merkityksestä vielä paljoakaan. Gibbons esitteleeekin moodin käsitteenmäärittelyn vaikeuksia, joita tutkijat ovat kohdanneet yrittäessään määritellä, millaisia asioita tarkoitamme, kun puhumme moodista (Gibbons 2012a, 8–9). Esimerkkinä käsitteenmäärittelyn vaikeudesta Gibbons esittää, miten määritelmän perustaminen aisteihin tuntuu luonnolliselta, mutta osoittautuu lopulta yksinkertaistavaksi. Hän havainnollistaa

määrittelyn ongelmallisuutta perustuen erityisesti visuaalisten moodien moninaisuuteen. Gibbons toteaa, että vaikka kuvalliset ja kirjoitetut esitykset näennäisesti vastaanotetaan näköaistin kautta, kuva ja kirjoitettu teksti eroavat merkitsevästi toisistaan tavassa välittää viestejä tulkitsijalle. (Gibbons 2012a, 9.)

Forceville ja Urios-Aparisi ehdottavat luokittelua, joka erottaa toisistaan kuusi erilaista moodia: 1) kirjoitettu kieli, 2) puhuttu kieli, 3) pysähtynyt ja liikkuva kuva, 4) musiikki, 5) epäverbaalinen kieli ja 6) eleet (Forceville & Urios-Aparisi 2009, 4). Luokittelu ei ole täydellinen ja jääkin helposti sokeaksi esimerkiksi joillekin ilmaisumuodoille, jotka yhdistävät kahden moodin resursseja. Tällaisena voidaan nähdä esimerkiksi typografia, jonka näen kohdeteokselleni tärkeäksi merkityksellistämisen tavaksi. Luokittelu on kuitenkin hyödyllinen ja antaa suuntaviivoja sille, millaisia moodeja multimodaalista tekstiä tulkittaessa tulisi ottaa huomioon. Kun Forcevillen ja Urios-Aparisin määritelmä tarjoaa tutkimukselleni suuntaviivoja koskien modaalisuuden mahdollisia ilmenemismuotoja, tarjoaa Halletin (2014, 152) määritelmä, joka korostaa käytettyjen resurssien kykyä toimia kommunikaation välineenä, yleisen käsityksen siitä, millaisia asioita sanan moodi alle voidaan asettaa. Koska erilaiset verkkoviestinnän muodot liittyvät olennaisesti *Jatkosota-extran* tapaan käsitellä populistista uusoikeistoa, ymmärrän tällaisen määritelmän tietyn moodin kyvystä välittää viestejä, tutkimukselleni olennaiseksi.

Lainatun materiaalin käytön lisäksi analyysissä merkittäväksi nousevat siis erilaiset aineistotyytit, ja tavat viestiä. Toisaalta nämä kaksi näkökulmaa myös risteävät keskenään. Mikkonen toteaa kuvan ja sanan välille tehdyn eron olevan usein keinotekoinen, sillä kirjoituksesta voidaan semanttisen merkityksen lisäksi ottaa huomioon sen visuaaliset ominaisuudet. Vastaavasti kuvien tuottamia merkityksiä on mahdollista lukea kirjoitetun tekstin lailla. Rajan häilyvyys onkin tuottanut eräänlaista tulkinnallista imperialismia, jossa tietty moodi tulkitaan toiseen liittyvin käsittein. (Mikkonen 2005, 15–16.) Luettaessa lainattuja aineistoja, lainatun sisällön visuaalisuus nousee väistämättä esiin, jos tekstin sisältöä ei ole yhdenmukaistettu. Toisaalta kuvien välittämät viestit ovat myös tärkeä osa sen multimodaalisen kirjallisuuden tulkintaa, minkä Gibbons näkee erottavana tekijänä perinteisen kuvituskuvan ja multimodaalisen romaanin välillä (Gibbons 2012a, 2). On siis syytä pohtia tekstien multimodaalisuutta ja sitä, miten se toimii suhteessa romaanin kollaasimaiseen luonteeseen.

Jatkosota-extran kaltaisten romaanien myötä kaunokirjallisen muodon tulkitseminen ainoastaan kirjoitetun koodin kautta problematisoituu. Romaanissa kirjoitetun sisällön valta-asema kaunokirjallisen teoksen tulkinnassa kyseenalaistuu, ja se näyttäytyykin vain yhtenä tapana viestiä merkityksiä lukijalle. Forceville ja Urios-Aparisi toteavatkin erilaisten moodien välittävän viestejä hyvin eri tavoin. Näin ollen tuotettaessa mielikuvia multimodaalisesti, tietyn modaliteetin käyttäminen tuottaa hyvin erilaisia merkityksiä suhteessa toiseen. (Forceville & Urios-Aparasi 2009, 4.) Hallet toteaaakin multimodaalisen romaanin kokoavan yhteen erilaisia inhimillisiä aikaa ja paikkaan sidottuja tapoja välittää merkityksiä. Hänen mukaansa viestimme reaalityodellisuudessa aina multimodaalisesti, eikä inhimillistä merkityksen rakentamista voida rajoittaa vain verbaaliseen viestimiseen. (Hallet 2009, 145.)

Bateman mukailleen näen erilaiset perinteiselle romaanikirjallisuudelle epätavalliset moodit vierailijoina romaanin mediumissa. Bateman esittää sarjakuvien toimivan kuvakirjoissa merkinä, joka viittaa muualta tuttuun merkityksen tuottamisen tapaan. (Bateman 2014, 80.) Samalla tavoin ymmärrän *Jatkosota-extran* romaanikirjallisuudelle vieraiden elementtien ohjaavan lukijan tulkintaa kohti niiden viittaamien mediumien merkityksellistämisen tapoja. Erilaisia iltapäivälehtiin ja erityisesti näiden lehtien sotaa käsitteleviin erikoisnumeroihin liittyvillä tyyllillisillä valinnoilla se kytkee itsensä näiden julkaisujen perinteeseen naamioiden itsensä tällaiseksi julkaisuksi. Esimerkkinä tällaisista valinnoista on romaanin tapa esittää suomen kielisille sanoille niiden vieraskielinen vastine kuitenkin parodisesti. Erilaisia verkkopalveluja muistuttavat graafiset ratkaisut taas määrittävät usein viestinnän tapaa ja diskursseja. Lukijalle ne toimivat visuaalisina vihjeinä siitä, missä kontekstissa tiettyjä tekstejä tulee tulkita.

Multimodaalisena tekstinä lähestyn *Jatkosota-extraa* Alison Gibbonsin tavoin romaanina, jonka merkitykset välittyvät useiden erilaisten moodien kautta kytkeytyen merkityksellisellä tavalla osaksi tarinankerrontaa (Gibbons 2012a, 2). Kuten Gibbonsilla, rajaukseni jättää ulkopuolelle mahdollisuuden tulkita eri moodein välitetyjä viestejä pelkinä kirjoitusta tai tunnelmaa visualisoivina tai muuten havainnollistavina esityksinä. Useissa katkelmissa kuvien kantaman merkityksen sivuuttaminen jättääkin tärkeitä merkitystä tuottavia elementtejä vaille huomiota näin vaikuttaen katkelman tuottamaan kokonaistulkintaan. Näin toisaalta luennalle tärkeäksi nousevat sekä kollaasimainen lainatun materiaalin poissaolevan alkuperän tunnistaminen ja toisaalta multimodaalinen kirjoitetun tekstin ja kuvien lukeminen tasavertaisina merkitystä tuottavina elementteinä (Gibbons 2012a, 2; Cran 2014, 7–8.)

Näitä erilaisia lukemisen tapoja *Jatkosota-extran* voidaan nähdä yhdistävän toisiinsa ergodisella tavalla, joka vaatii lukijalta aktiivista osallistumista romaanin tuottamien merkitysten luomiseen. Kuvien tuottamien merkitysten suhteen se ei kuitenkaan toimi täysin ergodisesti, niin että lukijan olisi pakko hakeutua kuvallisten lähteiden äärelle tuottaakseen kuvan ja kirjoitetun tekstin välille rakentuvan merkityksen. (Joensuu 2012, 53.) Useimmiten kuvien kantamien merkityksen äärelle hakeutuminen vaatii lukijalta kuitenkin enemmän työtä kuin perinteinen kirjan lukeminen. Esimerkiksi tulkitakseen kuvien kantamia merkityksiä lukija joutuu usein hakeutumaan kirjan periteksteihin kuuluvaan kuvälähteiden luetteloon.

Teksti voidaan ymmärtää myös ilman kuviin kohdistuvaa tiedonhakua lukemisen häiriintymättä. Omaa tulkintaani romaanista tällainen kuvien analyysi, lähdeaineiston etsiminen ja niihin kohdistuneen manipulaation purkaminen kuitenkin ohjaa olennaisella tavalla, kuten osoitan analyysiosuudessa. Tulkintani kannalta olennainen taustaoletus on, että kaikki romaanin käyttämä lähdemateriaali kytkeytyy sen kokonaistulkintaan. Vaikka tietyt elementit saattavat vaikuttaa romaanin kirjoitetun sisällön kannalta sattumanvaraisilta, liittyvät ne kantamiensa merkitysten kautta merkittävällä tavalla kokonaisuuteen ja myös narratiiviseen sisältöön. Gibbons on tiivistänytkin multimodaalisella kirjallisuudella tarkoitettavan: ”--kaunokirjallisia tekstejä, joihin sisältyy laaja valikoima erilaisia semioottisia moodeja, jotka osallistuvat narratiivin viestimiseen ja edistämiseen”⁸ (Gibbons 2012b, 420). Vaikka tutkimukseni ei ole narratologisesti suuntautunut, näen kuitenkin oleellisena tunnistaa risteävät narratiivin sirpaleet kytkeäkseni ne muihin merkitystä kantaviin elementteihin romaanin sisällä.

Aiemmin olen esittänyt romaanin tuottavan speaktaakkelia, jota se häiritsee vierailta merkityksillä kyseenalaistaen esitetyn speaktaakkelin näennäisen totaalisuuden. Samalla tavoin se toimii myös suhteessa muodollisiin ja materiaalsiin ominaisuuksiinsa. Samalla kun romaani tuottaa mielikuvaa tällaisesta yhtenäisestä kokoavasta muodosta, joka selittää sisältöä, se samalla myös hajottaa tätä muotoa sisältä käsin yhdistäessään siihen vieraita piirteitä ja epätyypillisiä tekstilajeja sekä törmäyttämällä erilaisia toisilleen vieraita diskursseja keskenään.

Tällaisia erilaisia aineistoja törmäyttäessään romaani kytkeytyy myös kollaasitaiteeseen, jossa erilaisten elementtien yhdistäminen Cranin mukaan ”tarkastelee aina ajattelun ja tunteiden

⁸ Käännös tutkijan

suhteita tietyssä esteettisessä ympäristössä.”(Cran 2014, 3–4). *Jatkosota-extrassa* iltapäivälehtimuoto tarjoaa pohjan, johon kerätä erilaisia aineistoja, joiden välisiä merkityssuhteita lukija joutuu pohtimaan painetun median rajaamassa esteettisessä ympäristössä. Tässä tutkimuksessa tulkitseen nämä erilaisiin medioihin viittaavat multimodaaliset lähdeaineistot osana uusoikeistolaista populismia spektaakkelinä, joka tuotetaan vastavuoroisesti ja erilaisten populismiin kytkeytyvien toimijoiden välityksellä.

Rajauksen sisällä näen kohdeteokseni multimodaaliset elementit myös osana romaanin tekstimaailman tuottamista. Tekstimaailmalla viitataan tekstimaailmateoriaan, joka näkee fiktiivisen teoksen tuottavan yksilöllisen maailman yhteistyössä tuottajan ja vastaanottajan välisessä vuorovaikutuksessa. Tällaisessa vuorovaikutuksessa erilaiset moodit, joiden kautta fiktiivinen maailma tarjotaan vastaanottajalle toimivat ainoastaan alustana, jonka pohjalta fiktiivinen maailma luodaan diskurssin tuottajan ja vastaanottajan välisessä vuorovaikutuksessa. (Gibbons 2012a, 34–35.)

Kohdeteoksessani näenkin sen käyttämät erilaiset moodit tapoina, joiden kautta fiktiivinen maailma tuotetaan suhteessa vastaanottajan ymmärrykseen maailmasta. Näin ymmärrän romaanin diskurssien ja narratiivien palasten tulkitseminen myös analogiana aiemmin esittämälleni Laclauin populismiteorialle, jossa kansa tuotetaan heterogeenisestä vaatimusten ketjusta. Romaanin kuvaaman populismin kansa syntyy lopulta vasta lukijan vastaanottaessa ja tulkitessa sen sisältämiä erilaisia aineistoja. Moffitt toteaaakin populistisen johtajuuden verifioituvan vasta, kun yhtäältä kannattajakunta ja toisaalta poliittiset vastustajat hyväksyvät tietyn poliitikon edustavan tiettyä osaa kansasta (Moffitt 2016, 107–108).

Koller huomauttaa myös esimerkiksi monikansallisten yritysten hyödyntävän viestinnässään usein kuvallisuutta, koska sen kautta haluttuja merkityksiä on mahdollista välittää yli kansallisten rajojen. Hän myös huomaa verbaalisen ja kuvallisen viestinnän yhdistämisen tuottavan vastaanottajassa kognitiivisia prosesseja, joiden kautta vastaanottaja sitoutuu affektiivisemmin välitettyyn viestiin. (Koller 2009, 49.) Tutkimuksessani tulkitseen populistisen uusoikeiston identiteetin rakentuvan juuri tällä tavoin kuvallisuuden ja representaation kautta. Vastaamatta jääneet vaatimukset yhteiskunnassa kohdistuvat kuvallisesti ja sanallisesti tuotettuun identiteettiin, jonka nähdään edustavan saavuttamatonta universaaliutta. Tämä saavuttamatonta täyteyttä edustava vaillinainen halun kohde tuotetaan kuvin ja representaatioin, jotka näyttävät vastaavan vastaamatta jääneisiin vaatimuksiin. Kun halun

todellinen kohde jää ikuisesti saavuttamattomaksi halu kohdistuu vaillinaisiin kohteisiin, jotka eivät lopulta voi saavuttaa täydellistä universaaliutta. (Laclau 2005, 106, 115–117.)

Juuri kirjoituksen ulkopuoliset elementit ovat *Jatkosota-extrassa* tulkintaa kokoavia tekijöitä. Gibbons tulkitsee Danielewskin romaanin *House of Leaves* (2000) yhdistävän siinä esiintyvän fiktionaalisen talon merkityksen osaksi käsillä olevaa romaania, jolloin talo nousee romaania kokoavaksi metaforaksi (Gibbons 2012a, 65–66). Vastaavanlaisena merkitystä koostavana fyysisenä metaforana näen kohdeteokseni iltapäivälehtimuodon, joka rajaa tulkinnan tiettyyn viitekehukseen, jonka kautta koottu materiaali tulee ymmärretyksi. Tulkintani mukaan kollaasin- ja pseudokollaasin ominaisuudet tulevat *Jatkosota-extrassa* tulkituksi toisaalta suhteessa niiden läsnäolevaan alkuperään. Samalla nämä erilaiset sisällöt tulevat tulkituiksi iltapäivälehdessä kokoavan metaforan alla. Tämä kokoava metafora näyttää esittävän kaikilla romaanin sisältämällä merkitystä kantavilla elementeillä olevan yhteinen nimittäjä, joka kytkeytyy keltaiseen lehdistöön.

Jatkosota-extran merkitysten rakentaminen ei rajoitu ainoastaan kerrottuun tarinaan, vaan merkityksenluomisen prosessiin vaikuttavat myös niin sanotut peritekstit, eli kaikki narratiivia ympäröivät tekstit, kuten otsikko ja takakansiteksti (ks. Genette 1997, 16). Perinteiselle romaanille epätyypillisesti ne vaikuttavat *Jatkosota-extran* myös teoskompositioon. *Jatkosota-extran* kannalta erityisen merkittäväksi peritekstiksi osoittautuu kuvallisten lähteiden luettelo, joka tarjoaa kuville sen poissa olevan kontekstin, jonka Cran näkee sisältyvän kaikkeen kollaasin vastaanottamiseen. Lainatun materiaalin alkuperäinen lähde on Cranin mukaan aina olemassa kollaasissa, ja vaikuttaa vastaanottajan tulkintaan. (Cran 2014, 10.)

Seuraavassa luvussa analysoin *Jatkosota-extran* tapaa hyödyntää todellisia ja todenkaltaisia aineistoja niille vieraassa kontekstissa, ja sitä miten tällainen uudelleenkontekstointi vaikuttaa tekstien rakentamiin merkityksiin. Käsittelen aineistostani sen visuaalisia ja materiaalisia ominaisuuksia ja analysoin, miten romaani samaan aikaan tuottaa representaatiota populistisesta speaktaakkelista ja toisaalta purkaa sitä. Speaktaakkelimaisuus purkautuu romaanissa, kun se täyttyy erilaisista merkityksistä, joita se ei kykene omaksumaan osakseen.

4. MULTIMODAALISUUS JA UUELLEENKONTEKSTUALISOINTI POPULISTISEN SPEKTAAKKELIN LUONNISSA

Jatkosota-extran selkeimpiä merkityksen välittämisen keinoja ovat multimodaalisuus ja kollaasi, joita olen esitellyt aiemmissa luvuissa. Tässä analyysiosuudessa tutkin, miten romaani käyttää hyväkseen näitä tekniikoita tuottaessaan satiiria uusoikeistolaisen retoriikan tuottamasta maailmankuvasta. Tämän retoriikan näen romaanissa tukeutuvan voimakkaasti useisiin erilaisiin moodeihin, joiden kautta uusoikeistolainen maailmankuva rakennetaan erilaisissa mediaympäristöissä. Erilaisten kollaaselementtien kautta romaani tuottaa mielikuvan informaatioympäristöstä, jonka pohjalta uusoikeistolainen ”kansa” rakentuu. Näin se edustaa sitä osaa kansasta, joka maahanmuuttokriittisyyden käsitteen nimen takana pyrkii esiintymään ainoana legitimoituna totaliteettina hallitsevan yhteiskunnan sisällä (vrt. Laclau 2005, 94).

Kansa tuotetaan romaanissa myös korostetun visuaalisesti ja representatiivisesti erilaisten moodien kautta. Näiden representaatioiden ja kuvien kautta romaani tuottaa populistista speaktaakkelia, jossa suhde populistipuolueen ja kansan välille rakennetaan kansasta tuotettujen mielikuvien kautta. Tämä speaktaakkelin tuottaminen ja vastaanottaminen ei kuitenkaan ole yksisuuntainen prosessi, vaan romaanissa kansa tuottaa itseään reagoidessaan populistiseen esitykseen ja toisaalta muiden käyttäjien reaktioihin.

Romaani ei kuitenkaan tuota minkäänlaista täydellisesti jäsentynyttä kuvausta representaatiota uusoikeistosta, vaan toimii erilaisten esteettisten osien yhdistelmänä, jotka kytkeytyvät toisiinsa. Näin teoksen tuottamat merkitykset syntyvätkin suurelta osin vasta luennassa. Tärkeää ei ole koota yhtä selvää narratiivia, vaan se miten lukija rakentaa romaanista erilaisia mielikuvia ja yhdistää niitä keskenään. (Cran 2014, 92–93.) Lukijan huomio kiinnittyy tapoihin, joilla uusoikeistolainen kansa syntyy speaktaakkeliä maisten mielikuvien avulla. Romaanin verkkoympäristöjen kansan kuvaus sisältää viittauksia niin valkoisen ylivallan liikkeisiin, suomalaiseen kansanrunouteen kuin Suomen sisällissotaankin. Tässä kontekstissa Suomen kansallisen myytin rakennusaineokset risteytyvät erilaisten rassististen ideologioiden kanssa tuottaen parodiaa populistisen uusoikeiston tavasta yhdistää näitä toisiinsa. Romaanin sirpaleinen rakenne siis toimii yhtäältä kollaasin tavoin yhdistäen erilaisia uusoikeistolaisuuteen ja populismiin liittyviä piirteitä assosiatiivisesti keskenään. Toisaalta

nämä erilaiset elementit myös tuottavat mielikuvan uusoikeistolaisesta speaktaakkelimaisesta mediaympäristöstä. Speaktaakkelin merkityksen populismille ovatkin ottaneet huomioon myös monet populismintutkijat (Moffitt 2016; Sutherland 2012; Žižek 2006).

Näen siis populismin kansan roolin romaanissa kolmeen osaan jakautuneena: 1) osana populistisen uusoikeiston tuottaman speaktaakkelin yleisöä, jolloin tämä kansa asettuu osaksi koko yhteisöä, jolle speaktaakkele kohdistetaan (Moffitt 2016 107–108, Sutherland 2012, 339–340), 2) speaktaakkelin asettamien katsomisen rajojen tuottamana homogeenisena joukkona, joka rajaa itsensä yhtäältä suhteessa alempaan toiseuteen ja toisaalta hallitsevaan institutionaaliseen valtaan, ja 3) osana populistista speaktaakkeleä, jolloin kansa rakentuu myös reaktioina muiden tuottamiin representaatioihin, performansseihin ja diskursseihin. Näin populismi ja sen puhuttelema kansa rakentuvat romaanissa esteettisenä ilmiönä, jossa yleisö on yhtä aikaa osa esitystä ja sen vastaanottaja (vrt. Sutherland 2012, 339–340.)

Piippo toteaa *Jatkosota-extra* edeltäneen *Neuromaanin* asettavan lukijan asemaan, jossa lainatuista lähteistä ja vaihtelevista kertojaäänistä syntyvä moniäänisyys pakottaa lukijan tunnistamaan lääketieteellisen diskurssin määrittelyvallan suhteessa mielensairauksiin. *Neuromaanin* lukemista ohjaavat lukijalle annetut säännöt, jotka skitsofreniaan liitettyä äänten kuulemisen teemaa korostaen ohjaavat teoksen tulkintaa. (Piippo 2019, 322–324.) *Jatkosota-extra* sen sijaan poistaa lukemista ohjaavat säännöt ja pakottaa lukijan median kuluttajan asemaan, jossa kaiken annetun informaation hallitseminen hajoaa entisestään. Tulkintaa häiritsevät myös viittaukset erilaisiin ääriilikkeisiin ja salaliittoihin, mistä johtuen tekstin pintataso alkaa vaikuttaa kulissilta, joka piilottaa fiktion maailman todellisen olemuksen. Tällaisessa kontekstissa myös romaanin rajat erilaisten tulkintaa rajaavien kategorioiden välillä muuttuvat pulmallisiksi. Tutkimuksessani erilaiset kansan ja johtajuuden, faktan ja fiktion, sekä kirjoittajan ja lukijan väliset rajat näyttävät liikkuvilta. Näin sivuan tutkimuksessani usein aiheita, joita käsittelen perusteellisemmin muualla.

Romaanin näkökulmaa rajaa päähenkilö Mika Kingelin, joka tulkitsee fiktion tapahtumia uusoikeistolaisen maailmankuvan kautta. Hän on myös teoksen esittäjäkertojien kerronnalle alisteinen. Narratiivi välitetään lukijalle kolmannen persoonan kaikkietävän kertoja- tai toimittajahahmojen kautta, mikä vaikuttaa teoksen henkilöiden mielen toimintaan ja tulkintoihin maailmasta. Romaanin henkilöiden toiminta ja ajatukset tulee ymmärtää implisiittisten toimittajahahmojen maailmankuvan muokkaamina ja manipuloimina.

Iltapäivälehteä muistuttava muoto on romaanissa näyttämö, jonka kautta Moffittin ajattelua soveltaen populistinen performanssi välitetään valitsijakunnalle ja toisaalta muulle yleisölle, joka hyväksyy viestin välittyvän esitetyn valitsijakunnan eli populismin kansan puolesta (ks. Moffitt 2016, 107–108). Käsitelmä valitsijakunnasta ja siitä miten populistinen esitys vastaa tämän valitsijakunnan ajatuksia ja vaatimuksia taas syntyy vastavuoroisena speaktaakkelinä, jossa populistipoliitikkojen esiintyminen on vain yksi osa. Kansa rakentuu osana speaktaakkelia esitykseen vastaavien reaktioiden ja ympäröivään yleisöön kohdistuvan katseen kautta. (vrt. Sutherland 2012, 339–340.) Näin myös erilaiset kommenttikentät ja maahanmuuttokriittiset verkkokeskustelut ovat osana speaktaakkelia, joka kokonaisuudessaan määrittää populismia esteettisesti arvioitavana ilmiönä.

4.1 Media oikeistopopulistisen speaktaakkelin kateederina *Jatkosota-extrassa*

Kun *Jatkosota-extra* asettaa populismin ja oikeistolaiset salaliittoteoriat teoskomposition hallitsevaksi maailmankuvaksi, se samalla asettaa lukijan vastamedian kuluttajan asemaan etsimään populistisen uusoikeiston todellista luonnetta. Pintatason alla homogeenisena näyttäytyvän maahanmuuttovastaisen liikkeen taustalta paljastuu heterogeeninen joukko erilaisia tarkoitusperiä, identiteettejä ja merkityksiä. Laclau mukaisesti populistinen identiteetti tiivistyykin erilaisten tyhjien merkitysijöiden takana, jotka määrittävät vastaavien vaatimusten ketjua hallitsevana totaliteettina (Laclau 2005, 95–96). Koska romaanin uusoikeistolainen diskurssi ja käsitteistö on useille lukijoille vieraita, jää vastaanottajan tehtäväksi paljastaa tekstin pinnan alla piilevä rasistinen todellisuus. Romaanin diskurssi näyttävää usein pintatasolla harmittomalta, mutta yksittäisten käsitteiden ja sanaparien tasolla se sisältää usein viittauksia erilaisiin uusoikeistolaisiin ja avoimen rasistisiin lähteisiin:

– Pojilla taitaa uusi Frankusta ammennettu tietopääoma olla niin painava että he itsekin meinaa lyyhistyä sen alle. Mutta matkanjärjestäjälle haluaisin kyllä edelleen minäkin lausua 14 Valittua Sanaa siitä miten luokattomasti se meidän Jarawa Tribe Human Safari järkättiin. (JE 2017, 49.)

Katkelman 14 sanaa viittaa yhteen tunnetuimmista uusnatsien sloganeista⁹ (Anti Defamation League 8.7.2020) ja tuo arkipäiväiseltä vaikuttavaan keskusteluun synkän sivumerkityksen. Perinteinen fraasi ”pari valittua sanaa” näyttäytyy uudessa kontekstissa, jossa rasistiset viittaukset ovat osa arkipäiväistä kielenkäyttöä. Jarawa Tribe Human Safari taas viittaa Intiassa järjestettyihin safareihin, joilla länsimaalaisia turisteja on viety seuraamaan alkuasukasheimoa piittaamatta heimon hyvinvoinnista (Chamberlain 7.1.2012).

Lainaus antaa esimerkin romaanin käyttämästä metodista, jossa tärkeässä osassa on erilaisten rasististen ja uusoikeistolaisten diskurssien ja muiden merkitystä kantavien moodien omaksuminen osaksi romaanin kerrontaa ja kytkeminen niille vieraaseen ympäristöön. Katkelma liittää yhteen valkoista ylivaltaa edustavat ideologiat ja länsimaisen massaturismin ylimielisen suhtautumisen vieraisiin kulttuureihin. Kun nämä kytketään yhteen kontekstissa, jossa henkilöahmo valittaa matkan järjestelyistä, näyttää katkelma kommentoivan kärjekkäästi länsimaisen turismin harjoittamaa kehittyviin maihin kohdistuvaa riistoa. Väitteet valkoisen väestön henkisestä ylemmyydestä alkavat banaalin valittamisen kontekstissa näyttää naurettavilta.

Erilaiset internet-aineistot ja viittaukset lukijan reaalityodellisuuteen toimivat romaanissa viitepisteinä, joiden kautta romaanin välittämän maailmankuvan keinotekoisuus nousee valokeilaan. Materiaalisen luonteensa vuoksi *Jatkosota-extran* kerrontatilanne on perinteistä romaania monimutkaisempi. Kerronnan lisäksi merkityksiä tuotetaan romaanissa kuvien, asettelun, typografian ja jopa musiikin keinoin. Wolfgang Halletin mukaan erilaisin moodein välitettävän romaanin kertojaan tulisikin viitata pelkän kertojan sijaan kertoja-esittäjänä (Hallet 2009, 150). Tällaiseksi kertoja-esittäjäksi ja aineiston kokoajaksi voidaan *Jatkosota-extrassa* tulkita romaanin uusoikeistolainen media, jonka näkökulma värittää kaikkia fiktion maailmasta tehtyjä tulkintoja. Ymmärrän romaanin tuottamat representaatiot ja graafisen suunnittelun siis tällaisen tietoisuuden kautta rakentuneina. Lehden toimitus voidaankin romaanissa nähdä tietynlaisena harmaana eminenssinä, joka paljastaa itsensä kuvien tasolla, mutta ei fiktion hahmoille. Romaanin viimeisessä osassa toimituskunta kuitenkin näyttää kokoontuvan yhteen arvioimaan koottua materiaalia ja kirjoitettua tekstiä. (JE 2017, 523–530, 592–600.)

⁹ "We must secure the existence of our people and a future for white children." (Anti Defamation League 14.8.2020).

Oikeistolaisen ja rasistisen kielenkäytön ja kuvaston kyllästävä diskurssi vaikuttaa romaanissa myös sen narratiivia kehystävän iltapäivälehdessä muodon tasolla. Fiktio tasot toimivat romaanissa osittain toisistaan irrallisina, mutta sulautuvat myös keskenään. McHalen (1987, 34) käyttämää fiktion kalvon käsitettä hyödyntäen, tulkitsemisen fiktion tasojen välisen kalvon olevan *Jatkosota-extrassa* hyvin huokoinen. Iltapäivälehtimuoto näyttää romaanin henkilöille piilotettuna, korostaen omalta osaltaan postmodernille populismille tyypillistä ajatusta representoidun maailman petollisuudesta ja valheellisyydestä (vrt. Andrejevic 2013, 82–83). Romanin henkilöiden elämää määrittää vainoharhaisuus ja usko, että havaitun maailman ulkopuolella on jokin kullisten takainen todellisuus, johon heillä ei ole pääsyä. Tällaiseksi voidaankin nähdä lopulta romaanin visuaalinen muoto: hahmot ovat fiktiivisiä henkilöitä fiktiivisen iltapäivälehdessä sivuilla.

Populistisen speaktaakkeli on romaanissa suodatin, jonka läpi tapahtumat, miljöö ja henkilöt välittyvät lukijalle. Tämä romaania hallitseva maailmankuva taas pakottaa lukijan reflektoimaan omaa suhtautumistaan sen narratiiveihin, diskursseihin ja muotoon ja toisaalta asemoitumistaan fiktion maailmaan lukijana. Romaani tulee näin ymmärretyksi populistisen uusoikeiston perspektiivistä rajattuna informaatiotulvana. Median populistiselle tyylille tyypillisesti se pyrkii piilottamaan lukijalta taustalla vaikuttavan toimituskunnan ja sen mahdolliset ideologiset siteet erilaisiin institutionaalisiin toimijoihin (Krämer 2014, 49). Uusoikeistolaisesta näkökulmasta kerrottu narratiivi toimii romaanissa pohjana, jonka kautta tällaisen uusoikeistolaisen speaktaakkelin luonnollisena näyttävä kuvavirtaa voidaan häiritä sille vieraiden merkityselementtien kautta (ks. Žižek 2006, 570–571).

Romaani mahdollistaa lukijalle William S. Burroughsin *cut-up* -romaanien tavoin katseen kiinnittämisen muotoon ja tapaan, jolla se muodostuu erilaisista toisiinsa liittyvistä palasista, yhtenäisen narratiivin sijaan (Cran 2014, 92–93). Erilaisten graafiset ja diskursiiviset palaset edustavat romaanissa verkko-oikeiston speaktaakkelimaista maailmankuvaa. Tässä kokonaisuudessa erilaiset narratiivin palaset ovat osia suuresta kollaasista, jonka ei ole tarkoitus esittää yhtenäistä kokonaisuutta tai juonta. Romanin populistinen uusnationalismi rakentuu teoksessa vain lukijan tekstistä rakentamien mielikuvien varassa. Kuten Cran toteaa William Burroughsin *cut-up* -romaneista, valtaosa viestistä syntyy vasta lukijoiden mielissä (Cran 2014, 92). Vastaavasti Moffitt näkee populismin speaktaakkelimaaisuuden vaikutuksen piilevän juuri tuotettujen kuvien epämääräisyydessä, jossa tuotetun kansan sisältämiä merkityksiä ei voida täysin selittää (Moffitt 2016, 103–104).

Romaanin fyysiset ominaisuudet ovat kontekstoiva elementti, johon suhteutettuna semanttinen sisältö tulee luennassani ymmärretyksi. Tämä on merkityksellistä koko romaanin tulkinnan kannalta ja kehystää tulkintaa erityisesti graafisen ulkoasun osalta. Onkin olennaista huomata, että romaanin graafiset ominaisuudet viittaavat usein juuri kaupalliseen mediaympäristöön. Media pyrkii usein esiintymään itse eräänlaisena kansan äänen välittäjänä, joka vastaa populismin esittämiin kysymyksiin ja väitteisiin, mikä tekee sen roolista kaksijakoisen. Yhtäältä se välittää populistien performanssin kansalle, mutta samalla osallistuu itse populismin tuottamiseen käsitellessään populismia ja pyrkiessään esiintymään kansan äänenä, joka vastaa populismille. (Moffitt 2016, 108.)

Jatkosota-extran lehtitekstien graafista ulkoasua mukailevat osuudet, kuten kolumnit ja uutisanalyysit esiintyvät kuitenkin romaanissa fiktiivisen ”Uusi Normaali” -lehden alla. Jo nimensä kautta tämä fiktiivinen julkaisu kytkeytyy diskurssiin, jossa perinteiselle journalistiikalle vastakkainen esittämisen tapa pyritään esittämään paradigman muutoksena. Se myös korostaa, miten maahanmuuttoon kohdistuva rasistinen kielenkäyttö on nykysäilyssä muuttunut hyväksyttävämmäksi uuden median käyttöönottamien käsitteiden kuten ”maahanmuuttokriittinen” kautta. Sutherlandin tavoin näyttämönä romaanin visuaalinen muoto vastavuoroisesti yhdistää populismin esityksen ja sitä seuraavan yleisön yhdeksi speaktaakkeli, jossa kummankin merkitykset rakentuvat. Tässä Laclau ja Debordin teoriaa yhdistävässä populismin tulkinnassa populismin kansa syntyy jaetun speaktaakkelin kautta, jonka tuottamiseen se itse samalla osallistuu. Näin kansa asettuu samalla speaktaakkelin yleiseksi ja osaksi sitä. (Sutherland 2012, 339.) Moffitt toteaaakin juuri uuden mediaympäristön tarjonnan paljon uusia alustoja tällaisten populistisen esityksen rakentamiselle (Moffitt 2016, 88).

Debordin teorian kannalta onkin olennaista juuri speaktaakkelin kytkeytyminen pääoman tuotantoon ja luokkataisteluun, joka situationistien mukaan on siirtynyt työelämästä vapaa-aikaan (Miller 2012, 108, 112). Tulkitsen romaanin käyttämät verkkoympäristöt ja keltaisen lehdistön juuri vapaa-aikaa määrittäviksi ilmiöiksi, joiden kautta reaali maailman sosiaaliset suhteet välitetään yleisölle. Verkon oikeiston yhteiskuntakriittisyys kytkeytyy romaanin speaktaakkelimaisessa mediaympäristössä lopulta osaksi erilaisia taloudellisia kytkeviä. Uusoikeisto kytketään romaanissa toistuvasti erilaisiin länsimaisen markkinatalouden uusiin ilmiöihin, kuten kryptovaluuttoihin. Esimerkiksi Mikan esimies Pekka Niskapalkilla näyttää

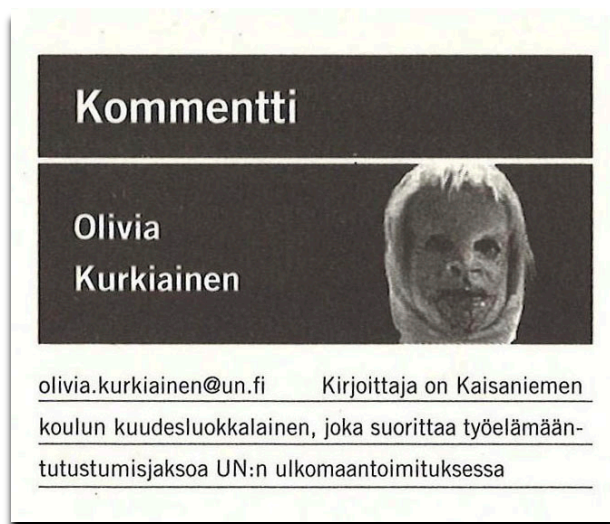
romaanissa olevan kytköksiä kryptovaluutta Jenkemiin. Romaanin satiirinen suhtautuminen tällaisiin äkkirikastumista lupaaviin markkinatalouden tuotteisiin näkyy kuitenkin jo valuutan nimessä, jolla tarkoitetaan ulosteen ja virtsan yhdistämisestä tuotettua huumetta. Toisaalta nimi myös kritisoi maailman eriarvoistumista, kun se liittyy länsimaiseen valuuttakeinotteluun ulosteista tuotetun huumeen, joka on liitetty erityisesti sambialaisiin katulapsiin. (Daley 18.9.1998.)

Tästä näkökulmasta voidaan jälleen ottaa huomioon populismin rakentuminen speaktaakkelina, jonka taustalla vaikuttaa useita toimijoita. Romaanin maailmaa näyttävät ajavan erilaiset motiivit, mikä tekee kaiken esitetyn tiedon kyseenalaiseksi. Romaanin rakentumista ohjaavat erilaiset ideologiat ja tavoitteet joihin henkilöt pohjaavat ajatteluaan. Muoto tuottaa romaaniin implisiittisen lukuohjeen, jonka läpi sitä voidaan tulkita. Verkon vastamedioille tyypillisesti se ohjaa lukemaan tekstiä niiden maailmankatsomukselle tyypillisten narratiivien kautta (Noppari & Hiltunen 2018, 243). Sen tapa käyttää näitä narratiiveja ja sisältöjä on kuitenkin korostuneen parodinen. Romaanin rakenne erilaisista medialähteistä koostuvana speaktaakkelimaisena kokonaisuutena hämärtääkin toisaalta rajankäyntiä perinteisen journalismin ja käyttäjien välillä. Toimitustyön rinnastuu vastamedioiden kokoavaan lukemisen ja kirjoittamisen tapaan, joka pyrkii rakentamaan totuuden erilaisista lähteistä (Noppari & Hiltunen 2018, 261–262). Kaikenlaisen tiedonvälityksen konstruktiiivinen luonne on näin romaanissa etualalla.

Samalla *Jatkosota-extra* myös ohjaa lukijaa refleктоimaan iltapäivälehtien ja erityisesti Suomen sotia käsittelevien erikoisnumeroiden populistista luonnetta. Tätä muotoa populismin tyyllisenä ja esteettisenä ominaisuutena kuvaa speaktaakkelimaisuus. Debordin speaktaakkelin käsitteen on nähty rakentuvan tyyllisenä ilmiönä populismissa sekä populististen poliitikkojen, että median toimesta, jolloin raja politiikan ja viihteen välillä hämärtyy (Moffitt 2016; 101–104; Sutherland 2012). Multimodaalisuuden, typografian ja graafisen suunnittelun kautta romaani rakentuu populistisen tyylin määrittämäksi iltapäivälehdiksi, jota tuotetaan sekä symbolisten että ruumiillisten performanssien kautta (vrt. Moffitt 2016 38, 40). Näin siitä on mahdollista eritellä narratiivista sisältöä ja tyyliä, jolla se esitetään.

Romaanin sanomalehtiosiot muistuttavat graafiselta suunnittelultaan Helsingin Sanomien graafista ulkoasua. Helsingin Sanomiin myös viitataan romaanin diskurssissa toistuvasti, mikä pakottaa lukijan tulkitsemaan lehteen viittaavia graafisia elementtejä uudestaan. Helsingin Sanomien ulkoasuun liitetty sille vieraat diskursiiviset elementit, kuten toimittajien usein

alatyyliset tai muuten negatiivissävytteiset nimet, toimittajien epätyypilliset profiilikuvat ja tehtävien kuvaukset ovat osa populistisen uusoikeiston maailmankuvaa, joka määrittää myös valtamediasta tehtyjä havaintoja. Sivulla 382 alkava fiktion maailman ajankohtaisia asioita käsittelevän kommentin uskottavuus asettuu kyseenalaiseksi, kun tekstin väitetään kirjoittaneen toimituksen 6. luokkalainen tet-harjoittelija.

(JE 2017, 382)

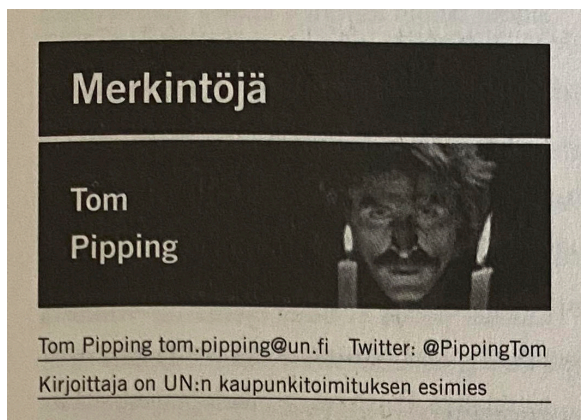
Esimerkki kuvaa uusoikeistolaista suhtautumista tasa-arvoon, jatkuvan merkitysneuvottelun kohteena. Saresma toteaa naisen aseman olevan perussuomalaisten diskurssissa usein neuvottelun alainen. Puolue näyttää ajavan sukupuolten välistä tasa-arvoa perusteena monikulttuurisuuden vastustamiselle, jolloin vieras kulttuuri nähdään sukupuolten välistä tasa-arvoa vaarantavana tekijänä. Toisaalta puolueen puheessa sukupuoliroolit näyttävät kuitenkin niin, että naisten roolina nähdään erityisesti hoivaaminen ja lasten kasvatus. Esimerkiksi sukupuolikiintiöt nähdään uhkana pätevimpien palkkaamiselle ja naisten asema puolueessa nähdään ennemminkin miesten tukena kuin tasavertaisina ehdokkaina miesten rinnalla. (Saresma 2017, 127–129.)

Tällaisesta näkökulmasta tarkasteltuna esitetty lehtitekstin profiilikuva tulee tulkituksi oikeistolaisen suodattimen läpi katsottuna Helsingin Sanomien artikkelina. Nuoren naistoimittajan asiantuntijuus ja osaaminen näyttävät esimerkissä naiivina ja lapsellisena. Toisaalta romaani kokonaisuudessaan populistisen uusoikeiston maailmankuvan määrittämänä voidaan nähdä myös parodiana multimodaalisten teosten tavasta käyttää kuvia henkilöhahmojen epistemologisina välineinä maailman hahmottamisen tukena (ks. esim.

Hallett 2014, 154–155, Gibbons 2012a, 133). Tapamme hahmottaa maailmaa riippuu niistä multimodaalisista aineistoista, joihin tukeudumme sitä hahmottaessamme.

Jatkosota-extrassa erilaisten mediaympäristöjen kuvaukset ovat populismin tuottamisen virtuaalisia paikkoina, joissa kansa ja vastustettu eliitti rakennetaan vuorovaikutuksessa poliittisten toimijoiden ja yleisön välillä. Samalla romaanin materiaalin taustalla vaikuttava toimittaja tai toimittajakunta, myös ”työssään” osallistuu populismin luomiseen ja toimii toisaalta itse populistisesti pyrkiessään esiintymään ”kansan äänenä”. Yhdistäessään populismia koskevan fiktiivisen narratiivin iltapäivälehteä mukailevan ulkoasun sisään romaani kommentoi tapaa, jolla median on huomattu toimivan yhtä aikaa alustana populististen toimijoiden väitteille ja toisaalta pyrkivän samalla vastaamaan näihin väitteisiin kansan puolesta. Näin äänestäjäkunta, jonka katsotaan edustavan nimettyä kansaa, rajautuu median ja populististen poliitikkojen kahdenkeskisen vuorovaikutuksen ulkopuolelle. (Moffitt 2016, 108, 110.)

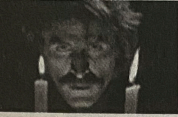
Media vaikuttaakin romaanissa kaiken arkisen vuorovaikutuksen taustalla. Kun fiktion maailmaa koskeva narratiivi sulautuu romaanissa osaksi erilaisia mediatekstejä, tulee mediaympäristöistä fiktiivisten hahmojen elämää ja identiteettiä hallitseva voima. Kolumnien kevyt kirjoitustyyli sulautuu osaksi henkilöhahmojen diskurssia ja kerrontatilanne hajoaa kahteen osaan. Teksti siirtyy lehtitekstin kontekstista fiktion nykyhetkessä tapahtuvaan kerrontaan. Samalla toimittajahahmon hallitseva olemus näyttää kuitenkin jäävän osaksi kerrontaa. Median vaikutus näyttää ikään kuin vaanivan taustalla. Toimittajat ja kirjoittajat näyttävätkin edustavan *Jatkosota-extrassa* usein hallitsevaa eliittiä, jonka läsnäolo vaikuttaa henkilöiden elämään heidän huomaamattaan. Lehdistöä kohtaan koettua ambivalenssia korostavat romaanin toimittajien profiilikuvat ja nimet. Toimittajien nimet ovat usein humoristisia. Kuitenkin kuvituksen tasolla hahmot näyttäytyvät uhkaavina:

Lehdistö asettuu romaanissa siis osaksi hallitsevaa instituutiota, joka rakentaa ja hallitsee fiktion hahmoja kielen kautta. Toisaalta lehdistö on romaanissa myös kansalaisia tarkkaileva toimija, mihin toimittajan nimi Tom Pipping esimerkissä näyttää viittaavan. Nimi on sanaleikki englannin kielen tirkistelijää tarkoittavasta sanaparista *peeping Tom*. Henkilöhahmot ovat siis median seurannassa ja toisaalta median representaatioille alistettuja. Median tuottamien representaatioiden hallitsevuutta tukee myös yksikön kolmannen persoonan kaikkitietävä kerronta. Tarinamaailma ja sen henkilöt välittyvät lukijalle suurimmaksi osaksi tällaisen kaikkitietävän kertojan silmien kautta. Tekstin tuottaja näyttää kuitenkin vaihtelevan romaanissa toistuvasti, mikä altistaa henkilöhahmot erilaisten ideologioiden ja motiivien ohjailtaviksi.

Erilaisia tekstilajeja mukailevat graafiset ratkaisut kuvaavat romaanissa myös virtuaalisen todellisuuden valumista kohti todellista aktuaalista maailmaa. Speaktaakkelimainen tapa, jolla reaaliaailmaa hahmotetaan verkkoympäristöissä ja medioiden välityksellä alkaa määrittää ihmisten elämää myös kuvien ja representaatioiden ulkopuolella. Graafiset ratkaisut näyttäytyvät visuaalisina metaforina, joiden kautta todellisen maailman tapahtumat aletaan ymmärtää virtuaalisten todellisuuksien kaltaisina. Suullinen tiedonanto ja keskustelu nähdäänkin sanomalehden kolumnina tai poliittisena analyysinä, kun Mika keskustelee romaania jäsentävästä kansanedustaja Kauko Sademiehen katoamisesta esimiehensä Pekka Niskapalkin kanssa:

Merkintöjä

Tom
PippingTom Pipping tom.pipping@un.fi Twitter: @PippingTom
Kirjoittaja on UN:n kaupunkitoimituksen esimies

Huumorin kauniit myrkkykukat

Poliittinen satiiri ei ole koskaan ollut useimpien suomalaisten kirjailijoiden, viihteentekijöiden eikä muiden kulttuurialan puuhastelijoiden kuningaslaji. Parhaiten lajiin tyypin alennustilaa kuvastaa se, että terävin kotimainen poliittinen satiiri tuli vuosikymmenien ajan politiikan sisäpiiristä.

Ei, nyt en puhu apulaiskaupunginjohtaja Pekka Saurista, jonka *Vihreässä langassa* ja *Iltä-Sanomissa* julkaistuilta pilapiirroksilta ei toki puuttunut ansioita. Kuitenkin ne edustivat useimmiten tasaisen varmaa ja sellaisena jokseenkin kesyä valtavirtaa.

Pitkän linjan kansanedustajan ja demarien eduskuntaryhmän johtajanakin kaudella 1983–87 toimineen Kauko Sademiehen piirroksat puolestaan saavuttivat poikkeuksellisen suosion yli aaterajojen. Hän osasi käsitellä päivänpoliittisia yhteiskunnallisia aiheita tasapuolisen piikikkäästi. Sademiehen tuotantoa ilmestyi vuosien varrella muun muassa *Uutispäivä Demarissa*.

Samaan aikaan tapahtunutta lehden levikin moninkertaistumista moni journalistin sisäpiiriläinen selitti juuri nimimerkki de Saden sivalluksilla.

– Tuskin kellekään tuli edes mieleen spekuloida Kaken kaksoisroolia, Niskapalkki sanoi. Kävelypolun hiekka rahisi heidän jalkojensa alla, lämmin tuuli tungeksi kalliolleikkauksen ja tornitalojen muodostamassa solassa. Päättellen siitä, että Pekka oli halunnut lähteä kävelyretkelle uteliaiden korvien kuulumattomiin, hänellä oli tärkeää luottamuksellista asiaa.

– Eihän niitä juttuja ainakaan hampaatotuudesta voinut moittia, toisin kuin vaikka Saurin vastaavia. Olet sen verran nuori ettet varmaan muista, miten paljon Sademiehen jutuista kohkattiin esmes työpaikoilla kahvipöydissä. Hätätilahallituksen aikaan Sademies piirsi Kalevi Sorsan kutomassa mattoa kyynelistä jotka vuoti Sorsan silmistä. Kangas levisi Sorsan ympäri ja ikäänku koteloi koko ukon. Ja oikeaa alakulmaa kun katsoi niin näki miten sen reunus oli rakenteeltaan niinku seittimäinen ja miten pienenpienet ihmishahmot rimpuilee verkkoon takertuneina. Uskomaton ja uhkarohkea temppu kun miettii silloista suomettumisen astetta. Ihme että kaveri sai pidettyä luottamustoimet vuodesta toiseen. Ei se muistaakseni ikinä saanut aikaan edes Vennamo seniorin tyylisiä yhteenottoja, vaikka provosoi kabinettimiehiä ehtimiseen. Kai Kakella täytyi olla joku hyvin vaikutusvaltainen suojelija.

Kevätmyrskyä hienovaraisempi levottomuus väreili Töölönlahdella. Pahaavaavistamattomia lenkkeilijöitä, jäätelökioski, footbagia pelaavia honteloita nuoria. Joukko liikemiehiä ja -naisia oli lähdössä purjehtimaan. Pikeepaitaisen kapteenin häärätessä

(JE 2017, 31)

Toisaalta katkelma kuvaa myös median ja oikeiston hämärtyviä rajoja. Se mikä alussa näyttäytyy sanomalehden kolumnina, sulautuukin katkelmassa vähitellen osaksi Perussuomalaisen kansanedustajan puheenvuoroa. Lopulta ei voidakaan hahmottaa selvää rajaa sille, missä toimittajan kirjoittama teksti päättyy ja Niskapalkin vuorosana alkaa. Toimittajat näyttävät hallitsevan henkilöiden toimintaa ja ajatuksia. Populismin ja median välisen suhteen näkökulmasta tulkittuna tällainen mediatekstin ja henkilöihahmon puheen yhteensulautuminen kommentoi myös median vaikutusta siihen, millaiset asiat nousevat osaksi julkista keskustelua, ja millaisista näkökulmista niitä tarkastellaan.

Erilaisten aikakauslehtijulkaisujen tyyli vaikuttaa myös muilla tavoin jatkuvasti romaanin kerrontaan. Romaani liittää fiktion nykyhetkeen sijoittuviin osuuksiin keltaisen lehdistön sotaa käsittelevien erikoisjulkaisujen tyylillisiä keinoja. Se näyttää tulkitsevan nykyhetkeä tällaisten sotajulkaisujen näkökulmasta. Romaanin nykyhetki näyttäytyy sotana, joka käydään erilaisten merkitysten ja identiteettien tasolla. Kulttuurisodan kontekstissa narratiivi muuttuu sodankäynnin alueeksi, jolla taistelu tapahtuu kielen ja tuotettujen merkitysten tasolla. Näin syntyy parodinen vaikutelma lehdestä, joka kommentoi nykyaikaisia kulttuurisodan ilmiöitä sotajulkaisuiden tavoin.

Sotajulkaisuista muistuttavia viitepisteitä romaanissa ovat esimerkiksi näille julkaisuille tyypillinen tapa esittää tietyille sanoille sen vierasperäinen vastine: ”*Hänen vieressään Lauri Taapero alkoi piestä komentaja Gennadi Markohamilovin selkää vihdalla (<lat. fasces).*” (JE 2017, 61). Lainaus kuvaa tehokkaasti romaanin hyödyntämiä merkitysten törmäyttämisen ja uudelleenkontekstoinnin keinoja. Eri kielistä ”väärinkäännetyt” sanat toistuvatkin romaanin tehokeinona romaanin mittaan. Vihta ja sen käännös kytkevät kuvauksen useisiin erilaisiin konteksteihin.

Sana fasismi juontuu alun perin lainauksessa käytetystä kimpusta tarkoittavasta latinan kielen sanasta *fasces* (Sundström 2007, 15). Yhtä aikaa lainaus tuottaa katkelman ja koko luvun kytkeytymistä sodasta kertovien aikakauslehtijulkaisujen perinteeseen. Samalla ”käännös” viittaa fasismiin ja erityisesti sanan alkuperään. Käännös kytkee sanan sen etymologiseen alkuperään roomalaisten johtajien henkivartijoiden kantamiin vitsakimppuihin ja Italian sosialistien tästä omaksumaan symboliin. Sosialistien käytössä vitsakimppu katsottiin symboloivan työväen yhtenäisyyttä ja Mussolini omi tämän symbolin omiin tarkoituksiinsa vasta erottuaan sosialisteista perustamaan omaa ryhmittymäänsä. (Sundström 2007, 15.) Fasismi palaa alkuperäiseen merkitykseensä työväen symbolina, jolloin vihtominen esitettyssä kontekstissa näyttäytyy poliittisena metaforana. Se näyttäytyy työväensymbolina, jonka fasismi poliittisena liikkeenä on ominut omiin tarkoituksiinsa.

Vihtominen siis näyttäytyykin tässä jonkinlaisena sorretun työväen hyväksikäyttönä. Lainauksessa Lauri Taapero viittaa jo eläköityneeseen poliisiylijohtaja Mikko Paateroon. Gennadi Markohamilo taas näyttää yhdistävän suomalaisen konservatiivisen toimittajan Marko Hamilon (Erho 3.3.2017) ja venäläisen miljardööri Gennadi Timtšenkon. Henkilöiden

yhdistäminen voidaan tulkita kommentoivan satiirisesti reaali maailman Mikko Paateron väitteitä maahanmuuttajien järjestäytymisestä perustuen julkisista lähteistä tehtyihin päätelmiin (Rimpiläinen 7.9.2016).

Samalla katkelma myös kommentoi vastamedioiden tapaa vedota kansan epäluottamukseen hallitsevaa järjestelmää kohtaan kuitenkin samalla alleviivaten vastamedioiden kytköksiä erilaisiin hämäräperäisiin liiketoimiin (Andrejevic 2013, 83). Gennadi Markohamilon toisen todellisen maailman esikuvalla Gennadi Timtšenkolla onkin nähty kytköksiä Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpin hallitukseen (Sauli & Sokala 5.11.2017). Lainauksessa institutionaalinen valta ja vastamedioiden hämäräperäiset kytkökset näyttävät punoutuvan yhteen kulissien takana. Lopulta käännökset voidaan nähdä myös merkkeinä jostakin kerrontatilanteen ulkopuolisesta todellisuudesta tai saavuttamattomasta toiseudesta. Näin yhden virkkeen toisaalta merkitykseen, toisaalta kirjoitetun kielen funktioihin kytkeytyvät merkitykset näyttävät avaavan virkkeen ”merkitsijän ja merkityn väliseen loputtomaan purkautumiseen” (Joensuu 2012, 259).

4.3 Salaliittoteoriat speaktaakkelimaisen maailmankuvan kehyksenä *Jatkosota-extrassa*

Jatkosota-extran informaatioteknologian välityksellä tuotettua speaktaakkelimaista tulkintaa maailmasta määrittävät salaliittoteorioille tyypillinen epäluottamus kaikkea havaittua todellisuutta kohtaan. Andrejevic käyttää tästä epäluuloisesta ajattelutavasta käsitettä *savvy skepticism* (Andrejevic 2013, 121). Tutkimukseni kontekstissa käännän käsitteen nokkelaksi epäluuloksi. Kun symbolien ja kielen kyky kuvata maailmaa asettuu kyseenalaiseksi reaktiona näyttää olevan tällainen kyyninen epäluulo kaikkea kohtaan, mikä näyttäytyy viestinnässä eräänlaisena ironisena suhtautumisena kaikkeen aitoon ja vilpittömään. Tällaiseen reaktioon *Jatkosota-extra* näyttää viittaavan myös teoksen pääkirjoituksena toimivissa alkusanoissa:

Kun otetaan huomioon romaanini aihe, ilmestymisajankohta ja vallitseva yhteiskunnallinen ilmapiiri, olisi tässä yhteydessä enemmän kuin paikallaan osoittaa kiitos myös sotiemme veteraaneille. Ironian infektoima

kulttuurimme vain jättää niukalti tilaa vilpittömyyden ilmauksille. – Tällä kollektiivitajunnan tasolla vallitsee kummallinen taikausko: kun kerran astut peilitaloon, joudut taivaltamaan sen käytävillä elämäsi loppuun. Eihän se näin mene oikeissakaan huvipuistoissa. Ennen pitkää huvittelija kyllästyy – hänen täytyy palata maailmaan ja kohdata vaihtoehtoiset faktat kasvoista kasvoihin. (JE 2017, 14.)

Alkusanat tuottavatkin kokemuksen edellä kuvatusta postmodernista epäuskosta, mitä teos pyrkii kuvaamaan kokonaisuudessaan. Teoksen kieltä ja sen henkilöhahmoja kuvaa tietynlainen postmoderni vainoharhaisuus, jonka kautta kaikki tieto näyttyy subjektiivisena ja epäluotettavana. Myös teoksen lukijalle syntyy kokemus teoksen sisältämien informaationsirpaleiden ja erilaisten aineistojen takaa löydettävissä olevasta kokoavasta narratiivista, joka tekee koko valtavan aineiston ymmärrettäväksi. Ajatus taustalla etenevästä piilotetusta narratiivista, joka sitoo tekstin fragmentit lopulta yhteen jää kuitenkin toteutumatta. Lopullinen totuus jää lukijan saavuttamattomaksi sillä teos vastustaa niin sanotun totuuden löytämistä erilaisin tekstuaalisin ja kuvallisin keinoin. Lopulta romaanin henkilöiden nokkela epäluuloisuus näyttääkin romaanissa palvelevan vain taustalla vaikuttavia hämääriä taloudellisia intressejä.

Joensuu toteaa miten erilaisten menetelmien läpinäkyvyys ja tunnistettavuus tai niiden piilottaminen tekstissä on olennainen osa kokeellisen romaanin tulkintaa. Menetelmän nimeämättömyyden hän esittääkin tuottavan luetaan vainoharhaisuutta, jolloin lukija alkaa etsiä selittävää tekijää sieltä, mistä tällaista ei voida löytää. (Joensuu 2012, 253.) Samalla tavoin *Jatkosota-extran* tuottaa tällaista vainoharhaista luentaa yhdistäessään useita erilaisia epäkonventionaalisia kirjoittamisen tapoja kontekstiin, joka jo narratiivin ja aiheen tasolla ohjaa lukijaa tulkitsemaan tekstiä salaliittoteorioiden ja salapoliisikertomuksen näkökulmasta. Näin itse lukutapahtuman kytkeytyy osaksi romaanin informaation hallitsemattomuutta käsittelevää teemaa. Lukijan aktiivinen toiminta romaanin tarjoaman merkityksen paljouden kanssa, tuottaa sen rakentamiin sisältöihin usein uusia merkityksiä. Esimerkiksi romaanissa käytettävien kuvien lähdemateriaali tuottaa usein ironisen ja toisinaan jopa makaaberin vaikutuksen semanttiseen sisältöön. Kuvien ja tekstin tarkka lukeminen tuo esiin piilotetun puolen maahanmuuttokriittisyyden takana kokoontuvasta kansasta. Toisaalta sen tapa esittää kaikki

merkitys salaliittoteorioille tyypillisesti epäilyttävänä ja kiistanalaisena muuttuu romaanissa lopulta absurdiksi, kun kaiken merkityksen takana näyttää toimivan jokin piilotettu taso.

Romaani aiheuttaaakin vainoharhaista luentaa, kun jokaisen identiteetti ja fiktion maailman sisältämän objektin merkitys näyttää epävarmalta. Jokaisen tulkinnan takana näyttää vaanivan piilotettu salaliitto. Tällaisten salaliittojen kautta tarkasteltuna tulee ymmärrettäväksi myös romaanin tapa merkitä henkilöiden nimet alaindekseinä uudelleen. Alaindeksiin kirjoitettu nimi näyttää parodiselta kommentilta henkilön todellisesta identiteetistä tai teosta. Usein nämä uudelleennimeämiset sisältävät myös kommentin poliittisen lähihistorian tapahtumiin tai teorioihin salaliitoista: MALLINUKKE: *leikkaa j e u s u k s i t m o o p v i a t u s v a a s t a s l a i s s i n j a n o s t a a s e n L p a o m d p e i s ä t o a n n l a u t a s e l l e *-- (JE 2017, 526).

Tässä indeksit näyttävät viittaavan Yhdysvaltojen vuoden 2016 presidentinvaalien aikaan kehittyneeseen ”pizzagate” salaliittoteoriaan, jonka mukaan demokraattien presidenttiehdokas Hillary Clintonin kampanjapäällikkö John Podesta’n vuodetut sähköpostiviestit olisivat sisältäneet salattuja viestejä liittyen pedofiliaan. Demokraattien pedofiiliringin väitetään teorian mukaan kokoontuvan Washingtonissa sijaitsevassa pizzeraravintolassa. (Aisch, Huang & Kang 10.12.2016.)

Kaksoismerkitykset katkelmassa tuottavat makaaberia huumoria salaliittoteorioiden tavasta nähdä piilomerkityksiä kaikessa arkipäivän vuorovaikutuksessa. Salaliittoteorian mukaan esimerkiksi juuri juustopizzan on väitetty tarkoittavan demokraattien koodikielessä viittaavan lapsipornoon (Aisch, Huang & Kang 10.12.2016). Poliitikkojen toimintaa onkin informaation kokeman inflaation edessä alettu tulkita oletettujen tiedostamattomien viestien kautta. Kun välitetty tieto näyttää epäluotettavalta pyrkivät salaliitot ja ruumiinkielen analysoijat siirtymään pettävän informaation taakse henkilön ruumiinkielen ja muiden piilotettujen vihjeiden luokse. (Andrejevic 2013, 81, 114, 124.) Kaksoismerkitykset saavat romaanissa parodisia piirteitä, kun jokaisen teon ja identiteetin taustalla näyttää olevan jonkinlainen piilotettu todellinen merkitys.

Mika Kingelinin kautta *Jatkosota-extra* kuvaa yksinäisyyttä ja voimattomuutta hallitsemattomassa informaation virrassa, jossa mikään merkitys tai identiteetti ei ole varma. Romaani rinnastaa jatkuvasti erilaisia merkityksiä toisiinsa ja leikkii reaalin ja virtuaalisen välisillä rajoilla. Se käyttää jatkuvasti käsitteitä, jotka ovat joko fiktion maailmalle tai reaalityodellisuudelle vieraita, tai vaikeasti käsitettävissä kontekstissa, jossa ne esitetään. Tällä

tavoin sekä päähenkilö, että lukija asettuvat ikään kuin keskelle informaatiovirtaa, jossa kokonaisuus joudutaan rakentamaan sirpaleista, joiden todellinen merkitys näyttäytyy epävarmana. Romaanin multimodaaliset piirteet toimivat toisena merkityksellistämisen tasona kuvaamaan Mikan tietoisuutta maailmaa populistisen uusoikeiston tuottaman speaktaakkelimaisen suodattimen läpi. Debordin teorian mukaisesti ihmisten väliset sosiaaliset suhteet välittyvät representaatioiden ja kuvien kautta. (Debord 1970; Moffitt 2016 102–103). Tuotetun speaktaakkelin yhtenäisyys kuitenkin hajoaa, kun populistiselle uusoikeistolle tyypillisiin mielikuviin liitetään siihen sopimattomia merkityksiä.

Usein romaanissa speaktaakkeli eräänlaisena mielentoimintana tai fantasiana kytkeytyy päähenkilö Mikaan, mutta se vaikuttaa myös romaanin muiden henkilöhahmojen tajunnan kuvauksiin kohtauksesta riippuen. Esimerkiksi kun romaanin hahmo Niinistö keskustelee Vihreiden puoluesihteerin Panu Laturin kanssa, Laturin repliikit alkavat sulauttaa uusliberalistista markkinatalousajattelua ja vihreiden luonnonsuojeludiskurssia. Tällöin näyttää hahmolle tarjoutuvan verkkokeskusteluille ominaisia käyttäjäkomentoja, jotka verkkoympäristössä mahdollistavat esimerkiksi epämiellyttävän henkilön viestien torjumisen:

YKSITYISVIESTI

OHITA KÄYTTÄJÄ

ESTÄ KÄYTTÄJÄ

(JE 2017, 167.)

Käyttäjätöiminnot toistuvatkin romaanissa tilanteissa, joissa vastaanotettava viesti on tavalla tai toisella ristiriidassa henkilöiden maailmankuvan kanssa. Žižekiä mukailien erilaiset lainatut elementit ovat romaanissa fiktion todellisuuden ”fantasmaattisia ääriviivoja”, jotka pitävät todellisuuden ymmärrettävänä sen henkilöille (Žižek, 2010, 60–61). Se miten todelliseen maailmaan viittaavat multimodaaliset ja lainatut ominaisuudet kantavat romaaniin viitteitä omasta maailmastamme, jäävät fiktion henkilöille saavuttamattomiksi ja vieraiksi. Ne eivät ole romaanin henkilöhahmoille todellisia vaan kuvaavat, henkilöiden tapaa hahmottaa fiktiivistä maailmaa. Psykoanalyysin termein ne voidaan nähdä romaanissa ns. toisen toisena: salattuna todellisuutena, joka vaikuttaa sen takana, joka jo ennestään on kielen saavuttamattomissa kokemuksessamme maailmasta (Andrejevic 2013, 82–83, 114). Ne ovat romaanin henkilöille ajattelun taustalla vaikuttavia tiedostamattomia vääristymiä, jotka kuitenkin tulevat lukijan nähtäville kielen ulkopuolisina merkkeinä. Kun romaanin henkilöt alkavat saada koneen piirteitä, he altistuvat myös taustalla toimivan käyttäjän mahdolliselle manipulaatiolle. Niin

lukija kuin hahmotkin joutuvat vastaanottamaan romaanin taustalla toimivan vieraan toimittajahahmon kuratoimat viestit, jolloin tähän maailmankuvan kanssa yhteen sopimattomat viestit jäävät lukijan saavuttamattomiksi:

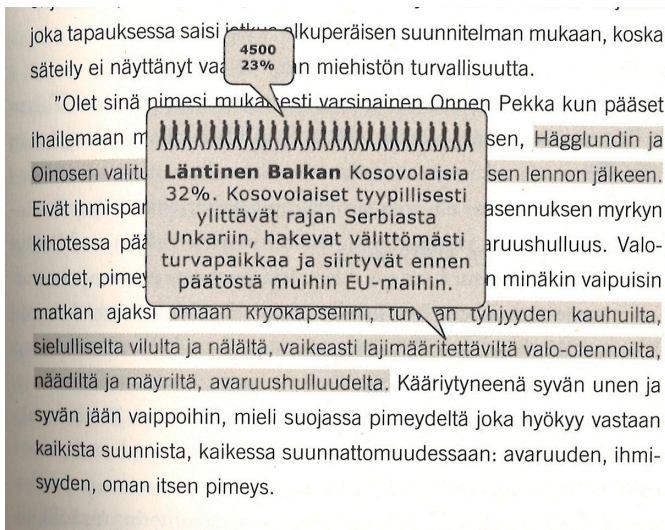
– **OLET ESTÄNYT KÄYTTÄJÄN**, Juha Sipilä sanoi. **SALLI KÄYTTÄJÄ**

(JE 2017, 584)

Tähän tulkintaan tukeutuen luen romaanin multimodaalisia ja graafisia elementtejä henkilöiden todellisuutta hahmottavina elementteinä, jotka ohjaavat henkilöiden tulkintoja maailmasta. Romaanin hyödyntämät käyttäjätoiminnot kuvaavat virtuaalisen muuttumista reaalisiksi, kun henkilö joutuu omalle maailmankuvalle sopimattoman informaation edessä tekemään valinnan tarjotun viestin vastaanottamisesta. Kasvotusten tapahtuvan vuorovaikutuksen kontekstiin kytkettynä henkilölle tarjoutuva valinnan mahdollisuus näyttäytyy kuitenkin koomisena.

Toisaalta romaani fyysisenä mediana tekee käyttäjäkomentojen hyödyntämisen mahdottomaksi, mikä lisää tilanteen koomisuutta. Käyttäjätoimintojen staattisuus ja lukijan kykenemättömyys käyttää painikkeita näyttäytyy myös viestejä kuratoivan toimittajakunnan ennakkosensuurin näkökulmasta näennäiseltä valinnalta. Henkilöt ja lukija ovat kykenemättömiä luopumaan ennakkoluuloistaan ja ottamaan vastaan omaan maailmankuvaan sopimattomia viestejä. Tulkintaa manipuloi jatkuvasti vieras tietoisuus, joka määrittelee ennalta millaiset näkökulmat ovat sallittuja. Romaani siis kuvaa eksplisiittisesti uusoikeistolaisen maailmankuvan speaktaakkelimaista rakentumista visuaalisuuden merkityksessä romaanissa alleviivaavasti sekä hyväksytyjä identiteettejä ja mielipiteitä että niitä, jotka tämä järjestelmä sulkee ulkopuolelleen.

Vaikka hahmot eivät osoita suoraan tiedostavansa maailmansa speaktaakkelimaista luonnetta voidaan edellä mainitut fiktion sekoittumiset osaksi erilaisia mediatekstejä ja kuvia nähdä kahden fiktion tason sekoittumina. Median tuottamat kuvat, diskurssit ja representaatiot määrittävät koko fiktion maailmaa ja sen henkilöiden sosiaalisia suhteita. Kuten aiemmissa esimerkeissä tekstin konteksti kuitenkin aaltoilee narratiivin ja mediatekstien välillä. Romaania määrittävän sanomalehden toimitus vaikuttaa narratiivin tapahtumien ja diskurssien taustalla. Fiktion tasojen välillä tapahtuu kuitenkin liikettä myös toiseen suuntaan, kun Mikan kirjoittamat korjausehdotukset ilmaantuvat romaanin sivuille:

(JE 2017, 199)

Kommenttikuplien korjausten tuottaja paljastuukin Mikaksi vasta sivulla 430, kun Mikan kerrotaan lisänsen Pekan tekstiin korjauksia selventävillä puhekuplilla. Näihin puhekupliin Mikan kerrotaan kirjoittaneen viestejä kuten ”epäselvä viittaussuhde”, ”toistoa”, ”perustele!” ja ”lähde”. Useimmiten viestiksi kerrotaan riittäneen pelkkä kysymysmerkki. Kuvauksen kaltaiset viestit toistuvatkin tekstissä ilmenevissä kommenttikuplissa, mikä näyttää osoittavan Mikan useimpien kuplien tuottajaksi. Mika näyttääkin asettuvan näin osaksi romaanin fiktiivistä mediaa tarkastellessaan tekstiä kriittisesti. Tällainen kriittinen lukeminen on myös esimerkki nokkelasta vainoharhaisuudesta, jolla vastamedioiden seuraajat lukevat erilaisia mediatekstejä (Noppari & Hiltunen 2018, 261–262). Samalla tällainen kriittinen lukeminen tässä kontekstissa liittyy Mikan osaksi populistisen speaktaakkelin aktiivista yleisöä, joka seurattessaan esitettyä speaktaakkelia myös osallistuu reaktioillaan sen tuottamiseen. Sutherlandin metaforan mukaisesti tällainen aktiivinen osallistuminen vastaa yleisön nousemista esiintymislavalle, jolloin ryhmän identiteetti syntyy myös reaktioina ja vastareaktioina suhteessa ympäröivään yleisöön (Sutherland 2012, 339).

Kun Mika liitetään puhekupliin vasta tässä vaiheessa, edellyttää tieto lukijalta uudelleen asennoitumista aiempiin kommenttikupliin. Aiemmat kommentit sijoittuvat sivulle 191, minkä johdosta vastaanottaja joutuu palaamaan satojen sivujen taakse tulkitakseen katkelmaa uudelleen. Näin lukija asettuu jälleen vastamedioiden lukijan asemaan, yhdistäessään saamaansa uutta tietoa suhteessa aiemmin luettuun. Toisaalta se myös korostaa teemaa informaation hallitsemattomuudesta. Romaania lineaarisesti lukeva on tässä vaiheessa voinut

jo ehtiä unohtaa aiemmin esiintyneet kommenttikuplat kaiken muun informaation alla. Toisaalta informaation ja erilaisten kuvallisten ja diskursiivisten esitysten paljous myös korostaa Sutherlandin populismitulkinnan sopivuutta romaanin tulkinnassa. Nykyaikainen populismi rakentuu mediassa erilaisten esitysten ja niihin vastaavien reaktioiden tuottamisen ja katsomisen kautta loputtomana epäjatkuvuutena.

Gibbonsin käyttämää kehysten kerrostumisen tulkintaa hyödyntäen voidaankin tulkita erilaisten tekstilajien ja niihin liitettyjen kommenttikuplien tuottavan tekstiin useita kehyksiä, jotka kerrostuvat toistensa päälle (Gibbons 2012a, 154). Pohjalla on tulkinta esitetyistä tekstilajeista osana narratiivin tekstimaailmaa. Tällöin kommentoidut tekstilajit ovat osa Pekan kirjan käsikirjoitusluonnosta, jota lukija asettuu lukemaan Mikan paikalta. Kommenttikuplat ovat siis osa kirjan toimittamiseen liittyvää oikolukuprosessia. Tässä kontekstissa sarjakuva on kuitenkin epätyypillinen tekstilaji, jolloin myöhemmin kommentoidut sanomalehden sarjakuvat on hedelmällisempää tulkita Mikan näkemäksi uneksi. Tämä tukee tulkintaa romaanin multimodaalisista ja lainatuista sisällöistä tiedostamattomana todellisuutena, joka vaikuttaa henkilöiden tapaan hahmottaa maailmaa. Romaanin erilaisten sisältöjen sekoittuessa sarjakuvissa keskenään Mikan työtehtävät sekoittuvat keskenään unen tiedostamattomalla tasolla.

Samalla Mikan nokkela vainoharhaisuus tukee romaanin salaliitomotiiivia. Mika siirtyy kahden fiktion tason rajapinnalle, eli virallisen totuuden taakse. Graafinen ulkoasu palvelee tässä fantasman rajojen havainnollistamista. Lähdekriittisen lähestymisen kautta Mika kohtaa ne fantastiset piirteet elämässään, jotka kokoavat todellisuuden ymmärrettäväksi. Kun kommenttikuplat nähdään nokkelan vainoharhaisuuden osoituksena, ne osoittavat verkon populistisen uusoikeiston sisäistä ristiriitaisuutta. Lähdekriittisyys ja aktiivinen lukeminen ymmärretään yleensä osana aktiivista ja vastuullista kansalaisuutta. *Jatkosota-extrassa* tällainen mediakriittinen asenne ja epäusko informaatiota kohtaan on kuitenkin speaktaakkelimaisen maailmankuvan määrittämä. Vastamedioiden nokkela skeptisyys ei pyri kriittiseen arvioon, vaan hylkää teorialle vastakkaiset väitteet todisteina salaliiton laajuudesta (Andrejevic 2013, 116, 121; Noppari & Hiltunen 2018, 261–262). Sutherlandia mukaillen tällainen mediakriittisyys voitaisiinkin nähdä romaanissa yhtenä esimerkkinä yleisön liikkumisesta osaksi esitystä. Populismi ei rakennu ainoastaan esityksen passiivisena vastaanottamisena, vaan myös reaktioina siihen ja niihin muiden yleisön jäsenten reaktioiden

tulkittamiseen. (Sutherland 2012, 339.) Tällaista muiden ihmisten seuraamista osana populistisen spektaakkelin rakentamista kommentoi myös lainaus romaanista:

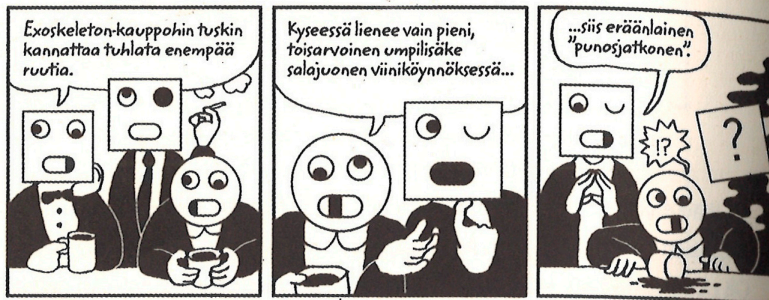
”Elämä oli huolettomampaa silloin kun ei tiennyt mitä toisten ihmisten päässä liikkuu.” Näin Mikalle tuntematon henkilö nimeltä Arto Olkinukke kirjoitti tuoreimmassa MAMU KOIJAA KELA HYYSÄÄ -ryhmän keskustelussa. Miten tämä pitäisi ymmärtää? (JE 2017, 47.)

Epäluuloisuus kaikkea tiedonvälitystä ja kommunikointia kohtaan näyttää häiritsevän ympäristöstä tehtyjä havaintoja. Kommentoijan nimi Arto Olkinukke näyttää viittaavan retoriseen keinoon, jossa keskustelun kulku pyritään siirtämään toiseen suuntaan vaikean aiheen välttämiseksi. Nokkelan skeptisyyden ilmapiirissä mikä tahansa kommentti näyttääkin toimivan ja Mikan ajatus siirtyykin tässä kommentin merkityksen tulkittamiseen. Kommentti saa myös ironisia sävyjä, kun se ymmärretään suhteessa aiemmin romaanissa esitettyyn maahanmuuttoa vastustavaan keskusteluun. Yksinkertaistava ajatus menneistä hyvistä ajoista asettuu romaanissa ristiriitaan, kun se liitetään erilaisiin historiallisiin poliittisiin väkivallan tekoihin. Verkkokirjoitusten suora yhteys käyttäjien todellisiin ajatuksiin ja identiteetteihin asettuu romaanissa toistuvasti myös kyseenalaiseksi, kuten myöhemmin osoitan.

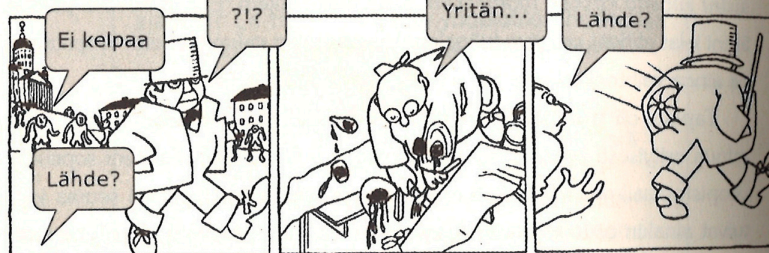
Toisaalta Mikan siirtyminen fiktiivisenä henkilöahmona lähemmäs tekstin pintatasoa, tuo häntä lähemmäs lukijan todellisuutta. Hänen kommenttinsa ilmestyvät romaanin materiaaliselle tasolle, jota lukija pitää käsissään. Hänen varsinainen sijaintinsa tekstin semanttisella tasolla tuottaa mielikuvan Mikasta, joka toimii tekstin ja informaation virrassa kuitenkin ajoittaen kyeten koskettamaan sitä informaatiovirtaa, joka perimiltään tuottaa hänet. Mikan lähdekriittinen luenta Pekan kirjasta siirtyy myös osaksi muuta elämää ja näyttää liittyvän myös Mikan uniin. Toimittajakunnan läsnäolo näyttää jälleen vaikuttavan taustalla näyttäen ohjaavan unohtamaan romaanissa etenevän exoskeleton tutkimuksen unohtamiseen:

SARJAKUVAT

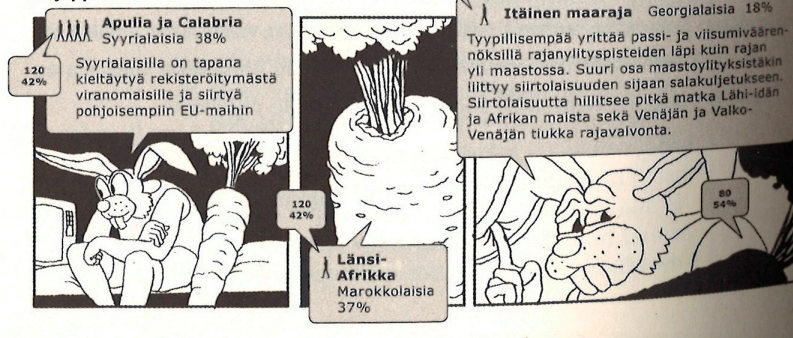
Politiikan kulmapöytä

Hunnuton Isis

Stjoppi Jänis

(JE 2017, 466)

Sarjakuvat ovat Hunnutonta Isistä lukuunottamatta romaanin graafisesta suunnittelusta vastaavan Markus Pyörälän käsialaa. Hunnuttoman Isiksen ruudut on koostettu kahdesta pilalehti Tuulispäässä julkaistusta Väkevä mies-sarjakuvasta (Tuulispää 01.12.1908; Tuulispää 23.4.1909). Sarjakuvassa politiikan kulmapöytä kolme pukuihin sonnustautunutta hahmoa keskustelelee romaanin narratiivin tasolla tehtävästä tutkimuksesta liittyen Patrian fiktiivisiin exoskeleton -kauppoihin. Romaanissa kauppoihin liittyy paljon hämäräperäistä ja Mika toimittaa työnantajansa määräyksestä tutkimustyötä myös tähän liittyen. Sanomalehden

toimitus kuitenkin näyttää sarjakuvasivulla ohjaavan sekä lukijaa että Mikaa iltapäivälehdessä vaikutuksen alaisena unohtamaan tutkimukset exoskeletoniin liittyen.

Hahmojen käymässä dialogissa exoskeleton kaupoista puhutaan vähättelevään sävyyn todeten kyseessä olevan toisarvoinen seikka erilaisten salajuontien keskellä. Viimeisen ruudun sananmuunnos toteaa kyseessä olevan ”Punosjatkonen”, millä romaani viittaa todennäköisesti Ukrainan Venäjän valtaamalla Donetskin alueella toimivaan vastamediasivusto Verkkomedian entiseen päätoimittajaan Janus Putkoseen. Ukrainassa Putkosta on arvosteltu juuri venäjänmielisenä ja hän on itse todennut käyvänsä Ukrainassa informaatioisotaa. (Toivonen 31.10.2015.) Romaanin uusoikeistolaiseen mediaan liitettyä sarjakuvasta tulee esimerkki salaliittoteorioihin liitetystä ajatuksesta, jonka mukaan tiedonvälitykseen osallistuvat toimijat voivat tahtomattaan tai tarkoituksellisesti osallistua petolliseen toimintaan (ks. Andrejevic 2013, 82–83). Romaanin uusoikeistolainen lehdistö siis pyrkii Mikan alitajunnan tasolla vaikuttamaan hänen valintoihinsa.

Samaan aikaan kommentit voidaan kuitenkin nähdä myös populististen toimijoiden tulkintana faktantarkistajista. Varmennettua tietoa vaativa perinteinen media nähdään häiritsevänä vastustajana, joka vaatii perusteluja esitetyille mielipiteille. Hunnuton Isis -sarjakuvassa keskiössä on hahmo, jota muut hahmot näyttävät piirittävän faktantarkistukseen liittyvillä kommentteilla. Hahmo näyttää kuitenkin liikkuvan kriittisistä kommentoijista pois päin reagoimatta niihin.

Sarjakuvan otsikko näyttääkin viittaavan teosofisen liikkeen perustaja Helena P. Blavatskyn samannimiseen teokseen, jonka väitettiin syntyneen eetteristä. Todellisuudessa Blavatskyn on kuitenkin osoitettu plagioineen teoksensa useista okkultismin ja hermeneutiikan yleisteoksista. (Sedgwick 2004, 44; Faivre & Rhone 2010, 78.) Alluusio Blavatskyn teokseen kytkee romaanin kontekstissa nykyaikana terrorismiin liitetyn sanan Isis 1900-luvun alun esoteerisen teosofiaan. Näin sanan Isis nykyinen merkitys terroristijärjestön nimenä menettääkin merkitystään ja tulee kytkeytyksi osaksi länsimaista kristillistä esoteriaa. Nimi kytkeytyy myös keskusteluun islamin uskosta ja musliminaisten vaatetukseen kuuluvasta hunnusta. Perussuomalaisessa retoriikassa tasa-arvon merkitystä onkin pyritty keltuttamaan vetoamalla erityisesti vieraiden kulttuureiden tasa-arvon vastaisiin normeihin vaieten kuitenkin Suomen sisäisestä epätasa-arvosta (Saresma 2017, 126).

Toisaalta Blavatskyn teoksen alkuperä näyttää kytkeytyvän myös verkon valeutisiin analogisesti, sillä populististen vastamedioiden on huomattu tuottavan sisältöä Blavatskyn tavoin lainaamalla sisältöjä useista erilaisista lähteistä (ks. Noppari & Hiltunen 2018, 243–244). Blavatskyn on nähty suhtautuneen ristiriitaisesti tieteeseen kritisoiden yhtä aikaa tieteellisen maailmankuvan materialistisuutta, samalla kuitenkin tukeutuen tieteelliseen tietoon teosofian puolesta argumentoidessaan (von Boguslawski 2020, 209). Blavatskyn suhtautuminen tieteelliseen tutkimukseen muistuttaakin populistisen uusoikeistolaisuuden tukeutumista salaliittoteorioihin, kun sen jäsenet yhtä aikaa kyseenalaistavat perinteisiä tiedollisia auktoriteetteja samalla tukeutuen postmoderniin kriittiseen teoriaan (vrt. Andrejevic 2013, 128).

Populismien näkökulmasta tulkittuna Hunnuton Isis -sarjakuvan fokalisaation kohteeksi asettuva hahmo voidaan myös tulkita populismin kansan antagonistisena vastustajana; oletetun eliitin hallitsevan eliitin edustajana. Tällaisen tulkinnan kautta kommenttikuplat viittaavat vastaavien vaatimusten ketjuun, kun taas fokalisaation kohteena olevan vaatimukseen vastaamaton henkilön nähdään vaatimusten kohteena. Sarjakuvassa vaatimukset jäävät vaille vastausta, mikä Laclau mukaan on edellytys näiden vaatimusten artikuloimiseksi yhtenäiseksi ”kansaksi” (Laclau 2005, 86). Sarjakuvan tulkinnallinen monitahoisuus tekeekin sen merkityksen vakiintumattomaksi ja rinnastaa toisiinsa populistisesti artikuloitujen kansan vastaamattomaksi jääneitä vaatimuksia ja populisteilta itseltään vaadittua perusteltua argumentointia keskenään.

Viimeinen sarjakuva taas viittaa suomalaiseen kansantieteilijään ja esoteerikkoon Sigurd Wettenhovi-Aspaan, jonka suomea alkukielenä käsittelevän teoksen kuvituksena käytettiin veistosta tästä suomalaisesta runolaulaja Tsjoppi Jäniksestä (Pitkälä 2010, 60). Jäniksen hahmo esiintyy romaanissa myös muissa kohtauksissa ja toimii rinnastuksena suomalaisten Kalevalaiseen myyttiseen menneisyyteen. Romaanissa suomalaiset runonlaulajat ja toisaalta myös suomalaiseen kulttuuriperinteeseen kuuluvat Kalevalan hahmot nähdään maahanmuuttokriittisten verkkoympäristöjen kontekstissa. Tsjoppi Jäniksen nimessä on myös sanaleikki: S-kirjaimen siirtäminen nimen keskeltä etukirjaimeksi muokkaa nimen merkityksen muistuttamaan pysähtymiseen ohjaavaa stop-sanaa. Sarjakuvan maahanmuuttokriittisessä kontekstissa stop herättää mielikuvia liittyen maahanmuuttoon vastustavan liikkeen vaatimukseen rajojen sulkemisesta. Suomalainen runolaulantaperinne törmäytetään verkon rasistiseen maahanmuuttovastaisuuteen, jolloin syntyy koomisia mielikuvia nykyaikaisesta verkossa tuotettavasta kansanperinteestä. Teosofinen näkemys suomalaisista myyttisenä tietäjäkansana

(Harmainen 2020, 192; von Bogulawski 2020, 212) asettuu nokkelan vainoharhaisuuden kontekstiin, jossa suomalainen salattu viisaus ja selvänäköisyys latistuu verkon foorumkeskusteluiden maahanmuuttotilastojen luettelemiseksi.

Stjoppi Jänis -sarjakuva asettaa kyseenalaiseksi myös kommenttikuplien yhtenäisyyden lisäämällä kommenttikuplia myös kommenttikuplien sisälle. Kuplat voidaankin tästä näkökulmasta tulkita myös kuvauksena informaation sirpaleistumisesta ja tilastojen harhaanjohtavuudesta. Andrejevicin mukaan populistiselle politiikalle ominainen strategia näyttääkin olevan erilaisten narratiivien lisääminen niin, että totuuden löytäminen näyttää mahdottomalta. Näin kritiikki voidaan torjua vetoamalla tähän todellisuuden saavuttamattomuuteen. Alkuperäistä esitystä kommentoivaa tilastoa vastaan voidaan esittää toisella tavoin mitattuja tuloksia, joiden valossa ilmiö näyttäytyy erilaisena. (Andrejevic 2013, 8–9.) Näin tutkittu tieto muuttuu fiktion tasolla yhä enemmän mielipiteeksi.

Vaikka sarjakuvista onkin mahdollista tehdä moninaisia tulkintoja, on niillä kaikilla yhteinen nimittäjä. Kaikissa tulkinnoissa toistuu jonkinlainen oletettu toiseus. Kommenttikuplien kautta Mika asettuu kahden fiktion tason rajalle: reaalisen ja salatun toiseuden väliin. Populistisesta ja antagonistisesta näkökulmasta taas voidaan nähdä jännite oman identiteetin ja sille vastakkaisena nähdyn vastustettavan eliitin välillä. Molemmissa on kyse populismille välttämättömistä vastaamattomista vaatimuksista, jotka esitetään jollekin vaateisiin vastaamattomalle vieraille toimijalle (Laclau 2005, 86).

4.4 Suomen kansa *Jatkosota-Extrassa*

Vaikka en määrittele populismia tutkimuksessani ideologista sisältöä kantavana, korostuu rajauksessani populistista retoriikkaa hyödyntävien aatteiden pyrkimys luoda vastakkainasetteluja ”tavallisen kansan” ja ”valtaapitävän eliitin” välille. Populistinen retoriikka hyödyntää erityisesti tyhjän nimittäjän käsitettä, joka kokoaa moninaisen joukon vaatimuksia yhden kokoavan identiteetin taakse. Näin se, mitä kansalla todella tarkoitetaan saattaaakin jäädä usein varsin epäselväksi. Kohdeteoksessa kansa saakin epämääräisyydessään jopa myyttisiä piirteitä:

-- Tiedätkö Mika, parhaan ja ainoan politiikan korkeakouluni minä kävin ysviis-ysikuus kun olin Taloustutkimuksella duunissa. Siinä ihmisten parissa kiertäessä sai Suomesta läpileikkauksen, mikä ei ikinä olisi onnistunut vaikka nyt vaalitulaisuuksia läpijuoksemalla. -- Mutta siis jos sinä Mika suunnittelet pidempää uraa Perussuomalaisissa, niin en osaa kuvitella mitään parempaa kurkistusaukkoa kansakunnan mielialoihin kuin taloustutkimuksen haastattelutyö. (JE 2017, 220.)

Katkelma kuvaa tapaa, jolla populistinen retoriikka suhtautuu niin sanottuun kansaan lähes myyttisenä joukkona. Lainausta voidaan myös käyttää esimerkkinä politiikkojen pyrkimyksestä esiintyä samastuttavan niin sanotulle ”tavalliselle kansalaiselle”. Näin se ennakoiki koko luvun sisältöä juuri tällaisena kurkistusaukkona ”tavallisen kansan” mieleen.

Romaanissa uusoikeistolainen ajattelu ja siihen liittyvät salaliittoteoriat ovat siis fantasiaa, jonka varassa todellisuus säilyy ymmärrettävänä. Kieli on elementti, jonka kautta fiktiiviset henkilöt rajaavat fyysistä todellisuuttaan ymmärrettävään muotoon. Samalla tavoin tätä maailmankuvaa romaani rajaa myös kuvallisesti. Mikan siirtyessä Huhtasaaren verkkoyhteyden ulottumattomiin, myös kuvasto alkaa vähitellen muuttua arkaaisemmaksi. Siinä missä teoksen muut osat sijoittuvat kaupunkiympäristöön, jossa informaatio on jatkuvasti tarjolla usean mediumin välityksellä, Huhtasaaressa nämä vallitsevat mediumit eivät ole saatavilla.

Huhtasaaren nimi itsessään näyttää viittaavan Perussuomalaisten Laura Huhtasaaren. Tässä nimen siirtäminen uuteen tarkoitukseen voidaan tulkita populistisen speaktaakkelimaisuuden näkökulmasta. Huhtasaaren nimi näyttää toimivan romaanissa jonkinlaisena viitepisteinä, jonka kautta romaanin tässä osassa kuvattu syrjäseutujen väestö ruumiillistuu Laura Huhtasaaren. Moffitt toteaaakin kansasta tuotettujen representaatioiden toimivan välittäjänä kansan ja johtajan välillä. Hän esittää juuri johtajan poissaolon mahdollistavan erilaisten identiteettien yhdistymisen kansaksi. (Moffitt 2016, 102.) Näin romaanissa esoteerinen kansanusko, salaliittoteoriat ja erilaiset hämärät taloudelliset kytkökset näyttävät tiivistyvän romaanissa juuri Laura Huhtasaaren.

Huhtasaaren sijoittuva luku poikkeaa muusta kirjasta myös siinä hyödynnetyn alaviitetekniikan kautta. Esitänkin kappaleen kuvaavan Mikan tajunnan muutosta, kun

spektaakkelin kuvien ja representaatioiden virta ei enää vaikuta ympäristöstä tehtyihin havaintoihin ja tulkintoihin. Tällaisen tulkinnan rajaamana väitän alaviitteiden lisääntymisen kuvaavan Mikan alitajunnan irrottautumista kuvien virrasta. Myös käytetyn kuvaston tyyli muuttuu romaanin tässä osassa arkaaisemmaksi, kun Mika menettää kosketuksen fantasiansa rajapintoina toimiviin mediasisältöihin. Näitä maailmankuvaansa tukevia rajapintoja hän alkaa lopulta korvata vieraan ympäristön mystifioinnilla.

Kun uusoikeistolaiseen maailmankuvaan kuuluvien salaliittoteorioiden kehys hajoaa, asettuu tilalle Suomalainen kalevalaiseen perinteeseen tukeutuva esoterinen ajattelu, joka romaanissa rinnastuu salaliittoteorioihin. Esoterialla tarkoitetaan salattua tietoa, joka on tarkoitettu vain asiaan vihkiytyneille. Tietoa, jonka hallitsevat uskonnolliset ja tieteelliset instituutiot ovat hylänneet. (Kokkinen & Mahlamäki 2020, 12; Häkkinen & Iitti 2015, 11–12.) Näin se siis muistuttaa lähtökohdiltaan salaliittoteorioita, jotka myös olettavat havaitun maailman takana vaikuttavan jotakin arkitiedolle tuntematonta (Andrejevic 2013, 114). Erityisesti teosofian esoteerisilla tulkinnoilla Kalevalasta näyttää olleen vaikutusta Suomen kansallisen identiteetin rakentumiseen 1900-luvun alussa (Harmainen 2020, 189–190). Luvussa toistuvatkin esoteeriseen traditioon liittyvät viittaukset hahmojen nimissä ja kuvastossa. Tässä ympäristössä Mikan omalle kokemusmaailmalle vieras ympäristö täytyy sovittaa oman fantasian näkökulmasta ymmärrettäväksi ilman tulkintaa tukevia viestintävälineitä:

ja pyyhkiä kosteutta otsaltaan. Ensin poistettiin virtsarakko 15 ja sappi 16, jotteivät ne puhkeaisi ja myrkyttäisi muita elimiä karvailla nesteillään. Muut osat Jalo-Kivi erotteli vikkelästi jänteistä ja kalvoista ja pudotteli ne Vietti Nykäsen tuomiin astioihin 17. Yleisö saattoi vain ihailia paloittelun näennäistä, balettimaista vaivattomuutta.

Ryhmiteltyään elimet purnukoihin Jalo-Kivi haki kuistin pihalta erikoisen sahan 18 ja alkoi halkaista ruhoa. Tehokas työkalu puri lihaa helpon näköisesti. Verestä ja suolista puhdistetut sisäosat toivat Mikan mieleen halkileikkaukset, joita koulun biologiantunneilla oli joskus esitelty. Lopuksi Jalo-Kivi silpasi irti päänpuoliskot, joista aivot 19 oli siirretty omaan kulhoonsa. Toimenpide oli ohi. Osat jätettiin pihaan jäähtymään. Juhlaväki siirtyi rantaan, jossa Wrede af Elimän isännän johdolla kohotettiin teuras-tajamestarin malja. Mika tietenkin kieltäytyi paloviinaryypystä, hänen oli lähdeävä työkierrokselle. Hän hyvästeli sydämellisesti aamuauringon seurakunnan ja suuntasi kulkunsa takaisin kohti rantatien risteyksen keskipäivää.

(JE 2017, 257)

Esimerkissä satiirille tyypillinen graafinen ja kärjistetty kuvaus eläimen teurastuksesta näyttää päähenkilön mielessä rinnastuvan uskonnolliseen seremoniaan. Lähdeaineistona kuvaan on käytetty lavasuunnitelmaa Richard Wagnerin vuoden 1882 oopperaan Parsifal. Luvussa käytetyt numeromerkinnät lisäävätkin useisiin kohtauksiin sivumerkityksiä, kun ne liitetään Parsifalin kolmannen näytöksen viimeiseen kohtaukseen. Wagnerin tunnettu antisemitismi, joka poikkesi vakaumuksellisuudessaan jopa aikansa yleisestä juutalaisvihasta liittää Huhtasaaren tapahtumiin synkän alavireen. Huhtasaaren pinnalta viattomalta näyttävät

tapahtumat näyttävät piilottavan taakseen jälleen salatun todellisuuden. Magee toteaaikin Wagnerin olleen ihmisenä vainoharhainen ja salaliittoteorioihin taipuvainen (Magee 2002, 343–344).

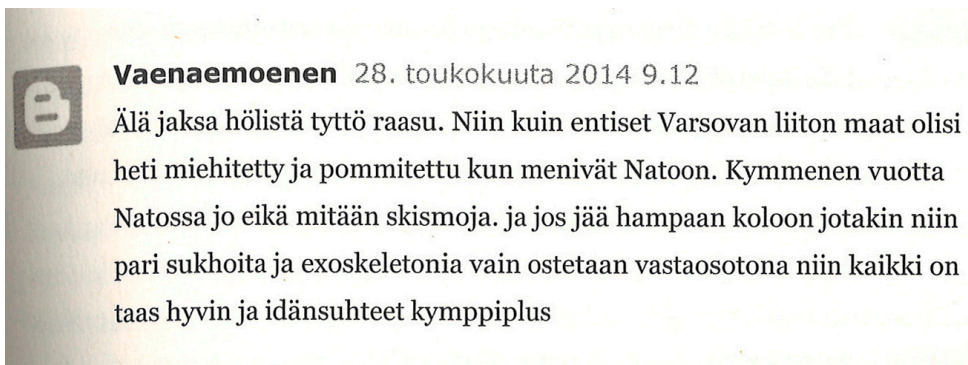
Onkin merkitsevää, miten lähdemateriaalina on käytetty juuri tätä kuvaa. Wagnerin oman tulkinnan mukaan Parsifal oli hänen kristillisin teoksensa. Hän totesi Parsifalin käsittelevän erityisesti myötätuntoa ihmisten välillä, mille hän kuitenkin väitti juutalaisen rodun olevan vastakkainen. (Deathridge 2008, 162–163.) Katkelmassa esiintyvä teurastuksen kuvaus aiheuttaa ensisilmäyksellä ristiriitaisia ajatuksia, sillä esitetyt tapahtumat eivät näytä kytkeytyvän mitenkään järjellisesti viereisellä sivulla esitettyyn kuvaan. Kuitenkin tapahtumat ja kuvat yhdistetään voimakkaasti toisiinsa merkitsemällä osia tekstistä numerokoodilla viereiseen piirrokseen. Katkelma tuleekin ymmärretyksi, vasta kun sitä tulkitaan jo aiemmin esittämällani tavalla, jossa romaanin kuvallisuus ja graafinen suunnittelu nähdään todellisuutta koossapitävän fantasman osina. Huhtasaaren sijoittuva osa Kuinka Kalmiassa voimistellaan näyttääkin rinnastuvan teoksessa toistuvasti Wagnerin viimeiseen oopperaan, ja toisaalta Wagnerin räikeään antisemitismiin, jonka on tulkittu vaikuttavan merkittävästi myös Parsifalin teoskomposition taustalla (Deathridge 2008, 161, 163).

Ilman informaatioteknologian tarjoamaan spektaakkelia Mika joutuu sovittamaan näkemäänsä suhteessa omaan ymmärrykseensä maailmasta. Toisaalta voidaan ajatella, että tässä myös romaanin toimittajakertoja joutuu sopeuttamaan kuvallista kerrontaa uuteen tilanteeseen. Näin väkivaltainen ja brutaali teurastus alkaakin saada yleviä sävyjä, kun se kytketään uskonnollisista rituaaleista muistuttavaan kuvastoon vieressä. Samalla Mikan irrottautuminen informaatioyhteiskunnan tuottamista havainnoinnin rajoista ja kuvallinen alluusio Wagnerin oopperaan, näyttää yhdistävän Mikan oopperan nimihenkilö Parsifaliin, joka oopperassa edustaa puhdasta hölmöä (ks. Deathridge 2008, 162.)

Ilman yhteyttä tulkintaa ohjaavaan mediaympäristöön, Mika on kuin Parsifal oopperan ensimmäisessä osassa: puhdas kaikesta tiedosta. Näin Parsifalin näyttämökuva asettuu romaanissa viitepisteeksi, jonka kautta Mikan matka Huhtasaarella saa allegorisen merkityksen. Parsifalin tapahtumat asetetaan kuvan tarjoaman viitepisteen kautta uuteen kontekstiin Suomen syrjäseudulla. Sen kristillinen merkitys taas korvataan suomalaisella esoterialla ja tähän traditioon kytkeytyvillä hahmoilla. Mikan rinnastuessa oopperan Parsifaliin, asettuu hän tässä uudessa kontekstissa jonkinlaiseksi parodiaksi oopperan päähenkilöstä. Mikan merkitys

vapahtajana ei Parsifalin tavoin kytkeydy kristilliseen tematiikkaan vaan Suomalaisen esoterian perinteeseen. 1900-luvun alun teosofisessa liikkeessä suomalaiset nähtiinkin Kalevalaisena tietäjäkansana, joka kykeni intuitiivisesti tulkitsemaan maailmankaikkeuden salattuja lakeja. Näin suomalaisten nähtiin toimivan vastapainona suurvaltojen harjoittamalle voimapolitiikalle. (Harmainen 2020, 189–190.)

Romaanin verkkokeskusteluja mukailevissa osissa toistuvat viittaukset Kalevalaan suomalaisuutta määrittävänä mytologiana. Tässä kontekstissa Kalevala näyttäytyy kuitenkin paradisisessa valossa, kun Kalevalan hahmot liitetään verkon keskustelupalstoille. Keskustelijoiden nimimerkit viittaavat Kalevalan hahmoihin, mutta liitettynä verkon toksiseen kielenkäyttöön eepoksen hahmot näyttäytyvät uudenlaisessa valossa:

(JE 2017, 335)

Kalevalaan viittaavien nimimerkkien kommentteissa korostuukin usein eepoksen maskuliininen luonne esimerkin tavoin. Romanin naispuolisen henkilön kirjoittaman blogitekstin kommenttikenttä saakin Kalevalaan viittaavien nimimerkkien kautta allegorisia merkityksiä liittyen Kalevalan miesten ja pohjolan emännän väliseen taisteluun. Kalevalainen mytologia rinnastuu populistiseen uusoikeistoon myös muualla romaanissa. Yli-Juonikkaan teoksille tyypillisen metaforisuuden laajentamisen keinoin esimerkiksi Sampo Terhon etunimen kautta henkilö rinnastetaan Kalevalan sampoon (JE 2017, 517). Suomalaisten myyttisten hahmojen yhdistäminen romanin populistiseen uusoikeistoon näyttääkin kyseenalaistavan näiden ideologioiden suhtautumista suomalaisuuden perustaviin myytteihin (Tammikko 2019, 70, 82).

Verkkoympäristöt ovat myös uudenlaisia paikkoja, joissa aiemmin julkisen keskustelun ulkopuolelle jääneet saavat osallistumismahdollisuuden, kuten salaseurat tarjotessaan väylän käyttäjien uudelleen järjestäytymiselle luokkarajoista riippumatta (vrt. Harmainen 2020, 180). Populismille olennaisen antagonistisen vastustajan tuottaminen kielessä on verkossa myös yksinkertaisempaa, kun kaikkien käyttäjien motiivit ja todellinen identiteetti ovat piilotettuja.

Verkkoidentiteetti jättää ulkopuolelleen subjektin ylijäämän. Myös salaliittoteorioille se on luonnollinen kasvupaikka, kun jokaisen kommentin takana piilevät todelliset motiivit ja toimijat voivat piiloutua anonymiteetin taakse. (Andrejevic 2013, 117.) Yhteiseen toiseuden ulkopuolelle sulkeminen taas mahdollistaa romaanin keskustelijoiden yhteisyyden rakentamisen ja vahvistamisen (Tammikko 2019, 63).

Spektaakkelimaisesti erilaisten medioiden tasolla tuotettu esitys on romaanissa eräänlainen kulissi, jonka kautta tietynlaista kansallista identiteettiä pyritään rakentamaan romaanin pintatasolla. Näitä merkityksiä kuitenkin häiritsee salaliittoteorioiden vieras todellisuus, joka paljastuu vasta teoskokonaisuuden materiaalisuuden takana. Näin siis epäinhimillistettyjä maahanmuuttajia koskeva verkkokeskustelu näyttääkin paljastuvan pinnan alla väkivaltaisen ksenofobian muodoksi. Tällä tavoin myös rasismi ja ksenofobia tuotetaan verkossa osaksi spektaakkelia. Kuten Debord toteaa: ”Spectacle is not a collection of images, but a social relation among people, mediated by images” (Debord 1970, 2).

Esimerkiksi sivuilla 44–45 esitetyssä Facebook-keskustelussa, käyttäjien profiilikuvat voidaan nähdä joko ainoastaan käyttäjän omakuvina tai jonkinlaisina ihannoidun identiteetin symboleina. Jälkimmäisessä tapauksessa kuvat ovat osa populistisen uusoikeiston spektaakkelia, joka ihannoi mennyttä ja tuottaa kuviteltua kansallista ja etnistä identiteettiä kuvien kautta verkon keskustelupalstoilla:

Jonne From

2 hours ago · 🌐

Verner Wesslin

1 hours ago · 🌐

Stjoppi Jänis

2 hours ago · 🌐

(JE 2017, 44–46.)

Kuvien lähdemateriaaliin tutustuminen kuitenkin paljastaa profiilikuvien olevan peräisin Yhdysvaltojen Nebraskassa tapahtuneita rotumellakoita seuranneesta afroamerikkalaisen Will Brownin julkisesta lynkkaamisesta vuonna 1919 (Swiercek 2008, 2).

(University of Washington 1919)

Tässä kuvien lähdemateriaali tuottaa tekstiin monikerroksisuutta ja mahdollistaa katseen ”kulissien” taakse. Mudde huomauttaakin äärioikeistolaisten järjestöjen toimivan usein ikään kuin kahdella tasolla. Näistä toinen suunnataan julkisuuteen esimerkiksi poliittisten ohjelmien muodossa, kun järjestön todelliset motiivit piilotetaan tämän kulissin taakse. (Mudde 2000, 20.) Samaan aikaan kuvat toimivat satiirin keinona kommentoiden verkkokeskusteluita. Ne rakentavat katkelmaan ikään kuin fiktion ulkopuolella toimivan tason, jossa todelliset historian tapahtumat asettuvat narratiivin tasolle merkityksen lisinä, jotka muokkaavat lukijan suhtautumista esitettyyn keskusteluun. Kuvat kytkevät historiankirjoituksen romaaniin intertekstiksi, joka näyttää lukijalle kärjistäen, mihin tällaiset tiettyyn etniseen taustaan tai kulttuuriin kohdistuvat ennakkoluulot pahimmillaan johtavat: Omahassa valkoisten mustiin työläisiin kohdistamat ennakkoluulot ja median sensaationhakuinen uutisointi johti mellakoihin, jotka päättyivät lopulta kuvan esittämään mustan Willie Brownin julkiseen lynkkaamiseen (Swiercek 2008, 2).

Samalla erilaisten kuvallisten ja diskursiivisten identiteettien moninaisuus verkkokeskusteluissa myös tuottaa tulkintaa populismin moninaisesta kansasta, joka koostuu erilaisista institutionaalisen järjestelmän sisällä vastaamatta jääneistä vaatimuksista, jotka kohdistetaan vastustettavaan eliittiin (Laclau 2005). Erilaisia merkitsijöitä yhdistämällä romaani tuokin esiin verkossa kokoontuvan kansan identiteettien moninaisuuden. Ylempänä esitettyjen kuvälähteiden lisäksi romaani viittaa toistuvasti Jämsän tapahtumiin Suomen 1918 sisällissodan aikana. Ylläolevassa esimerkissä käyttäjä ”Jonne From”, näyttääkin viittaavan Jämsän suojeluskunnassa toimineeseen myös Rummin Jussi nimellä tunnettuun Johannes Fromiin. Fromin kerrotaan sisällissodan aikana osallistuneen Jämsän seudulla punaisiin kohdistuneeseen terrorismiin. (Rislakki 1995, 63–64.)

Romaani siis kytkee kollaasin keinoin yhteen sekä historiallisia rasistisia liikkeitä että Suomen historian luokkataistelua. Maahanmuuttoa vastustavan liikkeen taustalla näyttää vaikuttavan monia erilaisia tavoitteita ja yksilöllisiä motiiveja, toisin kuin ryhmän oma tulkinta itsestään yhtenäisenä kansana antaa olettaa. Se kokoaa erilaiset identiteetit Facebookin maahanmuuttokriittisen keskustelun alla kokonaisuudeksi, joka alleviivaa näitä piirteitä nykyisessä uusoikeistolaisessa liikkeessä. Kaikille identiteeteille yhteistä näyttää kuitenkin olevan jonkinlainen vihollisajattelu, jossa jokin ihmisryhmä pyritään kuvaamaan omaa vertaisryhmää arvottomampana (Tammikko 2019, 63). Ylä-Anttila toteaaakin verkon keskustelupalstojen käyttäjien yhdenvertaisen osallisuuden johtaneen useimmiten populistiseen katkeraan ja vastakkainasettelemaan kanssakäymiseen käyttäjien välillä (Ylä-Anttila 2020, 4).

Näin maahanmuutto nähdään erilaisten tyydyttymättömien vaatimusten kokoajana, joka yhdistää heterogeenisen joukon niin kutsuttua eliittiä vastaan. Käyttäjä Stoppi Jäniksen kommentti kuvaa miten populistisen identiteetin koettu yhteisyys rakentuu instituution sisällä vastaamattomissa vaatimuksissa, joiden kautta ryhmä kokee yhteisyyttä. Samalla ryhmän sisälle syntyy jännite, kun ryhmän jäsenet joutuvat yhtä aikaa mukautumaan osaksi yhteistä vaatimusta säilyttäen kuitenkin samalla omat yksilölliset motiivinsa. (vrt. Laclau 2005, 96.)

Stjoppi Jänis

1 hours ago · 🌐

Joni on joutunut poliittisen vainon kohteeksi. Tapahtumaan ilmoittautuneet sitoutuvat tukemaan Jonia 10€ tukimaksulla sikäli kun Joni tuomitaan sakkoihin tai muutoin lausunnostaan. Saatteeksi nämä sanat: meidän ei tarvitse jakaa kaikkia mielipiteitä toistemme kanssamme tunnistaaksemme sen, että joko me seisomme yhdessä rintamassa Suomen lasten tulevaisuuden puolesta tai sitä ei kukaan tee. Tapahtuman ajankohta on viihteellinen. Jos tuomio tulee, sen päivämäärä on sitten ajastaan olennainen.

45

(JE 2017, 45)

Katkelma osoittaa populismille ominaista yhteisen identiteetin korostamista: ”Saatteeksi nämä sanat: meidän ei tarvitse jakaa kaikkia mielipiteitä toistemme kanssamme tunnistaaksemme sen, että joko me seisomme yhdessä rintamassa Suomen lasten tulevaisuuden puolesta tai sitä ei kukaan tee” (JE 2017, 45). Virke toistaa monikon ensimmäisen muodon possessiivisuffiksia kieliopillisesti väärällä tavalla, mikä parodioi verkkokeskusteluille tyypillistä virheellistä kirjoitusasua. Samalla se myös kommentoi yhtenäisenä esiintyvää populistista rintamaa, jonka jäsenet joutuvat mukauttamaan omaa toimintaansa suhteessa muihin ryhmän sisällä esitettyihin vaatimuksiin (vrt. Laclau 2005, 80). Monikon me muodon toisteinen ja liioiteltu käyttäminen näyttää pilkkaavan juuri tällaisen yhtenäisyyden keinotekoisuutta. Kuvien ja tekstien välittämät erilaiset merkitykset kuitenkin korostavat homogeenisen populistisen identiteetin olevan illuusio, joka hajoaa heti kun erilaisia merkityksiä erotetaan toisistaan.

Facebook-keskusteluissa romaani esittää monia poliittiselle väkivallalle ja populismille ominaisia piirteitä ja kytkee ne sosiaalisen median ympäristöön, jossa maahanmuuttovastainen toiminta ja keskustelu näyttää enenevässä määrin tapahtuvan. Se kuvaa yhtä aikaa oman kansan ihannointia, uhriaseman omaksumista sekä vastustajan epäinhimillistämistä, jotka kaikki näyttävät olevan tyypillisiä piirteitä maahanmuuttovastaisille toimijoille (Niemi & Houni 2018; Puuronen 2011; Ruotsalainen 2017; Tammikko 2019). Toisaalta se näyttää jo romaanin alkuun sijoittuvilla sivuilla osoittavan horjumista reaalisesta ja virtuaalisesta rajalla. Kulttuurisota näyttää saavan fyysisiä piirteitä, kun journalistinen kriittinen kirjoittaminen näyttää käyttäjien kommentoivien rinnastuvan fyysiseen väkivaltaan:

Jonne From

2 hours ago · 🌐

Osasin odottaa tätä, mutta täytyy sanoa uutiskynnyksen painuneen aliarvoiseen maassa potkimiseen. Olen täysin sanaton....miksi pitää satuttaa? Minä olen ottanut opikseni, mutta toimittajilla on näköjään koulu vielä käymättä. Sattuu saatanasti 😞😞😞 Anteeksi!!!!

👍 Tykkää

➡ Jaa

👍 24 henkilöä tykkää tästä

(JE 2017, 44)

Kun verkon uusoikeistolaisten uhriutuva suhtautuminen kritiikkiin rinnastuu Fromin kohtaloon sisällissodan jälkeen saavat kommentit ironisia sävyjä. Taustaltaan työväenluokkainen From joutui sisällissodan jälkeen sosiaaliseksi hylkiöksi ja sai kokea väkivallan uhkaa (Rislakki 1995, 237—240). Kun Fromin kommentit kuitenkin kytketään tämän sisällissodan aikaisiin rikoksiin, saavat kommentit toimittajien epäoikeudenmukaisuudesta huvittavia sävyjä. Rinnastus sisällissotaan tuottaakin kärjistetyn ja parodisen näkökulman poliittista väkivaltaa oikeuttavaan edulliseen vertailuun, jossa oma väkivallan käyttäjä pyritään näkemään olosuhteiden uhrina (Tammikko 2019, 72).

Keskustelu kommentoi maahanmuuttovastaisen liikkeen suhtautumista jäsenten menneisiin väkivaltarikoksiin ja vertaavan tätä suhtautumista valkoisten sisällissodan aikaisiin rikoksiin. Sisällissodan jälkeen Jämsässä tehtyjä punaisiin kohdistuneita terroritekoja pyrittiinkin aktiivisesti unohtamaan. Keskustelu rinnastuu erityisesti Fromiin, joka sai sisällissodan jälkeen saaneen huonon maineen ympäri Suomea. Kysyttäessä tekemistään murhista Fromin on kerrottu vedonneen erityisesti annettuihin käskyihin. (Rislakki 1995, 236–237.) Edulliselle vertailulle tyypillisesti (Tammikko 2019, 73–74) keskustelussa oman ryhmän jäsentä vastaan esitetyt syytökset liioiteltuja ja osa poliittista ajojahtia. Toisaalta vähemmistöt ovat luonnostaan epähygienisiä ja eläimen kaltaisia. Sisällissotaan ja Fromin tosimaailman esikuvaan kytkettynä käyttäjien keskustelussa omaksuma uhriasema alkaa kuitenkin näyttäytyä huvittavana.

Tammikko huomauttaa, että vaikka väkivaltaiset poliittiset ryhmät eivät yleensä sitoudu poliittiseen korrektiuteen, joutuvat ne julkisuudessa välttämään avointa rasismia. Erilaisten vastamedioiden sivuilla ja keskustelupalstojen kielenkäytössä erilaiset halventavat puheentavat ovat kuitenkin yleistyneet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi sanoista suvaitsevainen ja vajakki

muodostettu suvakki. Erilaisten epäinhimillistävien kuvausten kohdalla liikutaan usein vähintään rasismien rajapinnoilla. (Tammikko 2019, 67–69.)

Jonne From

30 minutes ago · 🌐

Kiitos vaan kaikille, mutta tämä yhdistys on liian hyvä juttu mennäkseen pieleen mun historian takia. Surettua ja itkettä... Koko Harmoinen tarvii teitä ja tätä juttua mikä aloitettiin, jotta kaikilla olisi hyvä olla. Noi haaskalinnut pilaa tämän yhdistyksen mikä kaikkia auttaa ja suojelee läsnäolollaan. En voi antaa sen tapahtua. Te olette hyviä ihmisiä. Jos pipsriks meinaa mennä, niin hypään pois. Te pärjätte hyvin 🤍🙄

👍 Tykkää

➡ Jaa

👍 20 henkilöä tykkää tästä

Freija Kotkanpää

10 minutes ago · 🌐

TÄTINI ASUU Harmoisissa joutuu maksamaan 10,000 viemäröinnistä yksi paskakikkare viikossa--lehmät hevoset kusee ja paskantaa 24t ja isäntä ajaa kaikki paskat pellolle. Huhtasaaren tataarit kusee ja paskantaa mihin sattuu... ??? onko homostelu vienyt järjen 0

👍 Tykkää

➡ Jaa

👍 2 henkilöä tykkää tästä

Jatkosota-extran käyttää kielessään uusoikeistolaisuuden kohteitaan epäinhimillistävä kielenkäyttöä ja niin sanottuja tarinoita, joiden kirjoittajan ja vastaanottajan välillä vallitsee niin sanottuja ”esisopimuksia”. Vesa Puuronen toteakin esimerkiksi Jussi Halla-ahon Scripta-blogin lukijoiden ottavan osaa tällaisiin sopimuksiin, joissa tietyt asiat hyväksytään itsestäänselvinä tosiasioina, joille ei tarvita perusteita (Puuronen 2011, 228–229). Maahanmuuttovastaisen vastamedian onkin nähty käyttävän uutisoinnissaan järjestelmällisesti poliittisesti epäkorrektia kieltä (Noppari & Hiltunen 2018, 247). Harmoisten tilanne vaikuttaa keskustelussa esisopimukselta, jonka kaikki osallistujat hyväksyvät todeksi. Fromin osallistuminen keskusteluun näyttää liittävän Harmoisen myös sen sisällissodan aikaiseen historiaan. 1918 maaliskuussa suojeluskunnan Kapteeni Hans Kalmin pataljoona hyökkäsi Harmoisissa punaisten kenttäsaaralalle ampuen kaikkia sairaalan potilaita. (Rislakki 1995, 87.) Juuri Jämsässä sisällissodan aikaan tapahtunut punaisiin kohdistunut terrori on teoksessa toistuva motiivi, jonka kautta Suomen kansa yhtenäisyys tulee kyseenalaistetuksi. Kun Neuvostoliittoa vastaan käydyt sodat tarjoavat lähtökohdan myytille yhtenäisestä Suomen

kansasta yhteistä vihollista vastaan, näyttää sisällissodan kuvaaminen kansakunnan kahtiajakautuneisuuden.

Keskustelusta on luettavissa myös selvästi epäinhimillistä kielenkäyttöä, jonka kautta viholliseen kohdistettu väkivalta pyritään näkemään hyväksyttävämpänä. Ryhmän sisäiset eroavuudet häivytetään keskustelussa kiinnittämällä huomio ulkoistettuun toiseuteen, jonka nähdään edustavan niitä ominaisuuksia, joita ryhmän jäsenillä ei katsota olevan (Tammikko 2019, 63, 67–68). Käyttäjä Freija Kotkanpää rinnastaa kommentissaan Huhtasaaren tataareita maatilaa eläimiin. Myöhemmin kun Mika liikkuu Huhtasaarella, voidaan olettaa kirjoituksen vaikuttaneen tämän tulkintaan ympäristöstään:

”—Märkä savi, ihmisulosteet, kurjuus ja kuolema yhtenä mustana keitoksena. – Kulmikkaat kasvopiirteet ja omahyväinen feministinen ilme viittasivat tataarien rotupiirteisiin. Tataarit olivat perustaneet tähän leirin.”
(JE 2017, 250.)

Mika tulkitsee katkelmassaan näkemänsä sen perusteella, mitä on aiemmin kuullut puhuttavan Huhtasaaresta ja tataareista. Katkelma antaa ymmärtää, ettei Mika osaa varmasti sanoa, miltä tataarin pitäisi näyttää. Hänellä on kuitenkin oletus, että tietyt fyysiset ominaisuudet voivat paljastaa mihin ”rotuun” henkilö kuuluu. Tällainen yleistäminen näyttääkin olevan tyypillistä muukalaisvastaiselle ajattelulle. Tammikko toteaa, muukalaisvastaisuuden syntyvän usein juuri niin sanotun turvallistamisen ja viholliskuvien rakentamisen kautta. Usein muukalaisvastaisten mielipiteiden taustalla ei näytä olevan laajaa omakohtaista kokemusta niin sanotusta vihollisesta. Sen sijaan tällaisen viholliskuvan kehittymiseen riittävät yksittäiset kokemukset vastustetusta ihmisryhmästä, joka yleistetään koskemaan kaikkia tämän ihmisryhmän jäseniä. (Tammikko 2019, 66–67.)

Fiktiivisen iltalehden sisällä Facebook-keskustelut näyttävät yhdenvertaisena informaatiolähteenä muiden tietolähteiden keskellä. Romaanin kuvaama informaatiivirta osallistuu populistisen kansan identiteetin rakentamiseen. Tässä speaktaakkelissa populistisen kansan ulkopuolelle jäävän alemman toiseuden tehtäväksi jää toimia kohteena, josta erottautumalla populistinen kansa voi syntyä. Se pyyhkii eroja heterogeenisestä joukosta koostuvan kansan sisältä poistamatta näitä eroavaisuuksia kuitenkaan kokonaan. (vrt.

Sutherland 2012, 339.) Keskustelijat osallistuvat yhtä aikaa toiseuden tuottamiseen representaationa, samalla vahvistaen omaa yhtenäistä identiteettiään. Keskustelulla voidaan nähdä myös yhteys todellisen maailman tapahtumiin. Vuonna 2016 MV-lehti julkaisi uutisen maahanmuuttajien aiheuttamasta ludeongelmasta Facebook-kommenttiin perustuen. Alkuperäisessä keskustelussa tietolähteeksi annettiin yksittäinen tuholaiistorjuja.(Tammikko 2019, 68.) Romaanin keskustelussa Harmoisten tapauksen kohdalla tiedonantajana on vastaavasti käyttäjä Freija Kotkanpään Harmoisissa asuva ”täti”.

4.5 Eliitti, viholliset ja valta *Jatkosota-extrassa*

Populistisen kansan omaksumien identiteettien hallitsemattomuus näyttääkin olevan romaanin kansanedustajien tunnistama ilmiö. Tätä kuvaa katkelma dialogista, joka käsittelee satiirisen kärjistävään tyyliin populismin asemaa nykypoliitikassa:

-- Joka tapauksessa konetta parempi metafora poliittisen halutuotannon käyttöön olisikin alakerrassa bilettävä valmiiden matriisien läpi vuotava käsitteellisten rajojen yli laajeneva juhlijajoukko. Ehdotan että myös poliittinen työ voisi tulevaisuuden syvävaltiossa omaksua esikuvakseen hyötymatriiseja uhmaavan 24 hour party people -skitson. (JE 2017, 38.)

Katkelma on kokonaisuudessaan satiirinen ja kärjistetty kuvaus populismista opportunistisena ajattelutapana, joka kokoaa erilaisia vaatimuksia hallitsemattomasti vedoten ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin ja haluihin. Tämän kärjistetyn populistisen suodattimen kautta koko poliittinen järjestelmä alkaa näyttäytyä yksilöllisten etujen tavoittelun järjestelmänä, jossa jokainen pyrkii maksimoimaan omat voittonsa.

Ristiriita yksilöllisyyden ja yhteisen vaatimuksen välillä onkin romaanissa toistuva motiivi. Mika joutuu jatkuvasti kamppailemaan sovittaakseen omaa yksilöllistä identiteettiään suhteessa muuhun populistisen uusoikeiston sisällä kokoontuvaan kansaan. Yhteisyyden viitepisteinä käytetään romaanissa viittauksia esimerkiksi edellä mainittuihin suomalaisuuden myytteihin. Totalisoiva identiteetti näyttää kuitenkin hajoavan jatkuvasti erilaisten vaatimusten ja

subjektien moneuteen. Maahanmuuttovastainen identiteetti redusoituu usein stereotyyppioiksi, joiden kautta tarkasteltuna yhteisyyden rakentaminen reaali maailman kanssakäymisissä käy mahdottomaksi Mikin kanssakäyminen ulkoisilta ominaisuuksiltaan itsestään poikkeavan maahanmuuttoa vastustavan henkilön kanssa nostaa esiin kysymyksiä oikeiston oletetusta yhtenäisyydestä:

-- Vaikka maahantunkukriittisyys yhdisti osapuolia, leijonakorumiehen tapaiset kansalaiset suhtautuivat usein epäillen akateemisiin ”kynäniskoihin”. Siksi maahantunkukriittisessä valistustyössä tuntui piilevän omat riskinsä nuivien itsensä kannalta. Halla-aho, Niinistö, Terho, Hankamäki, Niskapalkki, Nännikäinen, Lepomäki, Leskinen ja heidän muut kirjanoppineet aatetoverinsa pystyivät tarjoamaan toivon kipinän lähiöiden kalseassa nykytodellisuudessa eläville kansalaisille. Mutta jos leijonakorumiehet kokevat seuraavaan vaalikauteen mennessä yliopistoväen ryvettyneen päivänpolitiikassa tai muutoin pettäneen syvien rivien luottamuksen, kuka tietää millaisen Calibanin saamme vaivoiksemme? --
(JE 2017, 377.)

Katkelma kuvaa kuilua kuvitellun kansan ja akateemisen oikeiston välillä osoittaen populismille välttämätöntä tasapainottelua samastuttavuuden ja poliittisen uskottavuuden välillä. Viittaamalla Kokoomuksen kansanedustajiin, kuten katkelmassa mainittavaan Elina Lepomäkeen, romaani myös hämärtää oikeiston sisälle hahmoteltuja rajoja. Katkelmassa Lepomäki näyttää asettuvan akateemisen oikeiston ja kentällä kohdatun ”kansan” välille asetetussa jaossa samalle puolelle maahanmuuttoa vastustavan oikeiston kanssa. Populistinen johtajuus taas näyttää jatkuvana tasapainoiluna erilaisten roolien välillä. Akateemiseen auktoriteettiasemaan vetoaminen näyttäytyy yhtä aikaa viestivän kannattajakunnalle poliittista uskottavuutta, mutta samalla vähentää samastuttavuutta. Moffitt huomaakin populististen poliitikkojen joutuvan usein tasapainoilemaan samastuttavuutta luovan tavallisuuden ja populistista ihanneidentiteettiä edustavan erityisyyden välillä (Moffitt 2016, 57). Populistisen johtajuuden epävarmaa tasapainoilua kansanomaisuuden ja erityisyyden välillä kuvaakin romaanin kuvaus Jussi Halla-ahosta, jonka vuorosanojen yhteydessä romaani hyödyntää jo aiemmin käsiteltyjä verkon keskustelupalstojen käyttäjäkomentoja. Näin Halla-aho näyttää tasapainoilevan romaanissa jatkuvasti rajalla, jolla populistisuuden kahtiajakautunut luonne voi

kääntyä häntä itseään vastaan. Käyttäjän mahdollisuus estää Halla-ahon viestit näyttää olevan jatkuvasti läsnä.

Myös antagonistinen jako uusoikeiston ja vihervasemmistolaisen eliitin välillä näyttää romaanissa usein hämärtyvän. Moffittin mukaan samalla kun perinteiset poliitikot ovat alkaneet hyödyntää populistisempaa tyyliä esiintymisessään, ovat populistit vastaavasti alkaneet hyödyntää enemmän media-alan asiantuntijoita esiintymisensä kohentamiseksi. Koska populistit kuitenkin pyrkivät tuottamaan mielikuvaa välittömästä vuorovaikutuksesta kansan ja johtajien välillä, tulee nämä taustalla toimivat asiantuntijat pyrkiä piilottamaan yleisön katseilta. (Moffitt 2016, 78–79.) Näin tarkasteltuna teoksen esittämä maailma alkaakin näyttäytyä konstruktiona, joka välitetään vastaanottajalle. Olennaista on, miten romaanin tuottamat representaatiot erilaisista populistisen uusoikeiston oletetuista vihollisista on rakennettu uusoikeistolaisen maailmankuvan näkökulmasta.

Poliittisten identiteettien ylitsevuotavuus ja hajoaminen ei siis rajoitu yksin romaanin populistiseen uusoikeistoon. Sen sijaan yksi kuvaavimmista esimerkeistä löytyykin Vihreiden kuvauksesta. Romaanissa Vihreiden kuvaus on toteutettu verkon populistisen uusoikeiston diskurssin mukaisesti, niin että puolueen jäsenet nähdään yhtä aikaa hallitsevan järjestelmän korruptoimina ja yhteiskunnallisesta todellisuudesta vieraantuneina. Vihreiden representaatiot romaanissa ovat esimerkkejä uusoikeistolaisen maailmankuvan rakentamisesta kielellisten mielikuvien tasolla. Kuvaus kuitenkin vaikuttaa henkilöihin niin, että tällaisen oikeistolaisen diskurssin kantamat asenteet alkavat valua henkilöhahmojen diskurssiin. Sivuilla 166-167 Vihreiden puoluesihteerin Panu Laturin puheenvuoro ympäristönsuojelusta alkaa saada oikeistolaisen talouspolitiikan piirteitä:

”[--]Sen, miten ratkaisut kaikkiin ekologisiin uhkakuviin piilee ekosysteemin itsensä rakenteissa. [--] Miten populaatio palautuu kaikilla eläinlajeilla kestäväälle tasolle automaattisen habitaaatin kantokyvyn loppuessa kesken? Eikä ihminen ole tästä poikkeus. [--] Eipä silti, olisi minustakin tahdon riemuvoitto, jos toimiva eloonjäämis-yhteiskuntamalli saataisiin aikaan kansainvälisillä sopimuksilla ja parlamentaarisessa prosessissa, mutta toistaiseksi mistään sellaisesta ei ole merkkejä missään päin maailmaa.” (JE 2017, 168.)

Katkelmassa uusliberalismin ajatukset vapaiden markkinoiden itsensäkorjaavuudesta asetetaan ympäristöpolitiikan kontekstiin. Kyseenalaiseksi siis asettuu toisaalta sekä oikeistolainen että vasemmistolainen kielenkäyttö. Joutuessaan hankauksiin, toisilleen vieraille diskursseille ominaiset piirteet ja toisaalta niiden yhtymäkohdat tulevat esille. Kun ympäristöpolitiikka pyrkii ”korjaamaan” luontoa poliittisilla toimilla ja sääntelyllä, uusliberaali talouspolitiikka taas näkee päinvastaisesti ihmisen luoman järjestelmän luonnollisena. Ihmiskunnan eloonjäämiselle olennainen ympäristöpolitiikka sovellettuna uusliberaalin politiikan ajamalla sääntelyn purkamisella näyttäytyy kärjistettynä ja naurettavana. Katkelma rinnastuu oikeistolaiseen keskusteluun sääntelyn purkamisesta ja hyvinvointivaltion mahdollisuudesta. Samalla se parodioi oikeistolaista retoriikkaa, jonka kautta oikeistolaiset toimijat pyrkivät esiintymään etäisinä ja rationaalisina auktoriteetteina talouskysymyksissä vasemmiston ideologista kiihkoilua vastaan. Katkelma pakottaa lukijan kyseenalaistamaan yhteiskunnallisessa keskustelussa itsestäänselvinä pidettyjä piirteitä, ja osoittaa miten neutraaleina ja objektiivisina esitetyt asiat ovat usein poliittisesti värittyneitä.

Myös Niinistön todellinen identiteetti näyttää kuitenkin olevan jatkuvasti neuvottelun alaisena. Henkilöhahmoon viitataan romaanissa ainoastaan nimellä Niinistö, joka näyttää viittaavan sekä Ville Niinistöön ja Perussuomalaisten kansanedustajaan ja entiseen puolustusministeri Jussi Niinistöön. Toisinaan henkilö saa myös nykyisen tasavallan presidentti Sauli Niinistön piirteitä. Hahmossa yhdistyvät kaikki uusoikeistolaisen maailmankuvan liberaaleihin liittämät representaatiot, jotka näyttäytyvät myös toisiinsa nähden ristiriitaisina. Niinistö on samaan aikaan erilaisten hyväntekeväisyysjärjestöjen hämäristä toimista hyötyvä eliitin edustaja, toisaalta naiivi ja helposti johdateltavissa oleva hölmö.

Niinistön hahmo jatkaa myös kollaasikirjallisuudelle tyypillistä leikkiä identiteetillä ja hahmojen yhteensulautumilla (Robinson 2011, 145, 161). *Jatkosota-extran* rajaamassa kontekstissa tällainen vakiintuneen identiteetin problematisoiminen asettuu myös osaksi poliittista kamppailua merkityksistä. Niinistön identiteetti muuttuu romaanissa kelluvaksi merkitsijäksi, josta liberaali ”vihervasemmisto” ja konservatiivinen oikeisto kamppailevat. Populististen poliitikkojen mukautuminen perinteisen politiikan diskursseihin ja esiintymiseen ja muiden poliitikkojen omaksuma populistinen tyyli hämärtää rajoja toimijoiden välillä. Kamppailun tulee romaanissa tietynlaiseen päätepisteeseen, kun hahmon narratiivi hajoaa useaan vaihtoehtoiseen tarinalinjaan, jotka etenevät sivulla rinnakkain vierekkäisillä palstoilla.

Romaani näyttää rinnastavan toistuvasti keskenään myös uusliberaalia ja maahanmuuttoon keskittyvää oikeistopolitiikkaa. Näiden välille romaani rakentaa kytköksiä yhdistäessään näihin viittaavia elementtejä keskenään. Näitä oikeistolaisuuden erilaisia puolia näyttävät romaanissa yhdistävän erityisesti antagonistinen suhtautuminen politiikkaan taisteluna omista eduista. Havainnollistavasti teoksen alusta voidaan lukea katkelmaa, joka yhdistää uusliberalistisia ajatuksia yksilön vapaudesta ja maahanmuuttoon liittyvää byrokraattista kieltä. Sekä turvapaikkapolitiikka että uusliberalismin korostama yksilön vapaus alkavat saada ironisia sävyjä, kun ne tuodaan yhteen.

- Olet hakenut Suomesta kansainvälistä suojelua. Olet kertonut henkilöllisyydestäsi ja taustastasi johdonmukaisesti, ja esittämäsi asiakirjat tukevat kertomustasi henkilöllisyydestäsi. Tekemällä rikosilmoituksen olet turvautunut asiassa viranomaissuojeluun. Olet lopettanut työsi amerikkalaisessa yhtiössä ja olet kertonut etkä tämän jälkeen tilanne rauhoittui etkä saanut enää uusia aiempaan työhösi liittyviä uhkauksia. Briteissä sinä et pääse ajamaan juniorikisoissa vielä kolmetoistavuotiaana. Viranomaissuojelun saaminen Bagdadissa sunniarabina on useimmiten epätodennäköistä. Jos haluat pärjätä elämässäsi, sinun on luovuttava ajatuksesta, että itsestäsi huolehtiminen on luksusta ja opittava ajattelemaan sitä enemmänkin velvollisuutena. Olet kertonut perheesi saamasta uhkauksesta ja tapahtuneesta ampumavälikohtauksesta johdonmukaisesti ja uskottavasti. (JE 2017, 29.)

Yhdistettynä erilaiset diskurssit näyttävät katkelmassa yhdenmukaisilta eikä niitä pinnallisesti tarkasteltuna tunnista *cut-upiksi*. Tarkassa luennassa kuitenkin erityisesti keskellä tekstiä maininta mahdollisuudesta osallistua Briteissä juniorikisoihin kuitenkin osoittaa virkkeiden katkonaisuuden sisältönsä puolesta muuhun tekstiin sopimattomana. Verkkohaku osoittaakin, että teksti on leikattu pääosin Suomen maahanmuuttoviraston turvapaikkapäätöksiä kritisoivalta Migrileaks sivustolta (Migrileaks 20.12.2016). Osa virkkeistä löytyy myös erilaisilta yksilönvastuuta korostavista artikkeleista ja blogiteksteistä (esim. Kuusisto 13.11.2016; MTV uutiset 8.12.2015).

Maahanmuuttopäätöksiin kytkettynä individualistinen diskurssi saakin katkelmassa koomisia sävyjä. Yhdistettynä virkkeet muodostavat pääosin yhtenäisen kokonaisuuden, jonka kautta turvapaikanhakijan asema näyttäytyy yksilön omasta toiminnasta riippuvaisena eikä ulkopuolisten olosuhteiden ohjailemana. Virke ”Jos haluat pärjätä elämässäsi, sinun on luovuttava ajatuksesta, että itsestäsi huolehtiminen on luksusta ja opittava ajattelemaan sitä enemmänkin velvollisuutena”, siirtää vastuun hyvinvoinnista yksilölle itselleen. Kun turvapaikanhakeminen siirretään tällaiseen kontekstiin, näyttäytyy yksilönvastuuta korostava diskurssi ironisessa valossa.

Romaanin antagonistiselle kahtiajaoille eliitin ja kansan välillä on myös olennaista erilaiset sukupuolirooleihin progressiiviseen identiteettipolitiikkaan kohdistetut kamppailut. Verkkoympäristöissä yhteiseksi vaatimukseksi näyttää kasvaneen yhteiskunnassa vallitsevan poliittisen korrektiuden vastustaminen. Nagle käsittelee internetin forumpalstoilla kehittyntä oikeistopopulistista liikehdintää, jonka hän esittää perustuvan muun muassa juuri käyttäjien kokemaan paremmuuteen verrattuna niin sanottuihin ”massoihin”. Näiden forumeiden kulttuuria kuvailee hänen mukaansa erityisesti liberaalien suvaitsevaisuuden normien vastustaminen ja myös naisvihamielisyys. Diskurssissa naissukupuoli ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ajava feminismi näyttäytyy rationaalisen ja järkevän käytöksen vastakohtana. (Nagle 2017, 86–100, 103–104.) Reynolds ja Press huomauttavatkin miten vastakulttuurit ovat yleisesti esittäneet kapinallisuuden miehisenä ominaisuutena, kun taas naisellisuus on nähty yhteiskuntaan ja normeihin sopeutumisen subjektina (Naglen 2017, 112–113 mukaan).

Vaihtoehto-oikeiston aggressiot feminismiä ja liberaaleja kohtaan näyttäytyvätkin *Jatkosota-extrassa* luonnollisena toimintana. Populistisen uusoikeiston maailmankuvan kontekstissa uhkailuviestit ovat työtehtäviä siinä missä muutkin:

Päivän rästityötehtävinä oli vielä tiivistelmä EU-vaikuttamisstrategiaa koskevasta PuVL-mietinnöstä 14/2011 sekä kuukausittaiset *sinen omine* -uhkausviestit Naisasialiiton unionille, Naisten linjalle ja Tasa-arvolain neuvottelukulmalle. (JE 2017, 105)

Jatkosota-extra tuo myös monin paikoin esiin internetin vaihtoehto-oikeiston käyttäjien korostunutta miehisyyttä ja vaikeaa suhdetta naissukupuoleen ja feminiinisyteen. Myös romaanin naishahmot esitetään populististen puolueiden ja vaihtoehto-oikeistolaisten internet-forumeiden rajaamana. Naishenkilöt jäävät usein etäisiksi ja mystisiksi toisinaan jopa

vaarallisiksi. Toisaalta naisten ympärillä näyttää myös vallitsevan jonkinlainen väkivallan uhka. Esimerkki naisten asemasta romaanin uusoikeistolaisessa maailmassa on näkyvimpiin kuuluvan naishahmon Ulla Tuskin viimeisessä esiintymisessä. Ulla esitetään epäselvissä olosuhteissa lukijalle vieraaksi jäävässä eksoottisessa ympäristössä huumattuna. Tutkiessaan rakennusta, jossa häntä pidetään, hän joutuu muun muassa todistamaan teloitusta rakennuksen ulkopuolisella aukiolla. Täällä hän myös kuulee suomenkielistä keskustelua:

Äkkiä hän oli hahmottavinaan suomenkielisiä sanoja äänimassan keskellä. Tai ainakin jotain suomen kaltaista: -- ”Gravitaatio” tai ”kavitaatio”. ”Kihokki”, ”silokka” tai ”suvakki”. -- Sinänsä ei olisi mikään ihme, vaikka lähetystössä olisikin läsnä keskenään juttelevia maanmiehiä. Mutta yhtä hyvin kysymyksessä saattoi olla psykologinen harha, huumeiden, kuumehorkan ja koti-ikävän yhdistelmä.

–Olenko minä tullut haaremiin!

Yläparvelta kajahtava karmiva suomenkielinen kiljahdus, joka repi äänimattoon aukon, hälvensi epäluulot kerralla. (JE 2017, 409.)

Katkelmassa yhdistyy monia vaihtoehto-oikeistolle ominaisia diskursseja, kuten itämaisiin valtioihin liitetty väkivallan uhka, jonka koetaan kohdistuvan erityisesti naisiin. Toisaalta katkelma yhdistää samaan kontekstiin myös itäisiin maihin kohdistuvan seksiturismin, jota taas länsimaiset miehet käyttävät usein hyväkseen. Vieraisiin kulttuureihin kohdistettu ambivalentti seksuaalisuus tulee näin kohtauksessa esiin. Vieras kulttuuri näyttäytyy naiselle vaarallisena ja uhkaavana, kun miehelle se näyttäytyy halun kohteena. Kohtauksessa korostuvat useat valtasuhteita rakentavat representaatiot, joiden kautta naiseus ja rodullistetut identiteetit määrittyvät valkoiselle heteromiehelle vastakkaiseksi toiseudeksi (Saresma 2020, 211).

Viitauksella 1930-luvulla kahdesti filmatisoituun suomalaiseen elokuvaan *Olenko minä tullut haaremiin!* katkelma myös kuvaa maskuliinisen identiteetin valta-aseman historiallista jatkuvuutta. Elokevassa kolme poikamiestä palkkaa toisistaan tietämättä naispuolisen palvelijan, mikä synnyttää romanttisia suhteita henkilöiden välille. (Elonet 2020.) Viittaus yhdistää keskenään yhtäältä länsimaisen seksiturismin ja toisaalta Suomen perinteiset patriarkaaliseen hegemoniaan perustuvat sukupuoliroolit. Romaani yhdistää verkon populistiselle uusoikeistolle ominaisen kahtiajakautuneen suhtautumisen naiseuteen ja feminismiin kuvatessaan samaan aikaan populistien mielikuvia vieraiden kulttuurien naisiin

kohdistuvasta uhasta ja toisaalta konservatiivien pyrkimystä säilyttää patriarkaatin hegemoninen asema (ks. Saresma 2017, 131).

Katkelma esittääkin romaanin diskurssille ja sen sisältöjä rajaavalle uusoikeistolaiselle maailmankuvulle tyypillisen pakkomielteisen epäluuloisuuden ja ambivalenssin suhteessa toiseen. Romaanin hyödyntämän maailmankuvan sisällä kaikki heteronormatiiviselle maskuliiniselle ja konservatiiviselle maailmalle vieras näyttäytyy yhtä aikaa uhkaavana ja naurettavana. Liberaali väestö näyttäytyy pahantahtoisena voimana, jota ohjaavat ääneensanomattomat motiivit. Samaan aikaan verkon diskurssia hyödyntäen se kuitenkin esittää saman liberaalin vallan edustajat parodiseen sävyyn naiiveina ja hyvä uskoisina, kuten romaanin Niinistö -nimisen hahmon analyysissa.

Vastaavanlainen ambivalenssi näyttää vallitsevan myös suhteessa muihin romaanin identiteettejä kokoavasta tyhjistä merkitsijästä erotettuihin toiseuksiin. Ero suhteessa vieraaksi koettuun toiseen yhdistääkin identiteettejä ja pyrkimyksiä yhdistävän toiseuden takana (Sutherland 2012, 337). Populistinen identiteetti rakentuu niiden ominaisuuksien kautta, joista se pyrkii erottautumaan. *Jatkosota-extrassa* tällaisina yhteisöllisen identiteetin ulkopuolelle rajattuja ominaisuuksia ovat erityisesti feminiinisyys, liberaalit arvot ja länsimaalaisesta erottuvat piirteet. Länsimaalaisuudesta normista poikkeaminen näyttäytyy romaanissa sekä kulttuurisena ilmiönä kuten nimissä että ruumiillisessa ulkomuodossa.

Kamppailu kansan ja pahantahtoisien eliitin välillä näyttäytyykin vaikeasti hahmottavana, kun populistiselle tyylille tyypillisesti fiktion maailma on täynnä erilaisia uhkia, joista osa näyttää kumpuavan myös niin kutsutun kansan itsensä sisältä. Toisaalta taas osa uhista taas jää lukijalle ja henkilöille niin etäisiksi ja kokoontumattomiksi, että salaliittoteorioiden toimijoita on lähes mahdoton hahmottaa. Kansa ja eliitti risteävät usein keskenään, kun käsitteiden taakseen kätkemien identiteettien todellinen moninaisuus paljastuu.

4.2 Sota kansallisena myyttinä *Jatkosota-extrassa*

Jatkosota-extra siis käsittelee median ja populismin välistä suhdetta ja median välityksellä käytävää kamppailua merkityksistä. Siinä toistuva visuaalinen motiivi on erityisesti Suomen

valtion käymät sodat ja niistä kertovat iltalehtien erikoisjulkaisut. Tästä näkökulmasta sodan erilaiset representaatiot ovat yksi romaanin speaktaakkelin kantavista elementeistä. Sotien ihannoiminen ja sotilaisiin liitetty myyttinen suhtautuminen näyttääkin maahanmuuttovastaisessa liikkeessä sekä rakentavan ryhmänvälistä yhtenäisyyttä että pahimmillaan jopa valmiutta väkivaltaan (Tammikko 2019, 70, 81–82).

Romaanin kuvallisten elementtien osalta lähdemateriaalin alkuperä asettuukin kyseenalaiseksi, sillä esimerkiksi tietyt sota-ajan kuvat voidaan kytkeä monenlaisiin julkaisuihin. Koska kuvia on hyödynnetty erilaisissa Suomen sotia käsitelleissä konteksteissa ja sodista on kirjoitettu loputtomasti erilaisiin tekstilajeihin kuuluvia kuvauksia, voidaan sota ja siihen kytketty kuvasto nähdä Laclaun mukaisena tyhjänä merkitsijänä, joka tyhjentyy siihen liitettyjen merkitysten moneuden kautta. Merkitysten tasolla käytävässä taistelussa sotaan liittyvä kuvasto asettuukin romaanissa yhtäältä kamppailun välineeksi ja toisaalta taisteltavaksi alueeksi, johon osapuolet pyrkivät asettamaan omat merkityksensä. Asettuessaan osaksi erilaisia diskursseja ja poliittisia vaatimuksia sota muuttuu romaanissa kelluvaksi merkitsijäksi, jonka erilaiset poliittiset toimijat pyrkivät omaksumaan osaksi omia ideologioitaan.

Koller huomauttaa multimodaalisen tekstin ja kuvan yhdistämisen tuottaman kognitiivisen kuormituksen vahvistavan lähetetyn viestin käsitteellistämistä (Koller 2009, 49–50). Näin kansallinen identiteetti sotaan liittyvissä julkaisuissa kiteytyy erilaisissa vastaanottajien tekstistä ja kuvasta tekemissä tiivistävissä tulkinnoissa. Lopulta populismin speaktaakkelimainen representaatioin ja kuvin tuotettu mielikuva kansasta rinnastuu Kollerin kuvaukseen brändäämisestä, jossa suuryhtiöt pyrkivät tuottamaan tuotemerkistään metonymian, jossa tiivistyvät positiiviset mielikuvat, joita yritys toivoo itseensä liitettävän. Näiden mielikuvien kautta brändi pyrkii sisällyttämään itseensä ominaisuuksia, joita kuluttaja toivoo itsessään olevan. (Koller 2009, 50–51.) Samalla tavoin sotakuvien voi nähdä pyrkivän tuottamaan kuluttajille positiivisia mielikuvia suomalaisesta kansallisidentiteetistä ja siihen liitetystä ominaisuuksista. Näin romaani havainnollistaa populismin keinotekoisesti tuotettuja mielikuvia yhtenäisestä kansasta ja toisaalta näiden mielikuvien taustalla toimivia markkinointikoneistoja.

Romaani osoittaaakin juuri kollaasimaisen lähdemateriaalin muokkaamisen ja haltuunoton kautta, miten näitä sotaan liittyviä kuvauksia voidaan myös häiritä Žižekin esittämällä tavalla, häiritsemällä niistä tuotettua speaktaakkelimaista merkitysten virtaa, totutusta poikkeavilla

merkityksillä (Žižek 2006, 571). Aineistojen käytön ja manipuloinnin kautta se kytkee ajallisesti, paikallisesti ja kielellisesti toisilleen vieraita merkityksiä toisiinsa tuottaen merkitysten yhteensulautumista, ristiriitoja, anakronismeja sekä rinnastuksia, joiden kautta populistisen uusoikeiston tuottama esteettinen speaktaakkeli, joka koostuu performansseista, kuvista, diskurssista ja representaatioista tulee häirityksi ja hajoaa. *Détournementin* keinoin romaani omaksuu näitä populistisen uusoikeiston speaktaakkelille tyypillisiä erilaisin moodein tuotettuja kuvia suomalaisuudesta ja häiritsee niistä rakennettuja perinteisiä tulkintoja täyttäen ne erilaisilla merkityksillä (Miller 2012, 111).

Esimerkki tällaisesta uusoikeistolaisen speaktaakkelin häiritsemisestä on romaanin keskellä esiintyvissä lööpeissä, jotka parodioivat iltapäivälehtien tapaa luoda myyttiä Suomen sodista ja sen veteraaneista kuvien ja sotanarratiivien tasolla. Sotien kuvasto onkin tehokas tapa tuottaa kansallista myyttiä. Tammikon mukaan kansallista suurryhmäidentiteettiä rakennetaan esimerkiksi vetoamalla oman kansan menneisyydessä kokemaan sortoon ja uhkaan. Hän osoittaa, miten Suomessa tällaista menneisyyden sortoon perustuvaa suurryhmäidentiteettiä onkin rakennettu juuri Neuvostoliittoa vastaan käytyihin sotiin tukeutuen. (Tammikko 2019, 69–70.)

Tätä tuotettua representaatiota speaktaakkelista se käyttää pohjana uusoikeistolaisen maailmankuvan häiritsemiselle. Žižekin esimerkin tavoin yhtenäisenä näyttäytyvä kansa alkaa romaanissa hajota, kun sen perustukset palautetaan kansan kahtia jakaneeseen sisällissotaan (Žižek 2006, 571). Toisaalta Suomen sotiin liitetty sankaruus ja niiden merkitys osana kansallista identiteettiä (Tammikko 2019, 70, 81–82) asettuvat romaanissa kyseenalaisiksi, kun niihin liitetään merkityksiä, jotka muistuttavat Suomen ja natsi-Saksan liittolaisuudesta toisen maailmansodan aikana. Esimerkiksi tietosanakirjan graafista asettelua muistuttava aukeama käyttää kuvaa Lauri Törnistä natsiunivormussa.

vientimarkkinointi export marketing *exportmarknadsföring* "Eduskuntatalossa on sadoittain huoneita, joiden oven saa lukkoon." Sivukorvalla budjettiriihen aikana kuuluu huomautus alkoi seuraavina viikoina elää omaa elämäänsä Mikan mielessä. Ehkä asiaan vaikuttivat myös viimeaikaiset käänneet S-32-tutkinassa.

Villehard Saksa

Jälleen oli törmäty ongelmaan, jonka intuitio tunnisti ongelmaksi pystymättä lainkaan sanallistamaan, mistä oikeastaan oli kysymys. Voiko kysymyksen vastata oikein, ellei edes kysymystä ole kyetty muotoilemaan millekään tunnetulle kielelle? Epätodennäköiseltä se ainakin tuntui. Tällaisia uusia huolenaiheita eduskuntatalon sadat lukittavat ovet aiheuttivat Mikalle budjettiriihen jälkeisinä työviikkoina.

vientipalkkio export subsidy *exportpremie* Iltamyöhälle venyneiden SERE-neuvotteluiden aikaan Mika oli komennettu Niskapalkin työhuoneeseen ryhmittelmään erilaisia lakipapereita ja muistioita arkistokaappeihin. Ei kerrottu, miten

tehtävä liittyi käynnissä oleviin neuvotteluihin; työn kiireellisyyttä vain teroitettiin useampaan kertaan. Papereita oli välillä haettava Meduusan Verkon ullakokerroksesta, jonka valottomat käytävät huokuivat hiljaisuutta. Useimmat ovet käytävän molemmin puolin olivat kiinni. Yksi selälleen jätetty ovi salli näkymän työhuoneeseen, jonka pimeydestä erottui vain vaatenaulakon siluetti suljettuja sälekkaitimia vasten ja tietokoneen punainen stand by -merkkivalo.

vientitakuu export guarantee *exportgaranti* Ei tullut kuuloonkaan että Mika olisi painanut jonkin suljetun oven kahvaa kokeillakseen, oliko se auki. Asia askarrutti häntä aina vain ankarammin, mutta sitäkin ankarammin hän vannotti itselleen, ettei säisi antaa periksi petolliselle houkutukselle. Iltai pitkittyessä ja tiheydessään puseratun esiin jotain sellaista, mikä päiväsaikaan kiireestä huolimatta uinuu yöelämän unta. Hän muisti, miten kerran eräällä avoimen yliopiston kursilla joku myöhästynyt suljetun oven taakse jäänyt opiskelija oli kokeillut arasti, aukeaisiko ovi hänelle sittenkin. Ovi sijaitisi liitutaulun ja kateederin puoleisella seinällä, opettajasta katsoen vasemmalla. Opettaja ei selvästikään pannut merkille hitaasti ylös ja alas liikkuvaa ovenkahvaa, mutta kolmannessa penkkirivissä ovenpuoleisella seinustalla istuvalla Mikalta se ei jäänyt huomaamatta. Muistiinpanovihkot rapisivat hänen ympärillään niin kuin mitään ei olisi tapahtunut.

vientitalletus export deposit *exportdeposition* Oliko hän ollut opiskelijoista ainoa, jonka heiluva kahva oli jäähmettänyt kauhusta? Ei hän ollut pystynyt enää keskittymään luennoitsijan puheeseen. Kursstin aihettakaan hän ei enää pystynyt palauttamaan mieleensä, aktiivinen unohtaminen oli tehnyt tehtävänsä. Ylös ja alas tasaisen äänettömästi liikkuva kahva oli peitännyt

kaiken alleen. Ihmeellisen monta kertaa kahvaa oli väännetty, Mikan elävän muistituksen mukaan ainakin kuudesti. Ja joka kerta kahva painui alas mahdollisimman hitaasti ja ääntä päästämättä, niin ettei luennoitsija havahtunut rasahdukseen eikä astunut ovelle päästäkseen mattimöyhänsä sisään. Läpätunkemattoman musta talvi-ilta luentosalin ikkunoiden takana ei ollut antanut armoa Mikan pakokauhulle.

vientitarkkailu export (control) declaration *exportkontrollanmälan* Portaiden juurelta alkava tasanne oli päällystetty tummalla korkkimatolla. Sillä kävellessä askelkin vaipuivat kuulumattomiin. Mika oli jäänyt yksin ajatustensa kanssa. Mikä häntä lukuissa ovissa pohjimmitaan vaivasi? Sekö, mitä piilossa ovien takana tapahtui? Vai se, että hätätilanteessa pakeneminen kilpistyisi lukittuun oveen, pakenija jäisi ryskyttämään kahvaa epätoivoisena eikä avunhuuto kantautuisi pohjakerrokseen jossa vartioliikkeen mies istuisi pelamassa miinanraivausta? Ei. Kaikki tämänapaiset seikat muodostivat petoksen kokonaisrakenteesta vain pienen osatekijän.

Albert Stubblepine III

vieraan pääoman kiertonopeus debt turnover ratio *främmande kapitallets omsättningshastighet* Jos kaikkia ovia pidettäisiin auki vuorokauden ympäri, systeemi monimutkaistuisi huomasti. Tällakin ajatuksella Mika päätyi leikittämään kuljettessaan papereita kerroksesta toiseen. Huomioon piti ottaa paitsi työhuoneiden ovet, myös käytävien väliovet, joista suurin osa oli jo alkuiltasta suljettu keskukseen automaattilukituksella. Eksymisen tai muun sekaantumisen vaara kasvaisi moninkertaiseksi, jos lukoista luovutettiin kokonaan. Realistina Mika myönsi tämän auliisti. Mutta oliko asia näin yksinkertainen? Ei Mika pelännyt ensinkään eksyttävää sokkeloisuutta, reillettä harhautuminen olisi pahimmillaankin vain viivästyttänyt tavaran siirtämistä oikeaan paikkaan. Hän tiesi jo kokemuksesta, ettei näissä työtehtävissä asetettuja deadlineja sanellut mikään todellinen käytännöllinen kiire vaan pelkkä pyrkimys virtaviivaisuuden ulkoiseen vaikutukseen. Mikään ei muuttuisi, vaikka työtehtävään käytettäisiin yhden illan sijasta kolme viikkoa. Tuskin näin helposti kielellistettävä ilmiö olisi ikinä saanut häntä ahdistumaan tällä tavoin.

vieraan pääoman takaisinmaksuaika debt repayment period *främmande kapitallets pay-off-period* Reitti kulki pohjakerroksesta läpi länsisiiven, jonka talvipuutarhasta sisäpihalle johtava ovi oli jätetty auki Mikaa varten. Ympäristö oli tullut niin tutuksi, ettei hän osannut erityisemmin kiinnittää huomiota muuttumattomiin arkisiin yksityiskohtiin, eikä hän havainnut varsinaista muutosta paikan yleisessä ilmapiirissäkään. Aina torstaiamuisin hän kävi täällä puhdistamassa lauhduttimet ja siirtämässä kannut uima-allashuoneen vieressä sijaitsevaan boilerikoppiin. Peseytymistilojen edestä laskeutui portaikko kellarikerrokseen, rakennukset yhdistävään pitkään tunneliin.

(JE 2017, 158—159)

Romaani häiritseekin totuttuja kuvauksia suomalaisuudesta ja sodista usein juuri alluusiolla natsismiin ja fasismiin. Suomen asema Neuvostoliiton hyökkäyksen uhrina asettuu kyseenalaiseksi, kun siihen liitetään Suomen rooli natsi-Saksan liittolaisena. Törni kuten muut osion kuvat on kuitenkin nimetty väärin, mikä yhdessä tietosanakirjan sisältämän narratiivin kanssa tuottaa absurdia ja unenomaista tunnelmaa. Törnin väärinnimeäminen voidaan kuitenkin erityisesti Suomen sotien mystifointiin liitettynä nähdä myös merkinä tarkoituksellisesta väärinmuistamisesta ja virheellisistä historiantulkinnosta (Tammikko 2019, 70). Suomen ja natsi-Saksan väliset kytkökset pyritään aktiivisesti unohtamaan tai muistamaan väärin.

Katkelma voidaan nähdä jonkinlaisena stressaantuneena unena, jossa Mikan arjen erilaiset osat alueet talouspolitiikasta käsillä olevaan tutkimukseen, jota hän toteuttaa työnantajansa määräyksestä. Erilaisin moodein välitettyjen viestien välillä ei siis voida nähdä selviä yhteyksiä toisiinsa vaan, ne kuvaavatkin Mikan mielen assosiativisia ja nopeita ajatuksen vaihdoksia unen tasolla. Erilaisten maahanmuuttokriittiselle liikkeelle tärkeät suomalaisuuteen liittyvät merkitykset hajoavatkin romaanissa toistuvasti eri suuntiin.

Tietosanakirjaa muistuttavan osion otsikot liittyvät vientitalouteen, mikä alleviivaa romaanin rakentamaa kytköstä oikeiston ja markkinatalouden välille. Otsikoiden kytkös näyttää pintapuolisesti katsottuna triviaalilta, mutta se nousee merkitykselliseksi, kun otetaan huomioon filosofi Hanna Arendtin historiantulkinta, jonka mukaan imperialismilla oli tärkeä rooli erilaisten luokkaerojen hämärtämisessä. Arendtin mukaan imperialismi auttoi yhdistämään liikapääoman omistajat ja katurahvaan yhtenäiseksi kansaksi yhteisen tavoitteen takana. Näin se myös tarjosi mahdollisuuden uudenlaiseen rotuihin perustuvaan jakoon. (Arendt 2013, 214–215.) Nykyaikaisen suomalaisen verkko-oikeiston kohdalla voidaan myös huomauttaa sen käyttämien viestinnän keinojen olevan pääasiassa ulkomailta ja näin ymmärtää saman ilmiön nykyaikaiseksi muodoksi. Romaanin rakentamassa kontekstissa yhdistettynä kuvaan natsiunivormuisesta Törnistä aukeama voidaankin nähdä kytkevän perinteistä sotakuvastoa ympäristöön, joka vie suomalaiselta sotasankaruudelta siihen liitettyä myyttisyyttä ja sankarillisuutta.

Sotien sankarillisuus ja myyttiset hahmot siis kytketään romaanissa toistuvasti ympäristöihin, jotka purkavat luonnollisilta näyttäviä tulkintoja. Sen lööpit taas yhdistävät speaktaakkelimaista tapaa kirjoittaa Suomen menneistä sodista ja toista populisteille tyyppillistä narratiivia: salaliittoteorioita. Näin salaliittoteoriat näyttävät vievän sodilta niihin liitettyä myyttisyyttä. Oletettu sodan sankarillisuus asettuu kyseenalaiseksi, kun niiden takana esitetään olevan jotakin salattua. Toisaalta myös vieraiden kulttuurien yhdistäminen yleensä suomalaisuuteen liitettyihin sotakertomuksiin hajottavat narratiivien suomalaiskeskeisyyttä:

Kalifaatti myy mustaa valoa

KAUPOISSA TÄNÄÄN

”

Hengen heijastusväreily: salattu sisäeloinen psykotekniikka, fakiirisalaisuus ja jokamiehen kivääri!

SA-KUVA

Žižekin mukaan tällainen yhtenäisenä pidetyn teoskokonaisuuden täyttäminen sille vierailta merkityksillä, asettaa lopulta kyseenalaiseksi alkuperäisen tulkinnan yhtenäisyyden (Žižek 2006, 571–572). Žižekin esimerkin tavoin myös *Jatkosota-extra* tuottaa komposition populistisen uusoikeiston median välityksellä tuotetusta speaktaakkelista, jonka maailmankuva näyttäytyy tekstin pintatasolla yhtenäiseltä. Kuitenkin tekstin sisään asetetut vihjeet yhtenäisten identiteettien hajoamisesta pakottaa lukijan refleктоimaan erilaisten esitettyjen identiteettien, symbolien ja tekojen todellisia merkityksiä.

Erilaisiin lähteisiin viittaava graafinen asettelu ja vaihteleva typografia rakentavat yhdessä sitä informaatioympäristöä, jossa fiktion henkilöhahmot elävät. Tämä kehys vaikuttaa kaikkiin henkilöhahmoihin riippumatta poliittisesta asemoitumisesta. Se on myös kehys, joka väistämättä rajoittaa kaikkia tulkintoja maailmasta. Kun koko romaanin fiktiivisen maailman

havainnointia rajaa populistisen uusoikeiston näkökulma, ei tällainen uusoikeistolainen soturimyytti ole turvassa omalta itseltään. Näin Andrejevicin kuvaama populismin nokkela vainoharhaisuus näyttää määrittävän myös sotakuvauksia, joihin tukeutuen uusoikeistolaista myyttistä suomalaisuuden identiteettiä on rakennettu. (Andrejevic 2013 120–121; Tammikko 2019, 70, 81–82.) Salaliittoteorioille ominaisesti teoksen sotakuvasto kytkettynä speaktaakkelimaisiin lööppeihin siis kyseenalaistaa yleisesti hyväksytyyn narratiivin Suomen sodista ja asettaa sen rinnakkain muiden mahdollisten teorioiden kanssa (vrt. Andrejevic 2013, 117). Näin yhdistäessään kaksi oikeistolaiselle maailmankuvulle ominaista tapaa kuvata maailmaa, teos osoittaa miten ne ovat toisiinsa nähden ristiriitaisia. Kun nokkela vainoharhaisuus, joka määrittää ympäröivästä maailmasta tehtyjä tulkintoja kohdistetaan uusoikeiston omiin representaatioihin, myös niiden kertomuksellinen luonne tulee havaittavaksi.

Kollaasin näkökulmasta romaanin graafiset ominaisuudet viittaavat usein johonkin alkuperäiseen lähteeseen. Näin esimerkiksi romaanissa esiintyvissä iltapäivälehtien mainosotsikoita ja erikoisliitteitä mukailevissa kuvaa ja tekstiä yhdistävissä kokonaisuuksista on mahdollista löytää kytköksiä romaanikontekstin ulkopuolisiin aineistoihin. Romaani muistuttaakin William S. Burroughsin *cut-up*-tekniikalla tuotettuja kollaasitöitä, joissa hän alkoi kehittää aiemmin jalostamaansa kirjoitettuun tekstiin keskittynyttä *cut-upia* kohti multimodaalista ilmaisua. Erityisen silmiinpistävä yhtäläisyys romaanilla on Burroughsin romaaniin *the Last Words of Dutch Schultz* (1970), jossa Burroughs hyödynsi kuvia osana elokuvakäsikirjoituksen muotoon kirjoitettua romaania. Enn (Robinsonin 2011 mukaan) kirjoittaa todelliseen henkilöön liittyvien erilaisten fiktiivisten ja todellisten kuvien yhdistämisen hämärtävän rajoja toden ja fiktion välillä samalla osoittaen, miten erilaiset tekstit ohjaavat tulkintojamme maailmasta.

Vastaavanlainen efekti syntyy, kun *Jatkosota-extrassa* eri aikakausien todelliset ja fiktiiviset tapahtumat kohtaavat sotakuvaston ja sotaa käsittelevien aikakauslehtien rajaamassa kontekstissa:

(JE 2017, 142)

Kokonaisuuden Suomen armeijan sota-ajan kuvat kohtaavat saman aikakauden Japanin armeijan johtajan prinssi Yashuhiton. Kuvat voidaan nähdä monin tavoin ja niihin voidaan lukea erilaisia merkityksiä. Roland Barthes ehdottaakin kuvan olevan aina monimerkityksinen, niin että kuvaa tulkitessa voidaan siihen lukea tiettyjä merkityksiä ja jättää toisia huomioimatta. Samalla hän kuvaa miten tulkinnan kautta kuva voi saada loputtomasti merkitsijöitä, mikä johtaa lopulta päättymättömään ketjuun. (Barthes 1993, 38.)

Tämän kuvien kantaman loputtoman merkityksen ketjun, joka voi näyttäytyä joko merkityksen loputtomana lisääntymisenä tai kuvan merkityksen tyhjenemisenä, voi Barthesin käsitteitä käyttäen ankkuroinnilla. Kuvan tueksi lisätty teksti kytkee sen johonkin pysyvään merkitykseen. (Barthes 1993, 38–39.) Esitetyssä kuvassa mahdollisesti kuvaan kytkettävät merkitykset siis Barthesin käsitteitä käyttäen ankkuroituisivat kokonaisuuden otsikoiden kautta. Toisin kuin Barthesin mainosiin keskittyneessä analyysissä, *Jatkosota-extran* ankkurointi ei kuitenkaan ole samalla tavoin selkeää. Mainosotsikoille tyypillisesti teksti

odottaa lukijansa tuntevan kontekstin entuudestaan ja kokoavan merkityksen aiempien tietojensa pohjalta.

Toisaalta otsikon speaktaakkelimainen asettelu, sen erilaisia merkityksiä kokoava kuvasto ja kytkeytyminen narratiivin tasolla aiemmin triviaalisti mainittuun Syvälampeen tuottavat mielikuvan kohtaauksessa läsnäolevasta nimeämättömästä henkilöhahmosta. Voidaan ajatella kyseessä olevan ohikulkija, joka kuullessaan sanan Syvälampi, kytkee käsitteen mielessään muihin merkityksiin. Näin kyse olisi väärintulkinnasta, jossa Syvälampi yhdistyy Jatkosodan Syvärillä käytyyn tunnettuun taisteluun sanojen äänteellisen samankaltaisuuden kautta. Tämä vieras tietoisuus tulkitsee maailmaa populistisen uusoikeiston tuottaman speaktaakkelimaisen maailmankuvan kautta, jolloin kaikki fiktiivisen maailman tapahtumat tulevat käsitetyiksi tällaisen speaktaakkelin representaatioiden ja estetiikan kautta.

Tulkittuna kollaasin näkökulmasta kokonaisuus voidaan ymmärtää myös suhteessa Burroughsin pyrkimykseen kirjoittaa historia uudestaan ja kyseenalaistaa länsimainen konventionaalinen käsitys historiallisista tapahtumista (Murphy 1997 Robinsonin 2011, 129 mukaan). Burroughsin käsitys kielestä viruksena siirtyi myöhemmin koskemaan myös hänen käsitystään historiasta. Hän näki historian olevan vallitsevan hegemonisen vallan keino, joka mutatoituu ajan myötä, kun aiempien tallenteiden pohjalta tehdään uusia tulkintoja tapahtuneesta. (Robinson 2011, 135.)

Cut-upin hyödyntäminen tällä tavoin Burroughsin myöhemmän tuotannon hengessä onkin tehokas satiirin keino *Jatkosota-extrassa*. Romaani myös yhdistää näitä ajatuksia kuvallisuudesta ja historiasta vallan välineenä yhdistäessään erilaisia historiallisia materiaaleja uuteen kontekstiin. Se käyttää sota-ajan kuvia iltapäivälehtien sotaan keskittyvien erikoisnumeroiden tapaan sensaationhakuiseen ja tunteisiin vetoavaan kieleen kytkeytyen. Näiden kuvien kautta se säilyttää sotakertomuksiin liitetyt mielikuvat, mutta kytkee samalla nämä mielikuvat uuteen kontekstiin. Näin iltapäivälehtien erikoisnumeroihin liitetty sotakuvasto ja sotaan liittyvä diskurssi säilyvät, mutta ne tulevat kytketyiksi uuteen sisältöön. Kun voimakas ja tunteisiin vetoava sodista käytetty retoriikka kytketään ihmisyyden banaaleihin puoliin, kuten bordelleihin syntyy diskurssin ja sisällön välille absurdi jännite. Toisaalta tällainen kontekstin muutos myös osoittaa, miten viestien merkitys ei synny ainoastaan niiden sisällössä, vaan oikeanlaisen artikulaation kautta mitkä tahansa merkitsijät voidaan kytkeä toisiinsa tiettyjen konnotaatioiden tuottamiseksi.

Kun toisaalta otan huomioon aiemman tulkintani väärinkäsityksestä, jonka populistisen uusoikeiston speaktaakkelin kautta maailmaa havainnoiva tietoisuus tekee kohtauksessa käydyn keskustelun perusteella, syntyy koominen efekti. Romaanin maailmaa tarkkailevan lehden toimitus tekee tulkintavirheen, mistä johtuen erilaiset merkityskentät sotkeentuvat keskenään. Suomen sotia ihannoiva toimitus sekoittaa äänteellisesti toisiaan muistuttavat sanat ja yhdistää Syvälammen todennäköisesti Syvärin taisteluista kertovien tekstien kuvastoon. Jonkinlaisella assosiatiiivisella tai unenomaisella logiikalla tämä fiktion ja reaalisen rajalla operoiva toimitus yhdistää kokonaisuuteen myös vieraaseen kulttuuriin viittaavan sotilashahmon, joka yhdistää kokonaisuuden jonkinlaiseen universaaliin soturimyyttiin.

Se että romaanissa hyödynnetty kuvamateriaali on usein lainattu juuri toisen maailmansodan ajalta ei olekaan sattumanvaraista. Suomalaiselle uusnationalismille näyttää olevan tyypillistä Suomen sotien mystifiointi ja sotaveteraanien käyttäminen auktoriteettina oman ideologian ajamiselle. Sotien merkitys äärioikeistolaisille liikkeille tulee ymmärrettäväksi suurryhmäidentiteetin rakentumisen näkökulmasta. Tammikon mukaan Suomen Neuvostoliittoa vastaan käymät sodat 1900-luvun alussa jättivät jälkeensä tukahdutetun trauman, jonka käsitteleminen oli kylmän sodan aikaan vaikeaa. Tämän käsittelemättömän trauman hän näkee syynä sotien nostamiselle osaksi suomalaista identiteettiä ohi myöhempien menestystarinoiden. (Tammikko 2019, 70.)

Erilaisten tappioiden ja kansallisten menneisyyden traumojen muistelemineen myös helpottaa suurryhmän asettumista uhrin asemaan (Tammikko 2019, 70), mikä näyttää olevan myös nykyisen oikeistopopulistisen liikehdinnän pyrkimys (Niemi & Houni 2018, 16). *Jatkosota-extran* sotautisia mukailevat otsikot, kuten yllä oleva esimerkki kuitenkin rakentavat parodiaa tällaisesta myyttisestä historiantulkinnasta, kuten myös esimerkki osoittaa. Se käyttää iltapäivänlehdiltä tunnistettavia kuvia ja asettelua, sekä Suomen sotia käsittelevälle journalismille tyypillistä sankarimyyttiä ja uhriasennetta kytkettynä tällaisille artikkeleille epätyypillisiin elementteihin.

Artikkeleiden diskurssi menettää myyttisen sotasankariuden arvokkuuden, kun se kytketään myöhemmin Suomessa vaikuttaneeseen Hotelli Syvälampeen. Tulipalossa tuhoutuneen Hotellin historiaan kerrotaan liittyneen toimintaa esimerkiksi bordellina ja vastaanottokeskuksena (Mäkelä 2017). Tällaiseen yhteyteen tuotuna sotatarinoiden uhriasema

saakin uusia merkityksiä. Uutisotsikko näyttäytyy koomisessa valossa, kun se kytkeytyy hotelliin liittyviin merkityksiin. Uusoikeistolaisesta näkökulmasta otsikko kytkeytyy myös vastaanottokeskuksista esitettyyn uutisointiin, jossa keskusten asukkaiden esittämä kritiikki on usein tulkittu kiittämättömyydeksi. Toisaalta Hotellin historia yökerhona ja bordellina taas kytkevät sotiin liittyvässä journalismissa käytetyn diskurssin nykyajan banaaliuteen. Yhdessä otsikoiden rakentamat merkitykset osoittavat koomisella tavalla oikeistolaisen ajattelun ristiriitoja.

Tammikko näkee soturimyytin ihannoinnin tyypillisenä ääriajattelun piirteenä. Tällaisiin soturikultteihin hän näkee liittyvän erilaisia väkivaltafantasioita ja sankariajattelua, joka saattaa johtaa yksilön näkemään itsensä soturina. Soturimyytin kautta henkilö voi määrittää itseään osana soturikansaa, jonka ratkaisukeinona ongelmiin on väkivalta. (Tammikko 2019, 82.) *Jatkosota-extran* sotajournalismia mukailevissa osuuksissa kollaasin ja multimodaalisuuden keinoin on kuitenkin poistettu mahdollisuus tällaiseen suuryhmäidentiteetin tai soturi-identiteetin kautta samastuminen. Yllä olevassa esimerkissä samastumista ja myyttisyyttä tuottavat elementit kuten tunnettujen taistelujen tapahtumapaikat on korvattu nationalistisesta näkökulmasta epäylevällä vastaanottokeskuksena ja bordellina toimineella rakennuksella. Toisaalta suomalaista soturi-identiteettiä edustava sotaveteraanin kuva on korvattu samalla aikakaudella toimineella Japanin armeijan johtajan kuvalla. Erilaiset merkitykset törmäävät yhteydessä, joka on kenelle tahansa iltapäivälehtien sotaliitteisiin tutustuneelle tunnistettava. Vieraat elementit tuovat kuitenkin mukanaan merkityksiä, jotka purkavat alkuperäisen myytin, jolloin tähän myyttiin liittyvät diskurssit alkavat näyttäytyä koomisessa valossa.

6. PÄÄTÄNTÖ

Tällä kollektiivitajunnan tasolla vallitsee kumma taikausko: kun kerran astut peilitaloon, joudut taivaltamaan sen käytävillä elämäsi loppuun. (JE 2017, 14)

Tässä tutkimuksessa olen analysoinut Jaakko Yli-Juonikkaan *Jatkosota-extran* tapaa hyödyntää erilaisia mediatekstejä ja uusoikeistolaisia verkkokirjoituksia siirtäen tekstilajeja uusiin konteksteihin. Tutkimuksessani olen eritellyt romaanin tapoja ottaa haltuun rasistisia ja uusoikeistolaisia media-aineistoja ja käyttää niitä uudenaikaisessa kontekstissa. Verkkoaineistojen ja maahanmuuttokriittisen uudiskielen omaksuminen fiktion käyttöön *Jatkosota-extrassa* tarjoaa mahdollisuuden horjuttaa käsitteiden luonnolliselta vaikuttavista merkityksistä. Romaanikirjallisuuden kontekstissa erilaisia media aineistoja käytetään kuvaamaan satiirisesti verkko-oikeiston ja oikeistopopulismien tapaa tulkita maailmaa. Näiden ryhmien diskurssiin kuuluu lähtökohtaisesti kyyninen parodisuus ja hyvän maun rajojen ylittäminen usein huumorin keinoin. Fiktion maailmaa hallitseekin juuri tällainen kyyninen nokkelalle skeptisyydelle ominainen aggressiivisen pilkallinen suhtautuminen erilaisia ihmisten yhdenvertaisuutta ajavia liikkeitä kohtaan.

Tutkimuksessani kysyin millaisia populistisen uusoikeiston retorisia ja kuvallisia viestinnän keinoja *Jatkosota-extra* käyttää ja millaisia vaikutuksia se tuottaa yhdistäessään niitä uudella tavalla. Analyysini osoittaa romaanin hyödyntävän uusoikeistolaiselle maailmankuvalle ominaista tapaa vedota Suomen kansaan yhtenäisenä ja yhdistävänä identiteettinä oletettua eliittiä vastaan. Erilaisia aineistoja hyödyntäen se osoittaa tällaisen yhtenäisen kansallisen tarinan taustalla piilevän sirpalemaisuuksien, jossa homogeenisena nähty kansallinen identiteetti pirstoutuu erilaisiksi vaatimuksiksi ja motiiveiksi. Romaanissa erilaiset suomalaiset soturimyytit Kalevalasta Neuvostoliittoa vastaan taisteltuihin sotiin menettävät sankarillisuuttaan, kun ne esitetään uusoikeistolaisen speaktaakkelimaisen ja nokkelan skeptisyyden värittämän maailmankuvan kautta. Oikeistolaisten salaliittoteorioiden vainoharhainen suhtautuminen maailmaan taas kääntyy romaanissa ylösalaisin, kun sen katse käännetään itseensä.

Halusin myös selvittää, millaisia funktioita erilaisten moodien käyttäminen *Jatkosota-extrassa* palvelee. Analyysini osoittaa romaanikirjallisuudelle epätyypillisten moodien osoittavan romaanissa henkilöiden tiedostamattomia ideologisia suodattimia, joiden läpi he tulkitsevat

maailmaa. Romaanissa uusoikeistolainen verkkoviestintä ja mediamaailma määrittävät tapaa, jolla henkilöt hahmottavat ympäristönsä tapahtumia. Uusoikeistolainen maailmankuvan värittämässä maailmassa media tarkkailee ja vaikuttaa aina fiktion todellisuuden taustalla. Yhdistäessään erilaisia moodeja keskenään romaani kuvaakin ristiriitoja koetun todellisuuden ja sen tulkintaa ohjaavien fantasioiden välillä.

Uusoikeistolaisuus on romaanissa myös niin sanottu ”järjen ääni”, josta myös romaanin eliitti tulee toisinaan tietoiseksi. Romaanin Vihreät tasapainoilevatkin sen kelluvina merkitsijöinä käyden jatkuvaa kamppailua identiteetistään oikeiston ja vasemmiston välillä. Uusoikeistolaisen satiirisen huumorin kautta suodatettuna Vihreät näyttäytyvät romaanissa naiiveina idealisteina, jotka juuri satiirin kautta saavat välähdyksiä niin sanotusta uusoikeistolaisesta ”totuudesta”. Romaani liittääkin erilaisia uusliberaaliin oikeistoretoriikkaan liittyviä ajatuksia konteksteihin, joissa ne saavat raadollisia piirteitä. Joutuessaan kosketuksiin itselleen omalle diskurssilleen vieraiden elementtien, kuten ympäristön suojelun kanssa, oikeistolaisen poliittisen diskurssin itsestänselvinä esitetyt väittämät alkavat murentua. Ympäristönsuojeluun tai turvapaikkapolitiikkaan kytkeytyneenä yksilönvalintojen korostaminen ja markkinoiden vapauttaminen saavat jopa makaabereja sävyjä.

Verkon uusoikeistolaisten ryhmien diskurssin esittäminen satiirin keinoin näyttäytyykin helposti mahdottomana tehtävänä, sillä niiden diskurssissa korostuvat piirteet, jotka on aiemmin nähty postmodernille kirjallisuudelle tyypillisinä: Epäusko lopullisiin totuuksiin ja todellisuuden koherenttiin hahmottamiseen ja tämän tiedostavuuden hyväksikäyttäminen erityisesti poliittisten vastustajien kyseenalaistamisessa. Aiempi kirjallisuus osoittaa tämän kyseenalaistamisen tapahtuvan verkon foorumeilla usein erityisesti transgressiivisen huumorin keinoin. Ryhmät pyrkivät aktiivisesti ylittämään hyväksytyyn kielenkäytön rajoja piiloutuen samalla ambivalentin huumorin taakse. Usein tämä huumori toimii suojakilpenä, diskurssia kohtaan esitetyle kritiikille. Kritiikki tyrmätään vetoamalla huumoriin ja syyttämällä kritiikin esittäjiä huumorintajuttomiksi tosikoiksi.

Käyttäessään erilaisia ei-kirjallisia sisältöjä romaani rakentaa kuvausta uusoikeistolaisesta maailmankuvasta, jossa merkitykset rakentuvat kielen lisäksi myös monien muiden modaliteettien välityksellä. Näiden merkityselementtien kautta romaani kuvaa uusoikeistolaista maailmankuvaa. Romaanin päähenkilö Mikan kautta romaani suhtautuu myös ymmärtävästi

subjektiin loputtoman informaatiovirran keskellä. Uusoikeistolaisen merkitysjärjestelmän kautta Mika pyrkii hallitsemaan ympäröivää informaatiotulvaa.

Jatkosota-extra pyrkii esittämään verkon ja populistien vastadiskurssin naurettavassa valossa viedessään niiltä sen auktoriteetin, jonka ulkopuolinen ja marginaalinen asettautuminen politiikan kentälle näyttää heille tarjoavan. Populismille ominaista näyttää olevan juuri asema hallitsevaa eliittiä vastustavana toimijana. Eliittiä vastustaessaan populismi pyrkii esiintymään tavallisen kansan ajatuksia edustavana järjen äänenä. Tämän auktoriteetin se kuitenkin menettää *Jatkosota-extrassa*, kun sen käyttämä retoriikka ja maailmankuva tuodaan osaksi valtavirtaa. Mielikuville perustuva yhtenäinen kansa hajoaa osiin, kun se sulauttaa itseensä sekä suomalaista esoteerista kansanperinnettä, vasemmistoa vastustavia poliittisia aineksia, erilaisia taloudellisia vaikuttimia ja suomalaisuutta karnevalisoivia trolleja. Käyttäjien asema niin sanottuna järjen äänenä hajoaa, kun se näyttää kumpuavan erilaisista osittain toisilleen ristiriitaisistakin lähtökohdista.

Romaani kyseenalaistaa informaatioyhteiskunnassa yleistyvän ajatuksen, joka suhtautuu epäuskoisesti luotettavan tiedon mahdollisuuteen. Romaanissa kaikki merkitys ja subjektiin liitetyt identiteetit näyttävät keinotekoisilta ja epäuskottavilta. Kun skeptisyys ja kyseenalaistaminen kohdistetaan kaikkeen ympäröivään todellisuuteen alkaa skeptisyys eräänlaisena asenteena näyttäytyä naurettavana. Kun fiktion hegemoninen maailmankuva perustuu verkon oikeistolaisille salaliitoille, altistuvat myös oikeiston maailmankuvaa rakentavat elementit tälle epäluulolle.

Yhdistellessään erilaisia maahanmuuttokriittisen liikkeeseen ja sen maailmankuvaan liittyviä aineistoja, kuten sotajulkaisuja, salaliittoteorioita ja verkon maahanmuuttokriittisiä keskustelupalstoja romaani tuottaa eräänlaisen kokonaiskatsauksen ilmiöön. Romaani mediana asettaa rajat ilmiölle, joka ei alkuperäisessä ympäristössään rajaudu mihinkään yksittäiseen julkaisuun, diskurssiin tai representaatioon. Näin se kykenee kuvaamaan populistista uusoikeistoa tavalla, joka vangitsee sen laajenevan ja hajanaisen luonteen sen romaanin asettamien fyysisten rajojen sisään. Näin se toimii eräänlaisena uusoikeistolaisesta näkökulmasta rajattuna pysäytyskuvana tietystä historiallisesta ajanjaksosta. Pysäyttäessään tällä tavoin informaation loputtoman virran, se samalla häiritsee tätä verkon populistisen uusoikeiston näennäisen yhtenäistä maailmankuvaa liittämällä siihen loputtomasti merkityksiä, jotka ovat ristiriidassa sen yhtenäisyyden kanssa.

Eksessiivisyydessään romaani käsittelee kuitenkin myös monia muita nykyaikana tunnistettavia aiheita, joihin en tutkimukseni asettamissa rajoissa ole kyennyt paneutumaan. Tulevaisuudessa romaania olisikin hedelmällistä tutkia esimerkiksi näkökulmasta, joka ottaisi tarkemmin huomioon romaanin esittämää jälkikapitalistista maailmaa ja markkinataloutta. Romaanin tapa käsitellä Suomen lähihistorian suhdetta esimerkiksi sisällissodan aikaisiin tapahtumiin taas tarjoaisi lähtökohdan romaanin tulkitsemiselle spekulatiivisen fiktion näkökulmasta käsin.

Vaikka *Jatkosota-extra* pinnallisesti tarkasteltuna näyttäytyy epäjohdonmukaisena ja sirpaleisena, näyttää tämä sirpaleisuus tarjoavan romaanille juuri lähtökohdan, josta parodioida ilmiötä, joka pyrkii postmodernin itsetietoisien huumorin kautta suojautumaan kaikelta kritiikiltä. Erilaiset elementit ja diskurssit mahdollistavat romaanille uusoikeistolaisen verkko-oikeiston peilaamisen itseään vasten sen omilla keinoilla. Näin se näyttää myös tarjoavan pakotietä postmodernista ironiasta, jonka kautta alt-right -liike pyrkii rakentamaan epäluottamuksen ilmapiiriä suhteessa kaikkeen tiedonvälitykseen. Tehdessään uusoikeiston nokkelasta skeptisyydestä hallitsevan ajattelutavan, se osoittaa sen perustalle rakentuvan yhteiskunnan mahdottomuuden.

LÄHTEET

Kohdeteksti

Yli-Juonikas, Jaakko (2017) *Jatkosota-extra*. Helsinki: Siltala.

Kuvalähteet

University of Washington 1919 Omaha courthouse lynching 1919, Public domain. Haettu osoitteesta:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/ff/Omaha_courthouse_lynching.jpg.

Muut lähteet

Aisch, G., Huang, J. & Kang, C. (10.12.2016) Dissecting the #pizzagate conspiracy theories.

New York Times. Haettu 24.8.2020 osoitteesta

<https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/10/business/media/pizzagate.html>

Andrejevic, M. (2013) *Infoglut: How too much information is changing the way we think and know*. New York, NY: Routledge.

Anti Defamation League (8.7.2020) 14 Words. Haettu 24.8.2020 osoitteesta:

<https://www.adl.org/education/references/hate-symbols/14-words>

Arendt, H. (2013) *Totalitarismin synty* (käänt. M. Kinnunen). Tampere: Vastapaino.

Barthes, R. (1977) *Rhetoric of the image* (Rhétorique de l'image). Teoksessa *Image - music – text* (käänt. S. Heath). New York: Hill and Wang.

Bateman, J. A. (2014) *Text and image: A critical introduction to the visual-verbal divide*.

London; New York: Routledge.

- von Boguslawski, J. (2020) Esoterian suhde tieteeseen. Teoksessa Mahlamäki T. & Kokkinen N. (toim.) *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 195–220.
- Burroughs, W.S. (1970) *The Last Words of Dutch Schultz*. London: Cape Goliard.
- Chamberlain, G (7.1.2012) Andaman Islands tribe threatened by lure of mass tourism. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://www.theguardian.com/world/2012/jan/07/andaman-islands-tribe-tourism-threat>
- Cran, R. (2014) *Collage in twentieth-century art, literature and culture: Joseph Cornell, William Burroughs, Frank O'Hara, and Bob Dylan*. Farnham, England; Burlington, Vermont: Ashgate.
- Daley, S. (18.9.1998) In Zambia, the Abandoned Generation. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://www.nytimes.com/1998/09/18/world/in-zambia-the-abandoned-generation.html>
- Dallmayr, F. R. (2010) *Integral pluralism: Beyond culture wars*. Lexington, KY: University Press of Kentucky.
- Deathridge, J. (2008) *Wagner beyond good and evil*. Berkeley: University of California Press.
- Debord, G. (1970) *Society of the spectacle* [La société du spectacle] (1983). Detroit: Black & Red.
- Elias, A. J. (2010) Psychogeography, détournement, cyberspace. *New Literary History: A Journal of Theory and Interpretation* 41(4), 821–845.
- Elonet (2020) Olenko minä tullut haaremiin. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: https://elonet.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_126288

Erho, N. (3.3.2017) Ulos omasta ovesta. Journalisti.fi Haettu 24.8.2020 osoitteesta:
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2017/3/ulos-omasta-ovesta/>

Faivre, A., & Rhone, C. (2010) *Western Esotericism: A Concise History*. Albany: State University of New York Press.

Forceville, C & Urios-Aparisi E. (2009) Introduction. Teoksessa C. J. Forceville & E. Urios-Aparisi (toim.) *Multimodal metaphor*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 3–17.

Genette, G. (1997) *Paratexts: Thresholds of interpretation* (käänt. J.E.Levin). Cambridge; New York, NY, USA: Cambridge University Press.

Gibbons, A. (2012a) *Multimodality, cognition and experimental literature*. New York; London: Routledge.

Gibbons, A. (2012b) Multimodal literature and experimentation. Teoksessa J. Bray, A. Gibbons & B. McHale (toim.) *The routledge companion to experimental literature*. London: Routledge, 420–434.

Hallet, W. (2009) The Multimodal novel: the integration of modes and media in novelistic narration. Teoksessa Sandra Heinen & Roy Sommer (toim.) *Narratology in the age of cross-disciplinary narrative research*. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 129–153.

Hallet, W. (2014) The rise of the multimodal novel. Teoksessa Ryan, M., Thon, J. & Shahan, A. (toim.) *Storyworlds across media: Toward a media-conscious narratology*. Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press, 123–138.

Harmainen, A. (2020) Esoteerisuus ja politiikka. Teoksessa Mahlamäki, T. & Kokkinen, N. (toim.) *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 171–194.

- Hatakka, N. (2018) Liittolaisia ja vastuksia: Neljä näkökulmaa populismin ja median suhteeseen. Teoksessa M. K. Niemi & T. Houni (toim.) *Media & populismi*. Tampere: Vastapaino, 31–53.
- Hietalahti, J. (2017) Rasistinen huumori: Humanistinen näkökulma naurun taakse. Teoksessa J. Sinokki (toim.) *Rasismi ja filosofia*. Turku: Eetos, 113–128.
- Häkkinen, P. & Iitti, V. (2015) *Valonkantajat: Väләhdyksiä suomalaisesta salatieteestä*. Helsinki: Like.
- MTV uutiset (8.12.2015) Etkö menesty? Syyllinen voi istua vieressäsi. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/etko-menesty-syyllinen-voi-istua-vieressasi/5598368>
- Joensuu, J. (2012) *Menetelmät, kokeet, koneet: Proseduraalisuus poetiikassa, kirjallisuushistoriassa ja suomalaisessa kokeellisessa kirjallisuudessa*. Helsinki: Poesia.
- Joensuu, J. (2018) ”Nauru on epäsäännöllistä hengitystä”. *Aperitiff – avoin kaupunki koomisena romaanina*. Teoksessa M. Keskinen, J. Joensuu, L. Piippo & A. Helle (toim.), *Avoin Aperitiff: Kirjoituksia Kari Ahonpuron kollaasiromaanista Aperitiff - avoin kaupunki*. Tampere: Tampere University press, 84–109.
- Keskinen, M. (2016) Facsimile: The Makings of the Similar in Graham Rawle’s Collage Novel *Woman’s World*. *Image and narrative* 17(1), 86–100.
- Keskinen, M., Joensuu, J., Piippo, L. & Helle, A. (2018) Nykyaikaista aineistonkäsittelyä, painoväriä, erikoiskirjastoja. Alkulehtiä Kari Aronpuron kollaasiromaanin uusiin tulkintoihin. Teoksessa M. Keskinen, J. Joensuu, L. Piippo & A. Helle (toim.), *Avoin*

- Aperitiff: Kirjoituksia Kari Ahonpuron kollaasiromaanista Aperitiff - avoin kaupunki.*
Tampere: Tampere university press, 7–15.
- Kestilä-Kekkonen, E., Tiihonen, A. & Westinen, J. (2018) Vääriä kysymyksiä vai vääriä vastauksia? Vasemmisto-oikeisto ulottuvuus vuosien 2003-2015 vaalitutkimusten valossa. *Politiikka* 60(2), 92–111.
- Kivistö, S. & Riikonen, H. K. (2012) *Satiiri Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kokkinen, N. & Mahlamäki, T. (2020) Näkökulmia esoteerisuuteen ja okkultismiin. Teoksessa Mahlamäki T. & Kokkinen N. (toim.) *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 11–29.
- Koller, V. (2009) Brand images: multimodal metaphor in corporate branding messages. Teoksessa Forceville, C. J., & Urios-Aparisi, E. (toim.) *Multimodal metaphor*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 45–71.
- Krämer, B. (2014) Media populism: a conceptual clarification and some theses on its effects. *Communication Theory* 24 (2014) 42–60.
- Kuipers, G. (2005) "Where was King Kong when we needed him?": Public discourse, digital disaster jokes, and the functions of laughter after 9/11. *The Journal of American Culture*, 28(1), 70–84.
- Kursula, S. (2013) *Tekstikoneen aivot toiminta: Ergodisuus ja sen mallintaminen Jaakko Yli-Juonikkaan romaanissa Neuromaani* (pro gradu -tutkielma). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla osoitteessa <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/42818>

- Kuusisto, A. (13.11.2016) If you look good, you feel good, and if you feel good you do good!
Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://poseland.fi/alona/if-you-look-good-you-feel-good-and-if-you-feel-good-you-do-good/>
- Kyllönen, V. (2016) Maksimalistinen aivokartta: Metafyysinen salapoliisikertomus Jaakko Yli-Juonikkaan Neuromaanin tiedollisena työkaluna. *Avain: Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti* 13(1), 24–91.
- Laclau, E. (2005) *On populist reason*. London: Verso.
- Laitanen, M. (2015) *Fiktiivisten mielten tietoisuus ja tiedostamaton Jaakko Yli-Juonikkaan romaanissa Vanhan merimiehen tarina* (pro gradu -tutkielma). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla osoitteessa <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/47292>
- Latour, B. (2004) Why has critique run out of steam? from matters of fact to matters of concern. *Critical Inquiry* 30(2), 225–248.
- Mahdollisen Kirjallisuuden Seura (2016) Ihmiskokeita. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <http://mahdollisenkirjallisuudenseura.net/ihmiskokeita-2>
- Magee, B. (2002) *Tristan Chord: Wagner and Philosophy*. New York: Metropolitan books.
- McHale, B. (1987) *Postmodernist fiction*. New York: Methuen.
- Mcluhan, M. & Fiore, Q. (1967) *Medium is the message*. Harmondsworth : Penguin Books.
- Migrileaks (20.12.2016) Luukku 20: ”Älä ota henkilökohtaisesti”. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://migrileaks.wordpress.com/2016/12/20/ala-ota-henkilokohtaisesti/>

- Mikkonen, K. (2005) *Kuva ja sana: Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Miller, T. (2012) Lettrism and situationism. Teoksessa J. Bray, A. Gibbons & B. McHale (toim.) *The routledge companion to experimental literature*. London: Routledge, 117–130.
- Moffitt, B. (2016) *The global rise of populism: Performance, political style, and representation*. Stanford. California: Stanford University Press.
- Mudde, C. (2000) *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press.
- Mäkelä, K. (30.7.2014) Disko, bordelli, vastaanottokeskus – Syvälammen motellin tulipalo poltti palan kulttuurihistoriaa. Yle.fi. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-7382956>
- Nagle, A. (2017) *Kill all normies: The online culture wars from Tumblr and 4chan to the alt-right and Trump*. Winchester, UK; Washington, USA: Zero Books.
- Niemi, M. K. & Houni, T. (2018) Viettelevä, vastakkainasettelevä, vihainen: Kuinka populismi haastaa journalismia? Teoksessa M. K. Niemi & T. Houni (toim.) *Media ja populismi: Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino, 6–24.
- Noppiari, E. & Hiltunen, I. (2018) Populistinen vastamedia eliittejä haastamassa. Teoksessa M. K. Niemi & T. Houni (toim.) *Media ja populismi: Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Tampere: Vastapaino, 236–272.
- Paloheimo, H. & Wiberg, M. (1996) *Politiikan perusteet*. Helsinki: WSOY.

- Palonen, E. & Saresma, T. (2017) Perussuomalaiset ja populistinen retoriikka. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) *Jätkät ja jytkyt - Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 13–42.
- Parkkonen, T. (6.10.2016) Perussuomalaiset huolissaan: Lepakot räjähtelevät. Iltalehti.fi. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2016100522418945>
- Perussuomalaiset (2011) Suomalaisille sopivin: Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011. Haettu 24.8.2020 osoitteesta https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Perussuomalaisten_eduskuntavaaliohjelma_2011.pdf
- Piippo, L. (2016) "650 sivua tiivistettyä hulluutta on liikaa": Jaakko Yli-Juonikkaan Neuromaani (2012) elämystalouden karstana ja polttoaineena. Teoksessa S. Karkulehto, T. Lähdesmäki & J. Venäläinen (toim.) *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä: Kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 247–371.
- Piippo, L. (2018a) Monimuotoisuudesta ja moniäänisyydestä. *Avain: Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti* (2), 76–81.
- Piippo, L. (2018b) The brain in our hands: The materiality of reading Neuromaani. Teoksessa H. Pyrhonen & J. Kantola (toim.) *Reading today*. Lontoo: UCL press, 45–56.
- Piippo, L. (2018c) Aperitiffin perintö: Esimerkkinä Jaakko Yli-Juonikkaan Neuromaani. Teoksessa M. Keskinen, J. Joensuu, L. Piippo & A. Helle (toim.) *Avoin Aperitiff : Kirjoituksia Kari Aronpuron kollaasiromaanista Aperitiff – avoin kaupunki*. Tampere: Tampere university press, 165–185.

- Piippo, L. (2018d) Kirjasinetti: Jaakko Yli-Juonikkaan tähänastisen tuotannon poetiikkaa. Teoksessa M. Eskelinen & L. Lehto (toim.) *Suo, kuokka ja diversiteetti*. Helsinki: ntamo, 197–207.
- Piippo, L. (2019) "Ääni on meissä, joka olemme, kun meitä ei ole": Skitsofrenian muotoja ja poetiikkaa Neuromaanissa. Teoksessa S. Jäntti, K. Heimonen, S. Kuuva & A. Mäkilä (toim.) *Hulluus ja kulttuurinen mielenterveystutkimus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 305–328.
- Piippo, L. (2020) *Operatiivinen vainoharha normaalitieteen aikakaudella: Jaakko Yli-Juonikkaan Neuromaanin kokeellinen poetiikka*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pitkälä, P. (2010) *Pyramidit, pyhät raamit. Sigurd Wettenhovi-Aspan (1870–1946) näkemykset suomen kielestä ja suomalaisten historiasta (pro gradu)*. Turku: Turun yliopisto. Saatavilla osoitteessa https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/92657/Pekka_Pitkälä_Gradu.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Puuronen, V. (2011) *Rasistinen suomi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ramonet, I. (2012) *Mediaräjähdyks: Journalismi hajonneen viestinnän aikakaudella* (käänt. H. Yli-Tepsa). Helsinki: Into.
- Rimpiläinen, T. (7.9.2016) Paatero Aamulehdelle: Tiedot turvapaikanhakijoiden järjestäytymisestä peräisin julkisuudesta. Aamulehti. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://www.aamulehti.fi/a/23908760>
- Rislakki, J. (1995) *Kauhun aika*. Tampere: Vastapaino.

- Robinson, E. S. (2011) *Shift linguals: Cut-up narratives from William S. Burroughs to the present*. New York: BRILL.
- Rummukainen, K. (2018) Aperitiffin ainekset: matkaopas avoimeen kaupunkiin. Teoksessa M. Keskinen, J. Joensuu, L. Piippo & A. Helle (toim.), *Avoim Aperitiff: kirjoituksia Kari Ahonpuron kollaasiromaanista Aperitiff: avoin kaupunki*. Tampere: Tampere University press, 16–35.
- Ruotsalainen, M. (2017) "Vihapuheen" nousu julkisessa keskustelussa. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) *Jätkät ja jytkyt: Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 181–197.
- Ruotsalainen, M. & Saresma, T. (2017) Monikulttuurisuuskeskustelu suvivirrestä maahanmuuttajamyttiin. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) *Jätkät ja jytkyt: Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 151–178.
- Saresma, T. (2017) Populismin tasa-arvo. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) *Jätkät ja jytkyt - perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 13–42.
- Saresma, T. (2020) Vihan sfäärit: valkoisten heteromiesten affektiivinen mobilisaatio sosiaalisessa mediassa. Teoksessa Rinne, J. Kajander, A. & Haanpää R. (toim.) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Helsinki: Ethnos, 196–243.
- Sauli, M & Sokala H. (5.11.2017) Paratiisin paperit: Trumpin ministerillä liiketoimia Putinin lähipiirin kanssa. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-9917644>
- Sedgwick, M., & Sedgwick, M. (2004) *Against the modern world: Traditionalism and the secret intellectual history of the twentieth century*. Oxford; New York: Oxford University Press.

- Sparby, E. M. (2017) Digital social media and aggression: Memetic rhetoric in 4chan's collective identity. *Computers and Composition* 45, 85–97.
- Sundström, L. (2007) Fasismi. Helsinki: Like: Suomen rauhanpuolustajat.
- Sutherland, M. (2012) Populism and spectacle. *Cultural Studies* 26(2-3), 330–345.
- Swiercek, N. (2008) Stoking a White Backlash: Race, Violence, and Yellow Journalism in Omaha, 1919. James A. Rawley Graduate Conference in the Humanities 31.
- Tammikko, T. (2019) *Vihalla ja voimalla: poliittinen väkivalta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Thomson, I. T. (2010) *Culture wars and enduring American dilemmas*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Toivonen, J. (31.10.2015) Suomalainen "infosoturi" Janus Putkonen nousi Ukrainan kapinallismedian johtohahmoksi. Haettu 24.8.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-8416989>.
- Tuulispää (1.12.1908). Saatavilla osoitteessa <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/1005450?page=10>
- Tuulispää (23.4.1909). Saatavilla osoitteessa <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/1005465?page=4>
- Vaarakallio, T. & Palonen, E. (2017) Populismien käsite 2000-luvulla. Teoksessa E. Palonen & T. Saresma (toim.) *Jätkät ja jyttyt: Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino, 45–68.

- Vainikkala, E. (2015) *Jako kahteen: Populismi kansan tekijänä ja demokratian peilinä. Ernesto Laclau'n populismiteorian tarkastelua*. Kulttuurintutkimuksen seura.
- Verhaeghe, P. (2010) Identiteetti etsimässä peiliä. Teoksessa J. Kurki (toim.) *Media ja identiteetti*. Vantaa: Apeiron kirjat, 10–57.
- Ylä-Anttila, T. (2014) *Perussuomalaisten sisäiset poliittiset suuntauukset: Julkisen oikeuttamisen analyysi*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Ylä-Anttila, T. (2017) *The populist toolkit: finnish populism in action 2007-2016*. Helsinki: University of Helsinki.
- Ylä-Anttila, T. (2020) Social media and the emergence, establishment and transformation of the right-wing populist finns party. *Populism* 3(1), 121–139.
- Žižek, S. (2006) Against the populist temptation. *Critical Inquiry* 32(3), 551–574.
- Žižek, S. (2009) Nautinnon aluskasvillisuus: Miten populaarikulttuuri voi toimia johdantona Lacanin ajatteluun. Teoksessa J. Porttikivi (toim.) *Pehmeä vallankumous: Psykoanalyysi, taide ja politiikka (käänt. J. Porttikivi)*. Helsinki: Gaudeamus, 11–33.
- Žižek, S. (2010). *Avatar* : Näyte poliittisesti korrektista ideologiasta. Teoksessa J. Kurki (toim.) *Media ja identiteetti*. Vantaa: Apeiron Kirjat, 58–70.